

5 69 1703

Σωραζα (Α. Β.)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1125

Ε 69 ΠΑΒ
Χωραφα (Α.Ν.)
ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἀριθ. ἐγκριτ. ἀποφάσεως

51231, 51232
20 · 8 · 34

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
Ἀντίτυπα 5.000

ΕΔΩΡΗΜΑΤΟ

Βιβλιοπωλείον Ἑστίας

ἀριθ. ἐγκρ. εἰσαγ. 7090 τοῦ ἔτους

ΔΩΡΕΑΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εκδοται: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Μ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

46α—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—46α

1934

009
ΕΠΣ
ΕΤΒΑ
1125

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

Handwritten notes and signatures in the lower right quadrant of the page.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
Ι. Α. ΜΟΥΣΙΑΔΟΥ & Β. Π. ΜΑΡΔΑ
ΦΑΒΙΕΡΟΥ 45 — ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

1. Ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ῥώμης καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς αὐτήν.

Ἡ Ῥώμη κατ' ἀρχὰς ἦτο μία μικρὰ πόλις τῆς Ἰταλίας πλησίον εἰς τὸν Τίβεριν ποταμόν. Ἐκτίσθη περίπου εἰς τὰ 750 π. Χ. ἐπὶ ἑνὸς λόφου, τοῦ Παλατίνου, ἀπὸ μερικοὺς χωρικοὺς, πού κατοικοῦσαν γύρω. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁμως ἡ μικρὰ αὐτὴ πόλις ἔγινε μεγάλη καὶ ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ ὅλον τὸν κόσμον. Οἱ κάτοικοί της ἦσαν χωρικοί, ἀλλὰ εἶχαν μεγάλας ἀρετάς. Εὐρῆκαν μὲ τὸν καιρὸν ἀρχηγούς καλοὺς, ἔκαμαν νόμους δικαίους καὶ τοὺς ἀκολουθοῦσαν αὐστηρά, εἰργάζοντο πολὺ, δὲν ἔχαναν τὸν καιρὸν τῶν εἰς διασκεδάσεις, ἐξοῦσαν μὲ οἰκονομίαν καὶ πρὸ πάντων ἐννόησαν ὅτι τότε μόνον εὐτυχοῦν τὰ ἄτομα, ὅταν εὐτυχῇ ἡ πατρίς των. Δι' αὐτὸ ἀγαποῦσαν πολὺ τὴν πατρίδα των καὶ ἐθυσίαζαν δι' αὐτήν καὶ τὴν ζωὴν των ἀκόμη.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ιδέας κατώρθωσαν νὰ κυριαρχήσουν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Κατὰ πρῶτον κατέκτησαν ὅλην τὴν

γύρω χώραν, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Λάτιον. Ἐπειτα ἐκυρίευσαν ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ἔπειτα τὴν Σικελίαν, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, τὴν Μ. Ἀσίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τέλος τὴν σημερινὴν Γαλλίαν καὶ μέρος τῆς Ἀγγλίας.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν καλοὶ πολεμισταί, εἶχαν καὶ νόμους καλοὺς, ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα ἦσαν πολὺ ὀπίσω καὶ ἐξοῦσαν βίον πολὺ ἀπλοῦν. Ὄταν ὁμως κατέκτησαν τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ἥλλαξαν βίον.

Οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγοὶ καὶ ἄρχοντες ἔφεραν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ στολίξουν τὰς οἰκίας των τὰ ἀγάλματα, τὰ ὠραῖα ἀγγεῖα καὶ ἄλλα καλλιτεχνήματα, τὰ ὁποῖα ἐληλάτησαν ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Παρὰ πολλοὶ Ῥωμαῖοι εἶτε ὡς στρατιῶται, εἶτε ὡς ἔμποροι ἔμειναν πολλὰ χρόνια εἰς τὴν Ἀνατολὴν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τέλους παρὰ πολλοὶ Ἕλληνες ἦλθαν εἰς τὴν Ῥώμην, εἶτε ὡς δοῦλοι, εἶτε διὰ νὰ ζητήσουν τύχην. Ἐδῶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ἠνοιξαν σχολεῖα καὶ ἐδίδασκαν τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, ἄλλοι ἔγραφαν δράματα διὰ τὸ θέατρον καὶ ἄλλοι ἀνελάμβαναν νὰ κτίζουν μνημεῖα.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Ῥωμαῖοι ἔμαθαν τὰς ιδέας τῶν Ἑλλήνων καὶ συνήθισαν νὰ θαυμάζουν τὰ ἀριστουργήματα τῶν τεχνιτῶν τῆς Ἑλλάδος, νὰ ἀναγινώσκουν τὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα, καὶ γενικῶς νὰ ζοῦν, ὅπως οἱ Ἕλληνες, καὶ νὰ ὀμιλοῦν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Αἱ μεγάλαι οἰκογένειαι μάλιστα ἐλάμβαναν Ἕλληνας διδασκάλους διὰ τὰ τέκνα των, καὶ ἔπειτα τὰ ἔστειλλαν διὰ νὰ σπουδάζουν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ῥόδου καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων.

Δι' αὐτὸ καὶ ἓνας Ῥωμαῖος ποιητὴς πολὺ δικάως εἶπεν, ὅτι τότε ἡ Ἑλλὰς κατέκτησε τὴν Ῥώμην.

Εἰκ. 1. Ἡ Ἰταλία.

2. Ἡ θρῆσκεία τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας δὲν ἐπῆραν μόνον τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἐν γένει τὸν πολιτισμένον βίον των. Μαζὶ μὲ αὐτὰ ἐπῆραν ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἓνα κακόν. Οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, πού ἤρχισε

νὰ ἀκμάζῃ ἢ φιλοσοφία, δὲν ἐπίστευαν πλέον εἰς τοὺς θεοὺς των, ὅπως πρὶν. Οἱ φιλόσοφοι εἶχαν ἐξευτελίσει τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠμπόρουν νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ ἄλλην. Ἡ ἀπιστία λοιπὸν αὐτῆ, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετεδόθη εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἀπ' αὐτὴν εἰς ὅλον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Τὰ τελευταῖα μάλιστα χρόνια εἶχε μεγαλώσει παρὰ πολὺ. Ἡ ἀρχαία θρησκεία λοιπὸν κατέρρεε. Σιγὰ - σιγὰ τὰ μαντεῖα ἔπαυσαν πλέον νὰ δίδουν χρησμούς, οἱ δὲ ναοὶ ἔμεναν ἔρημοι.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε τὴν ἀληθῆ θρησκείαν, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ διαδοθῆ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀναγεννήσῃ ἡθικῶς αὐτόν.

3. Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ.

Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκθέτουν εἰς τὰ Ἐὐαγγέλια οἱ μαθηταὶ του.

Ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκεν ὅτι ἡ πρώτη καὶ μεγαλυτέρα ὑποχρέωσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, δευτέρα δέ, ἀλλὰ ἴση μὲ τὴν πρώτην, εἶναι νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅπως τὸν ἑαυτόν του.

Ἐδίδασκε προσέτι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει, ὅταν τὸν ὑβρίζουν, νὰ συγχωρῇ τὸν ὑβριστὴν του μὲ ὅλην τὴν καρδίαν, ὅτι πρέπει ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀνταποδίδῃ κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀγαπᾷ ἐκείνους, πού τὸν μισοῦν, καὶ νὰ εὐεργετῇ ἐκείνους, πού τὸν κακοποιοῦν.

Ἐδίδασκεν ἀκόμη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ καρδίαν καθαρὰν, δηλαδὴ ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ μὴ κάμνῃ τὸ κακόν, ἀλλὰ δὲν πρέπει μήτε νὰ τὸ σκέπτεται. Ἐδί-

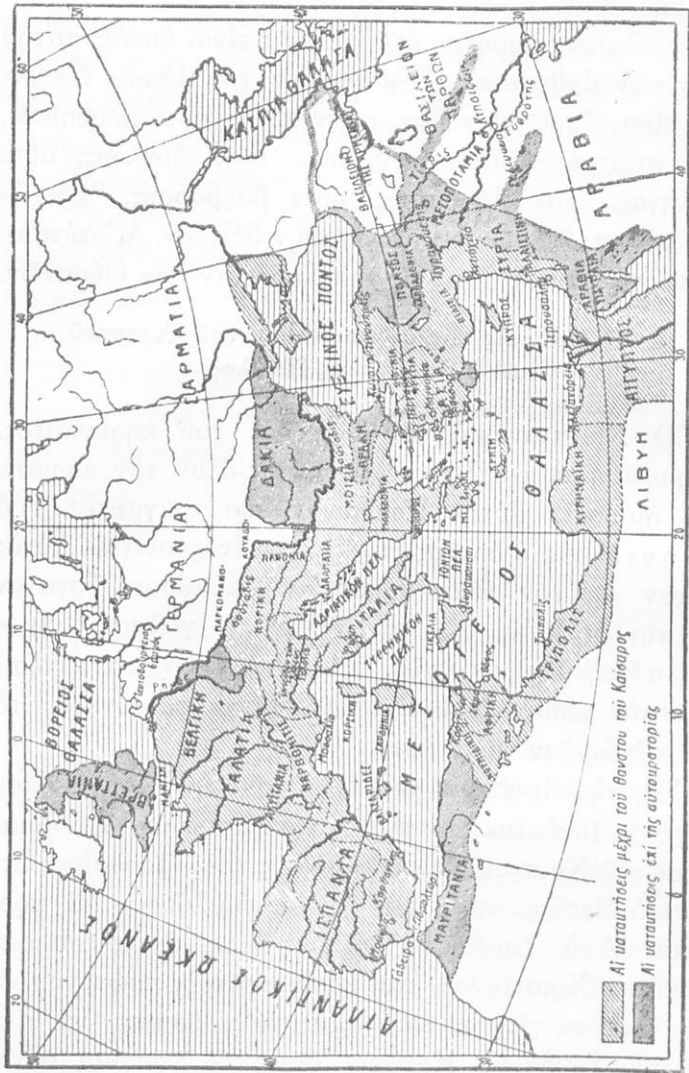
δασκεν ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ ταπεινοσύνη, ἡ ὑπομονή, ἡ πενία, ἡ ἀγάπη τῆς δικαιοσύνης θὰ ἀνταμειφθοῦν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἐδίδασκε προσέτι ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κοινὸς πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ἔλεγεν, ὅλοι εἶναι ἴσοι. Δὲν ἐξεχώριζεν αὐτὸς οὔτε πλουσίους, οὔτε πτωχοὺς, οὔτε ἐλευθέρους, οὔτε δούλους, οὔτε Ἕλληνας, οὔτε Ἰουδαίους, οὔτε βαρβάρους. Ἐξεχώριζε μόνον ἀνθρώπους μὲ ἀγαθὴν θέλησιν. Δι' αὐτούς, ἔλεγε, φυλάττεται θέσις εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

4. Ἡ διάδοσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη διὰ τοῦ κηρύγματος. Ἐξηπλώθη μὲ μεγάλην ταχύτητα εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Τὴν διάδοσιν αὐτὴν εὐκόλυναν δύο πράγματα· 1) ὁ ἑλληνισμὸς, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐξηπλωμένος παντοῦ. Αὐτὸς ἔδωκεν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν θαυμάσιον ὄργανον διὰ τὴν διάδοσίν της, τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν· 2) ἡ ρωμαϊκὴ κυριαρχία. Ἡ Ῥώμη εἶχε κατακτήσει ὅλον τὸν κόσμον καὶ εἶχε καταρρίψει τὰ σύνορα, τὰ ὁποῖα ἐχώριζαν τοὺς λαούς.

Εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἀσίαν, ὅπου ὑπῆρχαν Ἰουδαῖοι, τὴν νέαν θρησκείαν ἐδίδαξαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἐκήρυτταν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ἦλθεν ὁ Μεσίας, περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμιλοῦσαν οἱ προφῆται. Ἀπὸ Ἰουδαίους λοιπὸν ἰδίως ἀπετελέσθησαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρώτους χρόνους διὰ τὴν γίνη κανεὶς χριστιανός, ἔπρεπε τὴν γίνη πρῶτον Ἰουδαῖος. Κατόπιν ὁμως οἱ φραγμοὶ αὐτοὶ ἔπεσαν. Ἐκεῖνος δὲ ἰδίως, ὁ ὁποῖος ἔρριψεν αὐτούς, ἦτο ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Είχ. 2. Ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ῥώμης.

Ὁ Παῦλος κατ' ἀρχὰς ἦτο Ἰσραηλίτης καὶ κατεδίωκε τοὺς χριστιανούς, ὠνομάζετο δὲ Σαῦλος. Μίαν ἡμέραν ἐπορεύετο ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Δαμασκόν, διὰ τὴν συλλάβην τοὺς ἐκεῖ Χριστιανούς. Καθ' ὁδὸν τὸν περικυκλώνει ἓνα πολὺ δυνατὸν φῶς ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ πίπτει χαμαί. Τότε ἀκούει φωνὴν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἣ ὅποια τοῦ ἔλεγε «Σαούλ, Σαούλ, διατί μὲ καταδιώκεις; ἐγὼ εἶμαι ὁ Χριστός, καὶ ἀδίκως κοπιᾶς». Ἐκτοτε ὁ Σαῦλος ἐγένεν ὁ θερμότερος κῆρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Παῦλος.

Ἐπῆγεν εἰς τὴν Συρίαν, τὴν Ἀραβίαν, τὴν Κύπρον, τὴν Μ. Ἀσίαν, ἔπειτα εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Παντοῦ, ὅπου ἐπῆγαιεν ἐκήρυττε τὴν νέαν θρησκείαν καὶ ἴδρυν ἐκκλησίας. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὠμίλησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν Ἄρειον πάγον, καὶ ἐπίστευσαν τότε πολλοὶ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης.

Ἐπίσης ὁ Παῦλος ἐπῆγε καὶ ἐκήρυξε τὴν νέαν θρησκείαν εἰς τὴν Ῥώμην. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπεκεφαλίσθη.

Ὁ Παῦλος λοιπὸν ἐγένεν ὁ κῆρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη. Δι' αὐτὸ δὲ καὶ ὠνομάσθη Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν.

5. Αἱ πρῶται ἐκκλησίαι.

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε διαδοθῆ ὁ Χριστιανισμός, οἱ Χριστιανοὶ καθ' ἡμέραν συνηθροίζοντο εἰς μίαν ὠρισμένην οἰκίαν καὶ ἐκεῖ ἔψαλλαν εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους. Ἐπειτα ἐκάθιζαν εἰς ἓνα κοινὸν δεῖπνον, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζαν ἀγάπην. Ὁ σύλλογος αὐτὸς τῶν χριστιανῶν κάθε χώρας ὠνομάζετο Ἐκκλησία. Οἱ Χριστιανοὶ κάθε ἐκκλησίας ἐθεωροῦντο ἀδελφοί, καὶ ὅσοι ἦσαν εὐποροὶ ἐβοήθουν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ

πτωχούς. Οί έπισημότεροι έξ αὐτῶν διηύθυναν τήν κοινότητα καί έκτελοῦσαν τὰς ἱεροτελεστίας, ὠνομάζοντο δέ πρεσβύτεροι. Ἄλλοι πάλιν ἦσαν ἐπιφορτισμένοι νά διευθύνουν τήν περιουσίαν τῆς κοινότητος καί ὠνομάζοντο διάκονοι. Ἐκτὸς αὐτῶν εἰς κάθε μεγάλην πόλιν ὑπῆρχε καί ἓνας ἀνώτερος ἀρχηγὸς τῶν Χριστιανῶν, ὁ Ἐπίσκοπος. Ἡ ἐκκλησία κάθε μιᾶς πόλεως ἦτο ἀνεξάρτητος. Ὅλαι ὁμως αἱ Ἐκκλησίαι συνεννοοῦντο μεταξύ των καί ὅλαι μαζί ἀποτελοῦσαν τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

6. Οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν.

Εἰς τὸ κράτος των οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐμπόδιζαν κάθε λαὸν νά ἔχη τήν θρησκείαν του. Ὅταν μάλιστα κατακτοῦσαν κάθε λαόν, μετέφεραν εἰς τήν Ῥώμην τοὺς θεοὺς του. Ἐπίτηδες δὲ ἐκτίσθη εἰς τήν Ῥώμην ἓνας ναός, διὰ νά λατρεύωνται εἰς αὐτὸν οἱ θεοὶ ὅλων τῶν λαῶν. Ὁ ναὸς αὐτὸς ὠνομάσθη Πά ν θ ε ο ν. Οἱ Ῥωμαῖοι ὁμως ἐκτὸς τῆς λατρείας τῶν θεῶν εἶχαν καί τήν λατρείαν τῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ αὐτοκράτορες δηλ. ὅταν ἀπέθνησκαν, ἀνεκηρύσσοντο θεοί. Ἡ λατρεία αὐτῆ τῶν αὐτοκρατόρων θεῶν ἐνομιζέτο ὡς σημεῖον ὑποταγῆς εἰς τήν Αὐτοκρατορίαν. Τὸ ἐναντίον ἦτο ἔγκλημα προδοσίας. Οἱ Χριστιανοὶ ὁμως ἐν ᾧ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἦσαν πιστοὶ ὑπήκοοι, δὲν παρεδέχοντο νά λατρεύουν τοὺς αὐτοκράτορας ὡς θεοὺς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐθεωροῦντο ὡς ἔνοχοι προδοσίας κατὰ τοῦ Κράτους. Ἐξ αὐτοῦ προῆλθαν οἱ διωγμοί.

Ἐπολογίζουσι ὅτι ἔγιναν 10 διωγμοί. Οἱ μεγαλύτεροι ἦσαν ἐκεῖνοι, ποὺ ἔγιναν, ὅταν ἦσαν αὐτοκράτορες ὁ Νέρων καί ὁ Διοκλητιανός. Κατὰ τοὺς διωγμοὺς αὐτοὺς παρὰ πολλοὶ ἄνδρες, γυναῖκες καί παιδιά διὰ

τὴν πίστιν των ὑπέφεραν μὲ μεγάλην καρτερίαν τὸν θάνατον ἔπειτα ἀπὸ φοβερὰ βασανιστήρια. Αὐτοὶ εἶναι οἱ λεγόμενοι μάρτυρες. Μὲ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων ἐστερεώθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ διωγμοὶ ὅμως ἀντὶ νὰ ἐλαττώσουν ἠῤῥξῆσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν Χριστιανῶν. Εἰς ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν ὁ Χριστιανισμὸς τόσον διεδόθη, ὥστε δὲν ὑπῆρχε πόλις, ἢ ὁποία νὰ μὴν ἔχη τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν της. Ἐπειδὴ δὲ ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅπως εἶπαμεν, συνεννοοῦντο ἀναμεταξύ των, οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦσαν ἰδιαίτερον κράτος μέσα εἰς τὸ Ῥωμαϊκόν. Τότε ἕνας αὐτοκράτωρ ἐνόησε, πόση δύναμις ὑπῆρχεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ. Ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἦτο ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

7. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὸ Ῥωμαϊκόν κράτος διὰ νὰ διοικῆται εὐκολώτερα ἦτο διηρημένον εἰς 4 μέρη καὶ κάθε μέρος εἶχε καὶ τὸν αὐτοκράτορά του. Ἐνας ἀπὸ τοὺς αὐτοκράτορας αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Χλωρός, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευεν εἰς τὴν Γαλατίαν. Αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου υἱὸς ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ πατὴρ του, ἀνεκηρύχθη καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπὸ τὸν στρατὸν αὐτοκράτωρ. Οἱ ἄλλοι ὅμως αὐτοκράτορες δὲν ἤθελαν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν καὶ δι' αὐτὸ ἤρχισε μετὰ τῶν αὐτοκρατόρων ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.

Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε μητέρα Χριστιανὴν, τὴν Ἁγίαν Ἐλένην, καὶ ἀπ' αὐτὴν ἤξευρε τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Χριστιανισμὸς. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ στηριχθῇ εἰς τοὺς Χριστιανούς διὰ νὰ νικήσῃ τοὺς

ἀντιπάλους του. Πρὶν μάλιστα ἀπὸ μίαν μεγάλην μάχην λέγουν ὅτι εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἕνα φωτεινὸν σταυρὸν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «ἐν τούτῳ νίκα». Αὐτὸν

Εἰκ. 3. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.

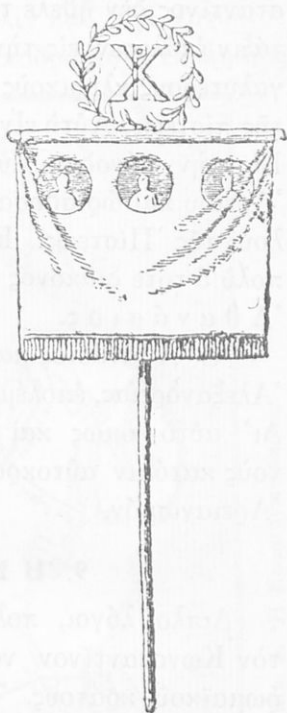
τὸν σταυρὸν τότε ἀναπαρέστησεν ὁ Κωνσταντῖνος ἐπάνω εἰς μίαν σημαίαν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη λάβαρον. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐνθουσίασε τὸν στρατὸν του, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ Χριστιανούς, καὶ ἐκέρδισε τὴν μάχην. Ἐκτοτε ὁ Κωνσταντῖνος κατώρθωσε νὰ νικήσῃ ὅλους τοὺς ἀντιπάλους του, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ νὰ γίνῃ μόνος αὐτοκράτωρ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἀφ' οὗ ἔγινε μονοκράτωρ, ἐπεδίωξε καὶ κατώρθωσε δύο πράγματα, τὰ ὁποῖα μετέβαλαν τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου: 1) ἔκαμε τὴν Χριστιανικὴν

θρησκείαν επίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους, καὶ 2) ἵδρυσεν νέαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, τὴν Κωνσταντινούπολιν.

8. Ἐπίσημος ἀναγνώρισις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου.

Ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἐβαπτίσθη παρὰ μόνον τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου του. Ἀμέσως ὁμοῦς μόλις ἔμεινε μόνος αὐτοκράτωρ, ἀνεδείχθη προστάτης τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Καὶ πρῶτον ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἐκτελοῦν ἐλευθέρως τὰ τῆς λατρείας των. Ἐπειτα τοὺς ἔδωκεν ὅλα τὰ δικαιώματα τὰ πολιτικά, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτοὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν. Τώρα

Εἰκ. 4. Τὸ λάβαρον.

ὅλοι ἠμποροῦσαν νὰ λαμβάνουν δημοσίας θέσεις. Τέλος διέταξε νὰ μὴ ἐργάζωνται τὰ δικαστήρια τὴν Κυριακὴν, ἀνεγνώρισε δὲ τὸν Χριστιανισμὸν ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους.

Ἡ ἐξάπλωσις ὁμοῦς καὶ ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισις τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἀποτέλεσμα εἶχεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ διηρόθησαν ἀναμεταξύ των. Ἐσχηματίσθησαν αἱ λεγόμεναι αἰρέσεις, δηλ. δοξασαῖα ἀντίθετοι εἰς σπουδαῖα σημεῖα τῆς νέας πίστεως. Ἡ περιφημοτέρα ἀπὸ τὰς αἵρέσεις αὐτὰς ἦτο τοῦ Ἀρείου, ὁ ὁποῖος δὲν παρεδέχετο ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεόν. Αἱ διαιρέ-

σεις αὐταὶ ἀνησυχοῦσαν τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἠθέλε ταραχάς. Διὰ τὸ νὰ φέρῃ λοιπὸν τὴν τάξιν ἐκάλεσεν εἰς τὴν Νίκαιαν σύνοδον ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους κληρικοὺς τὸ 325, διὰ τὸ νὰ ὀρίσῃ τὰ ἄρθρα τῆς πίστεως. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος. Εἰς τὴν σύνοδον αὐτὴν κατεδικάσθη ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου καὶ ὠρίσθησαν τὰ 7 πρῶτα ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς Πίστεως. Εἰς τὴν σύνοδον αὐτὴν διεκρίθη πολὺ ὁ τότε διάκονος τοῦ Πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος.

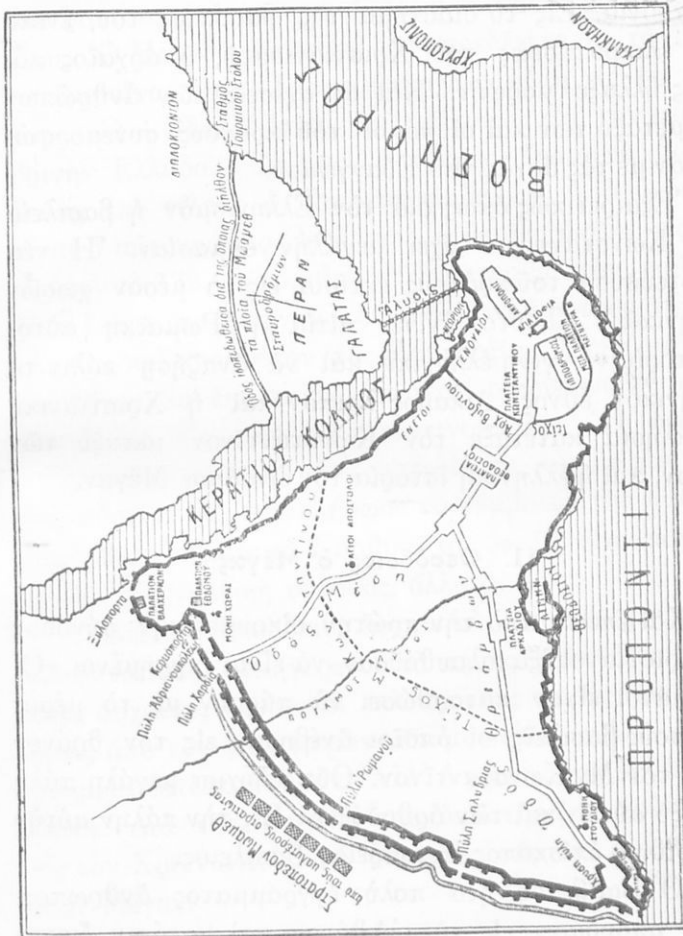
Ὁ Ἀθανάσιος καὶ κατόπιν, ὅταν ἔγινε Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἐπολέμησε πολὺ τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου. Δι' αὐτὸ ὅμως καὶ ἔπαθε πολλὰς καταδιώσεις ἀπὸ τοὺς κατόπιν αὐτοκράτορας, οἱ ὅποιοι ὑπεστήριζαν τὸν Ἀρειανισμόν.

9. Ἡ Κωνσταντινούπολις.

Διπλοὶ λόγοι, πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοί, ἔκαμαν τὸν Κωνσταντῖνον νὰ ιδρύσῃ νέαν πρωτεύουσαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἐπρεπεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους νὰ εἶναι κοντὰ εἰς τὸν Δούναβιν καὶ εἰς τὸν Εὐφράτην, διότι πέραν ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς αὐτοὺς ἦσαν βάρβαροι, οἱ ὅποιοι συχνὰ ἔκαμναν ἐπιδρομὰς εἰς τὸ κράτος. Ἐπρεπεν ἐπίσης, διὰ τὸ νὰ θριαμβεύσῃ ἡ νέα θρησκεία, ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους νὰ μὴν εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις τῶν ἀρχαίων θεῶν, ὅπως ἦτο ἡ Ῥώμη.

Ἀπεφάσισε λοιπὸν ὁ Κωνσταντῖνος νὰ κτίσῃ τὴν νέαν πρωτεύουσαν ἐκεῖ, ὅπου ἦτο τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον. Ἡ θέσις ἦτο πολὺ κατάλληλος. Ἦτο εὐκόλος πρὸς ὑπεράσπισιν, εἶχε λιμένα θαυμάσιον, τὸν Κεράτιον κόλπον, καὶ εὐρίσκετο μεταξὺ τῶν δύο ἡπείρων,

τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἐκεῖ λοιπὸν τὸ 330 ὁ Κωνσταντῖνος ἵδρυσεν τὴν νέαν πόλιν καὶ τὴν ἐστόλισεν μὲ λουτρά, ἀνάκτορα, ἀγοράς, ἵπποδρόμιον, ἐκκλησίας

Εἰκ. 5. Ἡ Κωνσταντινούπολις.

καὶ μὲ πολλὰ καλλιτεχνήματα, τὰ ὅποια μετεκόμισεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἔφερε δὲ νὰ κατοικήσουν εἰς αὐτὴν πολλοὺς εὐγενεῖς Ῥωμαίους καὶ πλῆθος ἄλλο ἐκ τῶν γειτονικῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.

10. Ὁ θάνατος καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέθανε τὸ 337, ἐβασίλευσε δὲ 30 χρόνια. Εἰς τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του, ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἠλλάξε μορφήν. Καὶ αἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ἀναμεταξύ των καὶ οἱ νόμοι τοῦ κράτους συνεμορφώθησαν μὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἐξαιρετικῶς ὁμως διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ βασιλεία τοῦ Κωνσταντίνου ἔχει μεγάλην σημασίαν. Ἡ νέα πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἐκτίσθη εἰς τὸ μέσον χωρῶν ἑλληνικῶν. Τοῦτο ἔγινεν αἰτία ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία νὰ γίνῃ ἑλληνικὴ καὶ νὰ ἀναζήσῃ πάλιν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Δικαίως λοιπὸν καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία κατέταξε τὸν Κωνσταντῖνον μεταξὺ τῶν ἁγίων, καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία τὸν ὠνόμασε Μέγαν.

11. Θεοδοσίος ὁ Μέγας.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν σύνοδον οἱ Χριστιανοὶ ἐξακολουθοῦσαν νὰ εἶναι διηρημένοι. Οἱ Ἀρειανοὶ εἶχαν κατορθώσει νὰ πάρουν μὲ τὸ μέρος των τοὺς βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀνέβησαν εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον. Οὕτω ἤρχισε μεγάλη πάλη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ὀρθοδόξων. Εἰς τὴν πάλιν αὐτὴν διεκρίθη ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας Βασίλειος.

Ὁ Βασίλειος ἦτο πολὺ ἐγγράμματος ἄνθρωπος. Εἶχε σπουδάσει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατόπιν ἔγινεν ἐπίσκοπος Καισαρείας. Αὐτὸς κατώρθωσε νὰ συνενώσῃ ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας καὶ ἠγωνίσθη διὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. Ὁ Βασίλειος ὁμως δὲν περιορίζετο εἰς αὐτό. Ἦτο πολὺ εὐερ-

γετικὸς εἰς τὴν ἐπαρχίαν του καὶ ἰδίως εἰς τοὺς πτω-
χοὺς. Ἐγραψε δὲ καὶ πολλὰ συγγράμματα.

Ὡς νὰ μὴν ἔφθανεν ὁμως ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου,
ἕστερον παρουσιάσθη καὶ ἄλλη αἵρεσις, τοῦ Μακεδο-
νίου. Ὁ Μακεδόνιος πάλιν δὲν παρεδέχετο ὅτι τὸ ἅγιον
πνεῦμα εἶναι θεός. Ἐπειτα ὑπῆρχαν ἀκόμη εἰς τὸ κρά-
τος πολλοὶ εἰδωλολάτραι καὶ μάλιστα εἰς τὴν μεσημ-
βρινὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε νὰ θριαμ-
βεύσῃ ἐπὶ τέλους ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ὀρθοδοξία,
εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος, ὁ ὁποῖος ἀνέβη εἰς τὸν
θρόνον τὸ 379. Αὐτός, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ὀρθοδο-
ξίαν, ἔκαμε πατριάρχην τὸν εὐγλωττον ῥήτορα τῆς ἐκ-
κλησίας καὶ προστάτην τῆς ὀρθοδοξίας Γρηγόριον τὸν
Θεολόγον, καὶ ἔπειτα ἐκάλεσε νέαν οἰκουμενικὴν σύνο-
δον (381) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ δευτέρα
αὐτῆ οἰκουμενικὴ σύνοδος κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ
Μακεδονίου καὶ συνεπλήρωσε τὸ σύμβολον τῆς πίστεως,
ἐπρόσθεσε δηλ. εἰς τὰ 7 ἄρθρα, τὰ ὅποια εἶχε κάμει ἡ
πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἄλλα 5.

Ἐπειτα ὁ Θεοδόσιος ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ καὶ τοὺς
εἰδωλολάτρας. Ἀπηγόρευσε νὰ προσφέρουν θυσίας εἰς
τοὺς ἀρχαίους θεοὺς καὶ ἔκλεισε τοὺς ναοὺς των. Τότε
ὁμως ἀπὸ τὸν φανατισμὸν τῶν μοναχῶν πολλὰ ἀρχαῖα
μνημεῖα κατεστράφησαν. Ἄλλ' ὁ χριστιανισμὸς ἐθριάμ-
βευσε. Διὰ τὴν μεγάλην του ὑποστήριξιν, ποὺ ἔκαμεν
εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, ἡ Ἱστορία ὠνόμασε τὸν Θεοδό-
σιον Μέγαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Τὸ ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι κατέκτησαν τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ἀπὸ τὸ Ἄδριατικὸν πέλαγος ἕως τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ὅλαι αὐταὶ αἱ χῶραι ἦσαν ἐξελληνισμένα. Αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι κατ' ἀρχάς, ἔπειτα αἱ κατακτήσεις τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἴδρυσαν οἱ διάδοχοί του, εἶχαν ἐξελληνίσει ὅλην τὴν Ἀνατολήν, διότι διέδωσαν εἰς αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὅταν κατέκτησαν τὰς χώρας αὐτάς, ἐσεβάσθησαν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν καὶ μάλιστα, ὅπως εἶδαμεν, υἱοθέτησαν αὐτόν. Τὴν ἐποχὴν ὁμως αὐτὴν καὶ ἄλλη αἰτία ἐνίσχυσε τὸν ἑλληνισμόν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὁ Χριστιανισμός. Ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὅλα τὰ ἱερὰ βιβλία, ἡ γλῶσσα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἡ νέα θρησκεία, ἦτο ἡ ἑλληνικὴ.

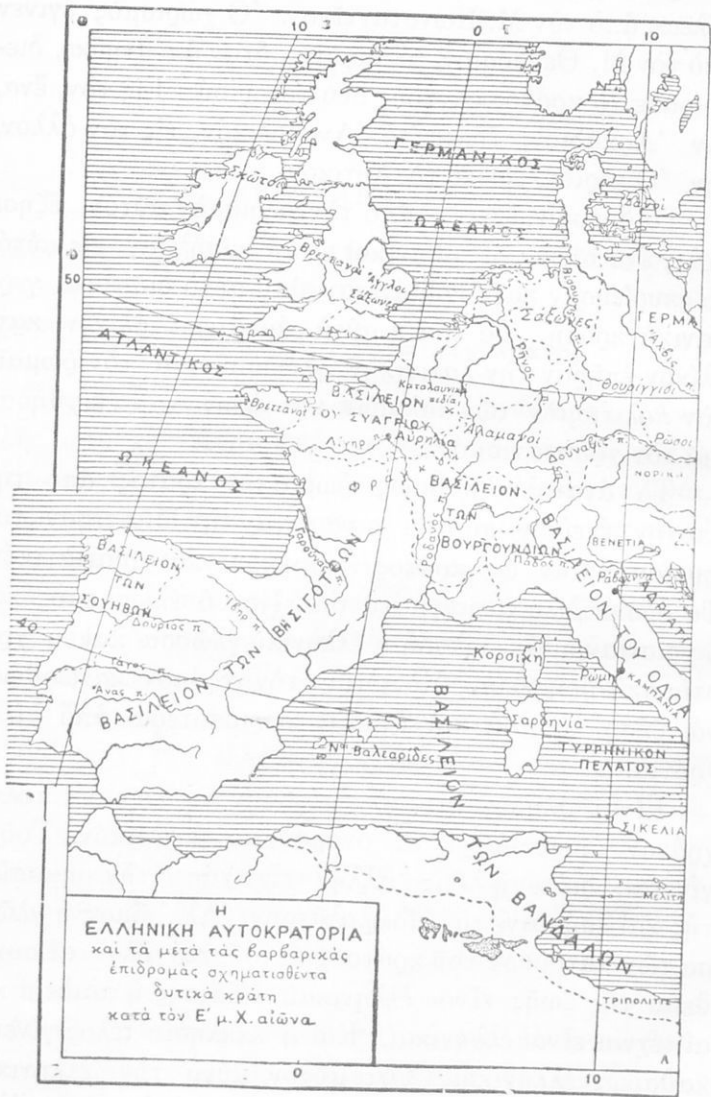
Δι' ὅλους λοιπὸν αὐτοὺς τοὺς λόγους ὅλον τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ἦτο ἑλληνικόν. Δὲν ἐχρειάζετο διὰ νὰ γίνῃ καὶ πολιτικῶς ἰδιαίτερον κράτος ἑλληνικόν, παρὰ νὰ σχηματισθῇ εἰς αὐτὸ ἓνα πολιτικὸν κέντρον καὶ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ δυτικόν. Τὸ

κέντρον ἐσχηματίσθη μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον. Ὁ χωρισμὸς ἐγένετο ἀπὸ τὸν Μ. Θεοδοσίον, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἀπέθνησκε, διέμοιρασε τὸ κράτος εἰς τοὺς δύο του υἱοὺς. Εἰς τὸν ἕνα, τὸν Ἀρκάδιον, ἔδωκε τὸ Ἀνατολικόν, εἰς τὸν ἄλλον, τὸν Ὀνώριον, ἔδωκε τὸ Δυτικόν.

Τὸ δυτικόν, ἔπειτα ἀπὸ τὸν χωρισμὸν αὐτόν, ἔζησε μόλις ἕνα αἰῶνα. Γερμανικοὶ λαοὶ εἰσῆλθαν εἰς αὐτό, τὸ ἐκυρίευσαν καὶ ἐσχημάτισαν ἀπὸ αὐτὸ διάφορα γερμανικὰ κράτη. Τὰ κράτη αὐτὰ ἀργότερα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπῆραν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ῥωμαϊκὸν πολιτισμὸν τῶν παλαιῶν κατοίκων καὶ ἐδέχθησαν καὶ τὸν χριστιανισμόν.

Τὸ ἀνατολικόν ὅμως ῥωμαϊκὸν κράτος ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παίρνει σιγὰ σιγὰ τὴν ἰδιαιτέραν του φυσιογνωμίαν ὡς κράτος ἑλληνικὸν καὶ χριστιανικόν. Τὰ δύο μεγάλα στηρίγματα τοῦ εἶναι ὁ ἑλληνισμὸς καὶ ὁ χριστιανισμὸς, δηλαδὴ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον κατώρθωσε νὰ ζήσῃ λαμπρὰ καὶ ἔνδοξα περισσότερα ἀπὸ χίλια χρόνια.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ ἐπίσημον κράτος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐξακολουθεῖ νὰ ὀνομάζεται ῥωμαϊκόν. Τοῦτο γίνεται, διότι ἡ λέξις Ἑλλήν ἐῖχε χάσει τὴν σημασίαν της καὶ ἐσήμαινε τὸν εἰδωλολάτρην. Ἀλλ' ὅμως ἡ γλῶσσα τῶν κατοίκων τοῦ κράτους αὐτοῦ καὶ ὅλαι αἱ συνήθειαι τῆς ζωῆς εἶναι ἑλληνικαί. Ἐπίσης ἡ παιδεία καὶ αἱ τέχναι εἶναι ἑλληνικαί. Καὶ ἡ ἐκκλησία τέλος γίνεται καθαρῶς ἑλληνικὴ. Ὅχι μόνον αὐτὴ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μεταχειρίζεται κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας, ἀλλὰ καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς ἑλληνικῆς μὸρφωσιν ἔχουν.

Εἰς. 6. Ἡ Αὐτοκρατορία

2. Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι.

Ὅντως ἡ ἑλληνικὴ παιδεία κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι πολὺ προωδευμένη εἰς τὸ ἀνατολικὸν κράτος, ἀλλὰ εἶναι καὶ πολὺ στενὰ ἐνωμένη μὲ τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Σχολεῖα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν μικρῶν παιδιῶν χρησιμεύουν τὰ μοναστήρια καὶ οἱ νάρθηκες τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐκεῖ διδάσκονται τὰ παιδιὰ ἀπὸ μοναχοῦς καὶ ἱερεῖς ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ ἀναγινώσκουν τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας καὶ τοὺς βίους τῶν ἁγίων. Κάθε μορφωμένος ἄνθρωπος ὅμως τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀναγνώσει τοὺς κυριωτέρους Ἑλληνας συγγραφεῖς. Τὴν μόρφωσιν αὐτὴν ἐλάμβαναν εἰς σχολεῖα ἀνώτερα ἰδιωτικὰ πληρῶνοντες δίδακτρα.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν σχολείων αὐτῶν εἶχαν καὶ ἀνώτερας φιλοσοφικὰς σχολὰς εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, εἰς τὴν Βηρυτόν, εἰς τὴν Γάζαν, εἰς τὴν Τύρον καὶ μάλιστα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ μάλιστα ἤρχισε νὰ λειτουργῇ τὸ 425 ἓνα ἀνώτερον σχολεῖον, ὅπως τὰ σημερινὰ Πανεπιστήμια, τὸ Πανδιδακτήριον. Τὸ Πανδιδακτήριον αὐτὸ εἶχε 30 καθηγητάς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 15 ἐδίδασκαν ἑλληνικά.

Εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτὰς σχολὰς ἐσπούδαζον οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ καὶ ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ βιβλία καὶ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἔπαιρναν οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας τὰ ὄπλα διὰ νὰ πολεμοῦν τοὺς αἵρετικοὺς καὶ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ὀρθοδοξίαν. Εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐσπούδασεν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος ἐνίκησεν εἰς τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν σύνοδον τὸν Ἄρειον. Εἰς τὰς Σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν εἶχε

σπουδάσει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν τοὺς αἵρετικούς. Ἀπὸ τὸν περίφημον Ἑλληνα φιλόσοφον Λιβάνιον εἶχε μάθει τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν ὁ μεγαλύτερος ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος ἐκτύπησε τὰς καταχρήσεις τῶν βασιλέων.

Ὁ Χρυσόστομος κατ' ἀρχὰς ἔγινεν ἐπίσκοπος εἰς τὴν πατρίδα του Ἀντιόχειαν. Ταχέως ὅμως ἔγινε γνωστὴ ἡ μεγάλη του ῥητορικὴ δύναμις καὶ ἔνεκα ταύτης προσεκλήθη νὰ γίνῃ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖ ὅμως δὲν ἠμποροῦσε νὰ βλέπῃ τὰς καταχρήσεις τῶν ἀνακτόρων καὶ τοῦ κλήρου χωρὶς νὰ τὰς καυτηριάζῃ. Ἔνεκα τούτου ὅμως ἔπαθε πολλά. Ἐξωρίσθη δύο φορές, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπέθανεν εἰς τὴν ἐξορίαν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ Ἐκκλησία τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν Ἁγίων, ὅπως καὶ τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Γρηγόριον.

Ἡ μνήμη τῶν τριῶν αὐτῶν ἁγίων ἐορτάζεται καὶ χωριστὰ καθενός, ἀλλὰ καὶ τῶν τριῶν μαζὶ τὴν 30 Ἰανουαρίου. Καὶ οὕτω ἔπρεπε, διότι καὶ οἱ τρεῖς, μορφωμένοι μὲ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ μὲ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἐστερέωσαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν, μὲ τὴν μεγάλην των δὲ ῥητορικὴν ἰκανότητα καὶ μὲ τὰ συγγράμματά των ἐδίδαξαν τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Δι' αὐτὸ καὶ ὠνομάσθησαν διδάσκαλοι καὶ φωστῆρες τῆς Οἰκουμένης.

3. Ὁ Ἰουστινιανός.

Ἡ αὐτοκρατορία ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ δόξαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ Ἰουστινια-

Εἰκ. 7. Ὁ Ἰουστινιανός.

νός, ὁ ὁποῖος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τὸ 527, ἀπεφάσισε νὰ φθάσῃ τὸ μεγαλεῖον τῶν παλαιῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων καὶ νὰ ἐνώσῃ πάλιν ὅλον τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ὁ Ἰουστινιανός ἦτο ἀνὴρ μετρίου ἀναστήματος, μὲ κανονικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ῥωμαλέος, συνάμα δὲ λιτοδίατος, πεπαιδευμένος, συνετός, μετριοπαθὴς καὶ ἐργα-

τικός. Πρὸ πάντων ὁμως ἦτο πολὺ φιλόδοξος. Ἦθελε νὰ κάμῃ μεγάλα ἔργα διὰ νὰ δοξασθῇ. Καὶ πραγματικῶς τὸ κατώρθωσε διὰ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ἐξέλεγε, διότι εἶχε τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ εὐρίσκη διὰ κάθε ἓνα ἔργον τὸν κατάλληλον ἄνθρωπον. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ στρατηγοὶ Βελισσάριος καὶ Ναρσῆς, ὁ νομοθέτης Τριβωνιανός, οἱ ἀρχιτέκτονες Ἀνθέμιος καὶ Ἰσίδωρος καὶ ἄλλοι. Αὐτοὶ ἔκαμαν τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐδόξασαν τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Εἰς τὴν λαμπρότητα ὁμως τῆς βασιλείας του πολὺ συνετέλεσε καὶ ἡ βασίλισσα Θεοδώρα. Ἡ Θεοδώρα ἦτο καταγωγῆς ταπεινῆς, ἀλλ' εἶχεν εὐφυΐαν μεγάλην

καὶ ὠραιότητα πολλήν, ἔγινε δὲ ὁ πιστότερος σύμβουλος τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἰδίως ἡ Θεοδώρα ἔσωσε τὸν Ἰουστινιανὸν εἰς τὴν στάσιν τοῦ Νίκα.

4. Ἡ στάσις τοῦ Νίκα.

Εἰς τοὺς ἵπποδρομιακοὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι ἐγίνοντο εἰς τὸν ἵππόδρομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἠγωνίζοντο δύο ἄμαξαι. Τῶν ἄμαξῶν αὐτῶν οἱ ὀδηγοὶ ἐφοροῦσαν ἐνδύματα τῆς μιᾶς πράσινα καὶ τῆς ἄλλης γαλάζια. Ὁ κόσμος δέ, ὁ ὁποῖος παρακολουθοῦσε τοὺς ἀγῶνας, ἦτο μοιρασμένος εἰς δύο φατρίας, τῶν πρασίνων καὶ τῶν γαλάζιων, ἀπὸ τὰ χρώματα τῶν ἄμαξηλατῶν. Αἱ φατρίαὶ ὅμως αὐταὶ πολλάκις ἀνεμειγνύοντο καὶ εἰς τὰ πολιτικά. Αὐτὸ ἔγινε καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Αἱ φατρίαὶ εἰς τὸν ἵππόδρομον ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα νὰ παύσῃ μερικοὺς μισητοὺς ὑπουργούς. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠρνήθη καὶ τότε αἱ φατρίαὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὴν πόλιν, ἐξηρέθισαν τὸν λαόν, καὶ ἐσήκωσαν μεγάλην ἐπανάστασιν. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ὠνομάσθη στάσις τοῦ Νίκα, διότι οἱ στασιασταὶ εἶχαν ὡς σύνθημά των τὴν κραυγὴν «Νίκα», τὴν ὁποίαν ἐφώναζαν οἱ ἄμαξηλάται εἰς τοὺς ἀγῶνας, διὰ νὰ παρακιννοῦν τὰ ἄλογα νὰ τρέχουν.

Ὁ ὄχλος τότε ἔβαλε φωτιὰν εἰς τὸ ἐπαρχεῖον, καὶ αἱ φλόγες μετεδόθησαν ἀπὸ τὸν ἄνεμον καὶ ἔκαυσαν μέγα μέρος τῆς πόλεως. Ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς αὐτῆς ἐκάη καὶ ὁ ἀρχαῖος ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας. Οἱ στασιασταὶ μάλιστα ἔκαμαν καὶ ἓνα ἄλλο, ἀνεκήρυξαν ἄλλον αὐτοκράτορα.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐφοβήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ.

Ἄλλὰ τὸν ἔσωσεν ἡ Θεοδώρα. Αὐτὴ τοῦ εἶπε τὸ περίφημον «καλὸν σάβανον εἶναι ἢ πορφύρα», καὶ τὸν ἐμπόδισε νὰ φύγῃ. Ὁ στρατηγὸς Βελισσάριος ἐπῆρε τότε τοὺς στρατιώτας, οἱ ὅποιοι εἶχαν μείνει πιστοὶ εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ ὄρμησεν εἰς τὸν ἵπλόδρομον. Ἐκεῖ ἦσαν συναγμένοι οἱ στασιασταὶ καὶ ἔσφαξε τοὺς περισσότερους. Ἡ στάσις κατεπνίγη εἰς τὸ αἷμά της.

5. Οἱ πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

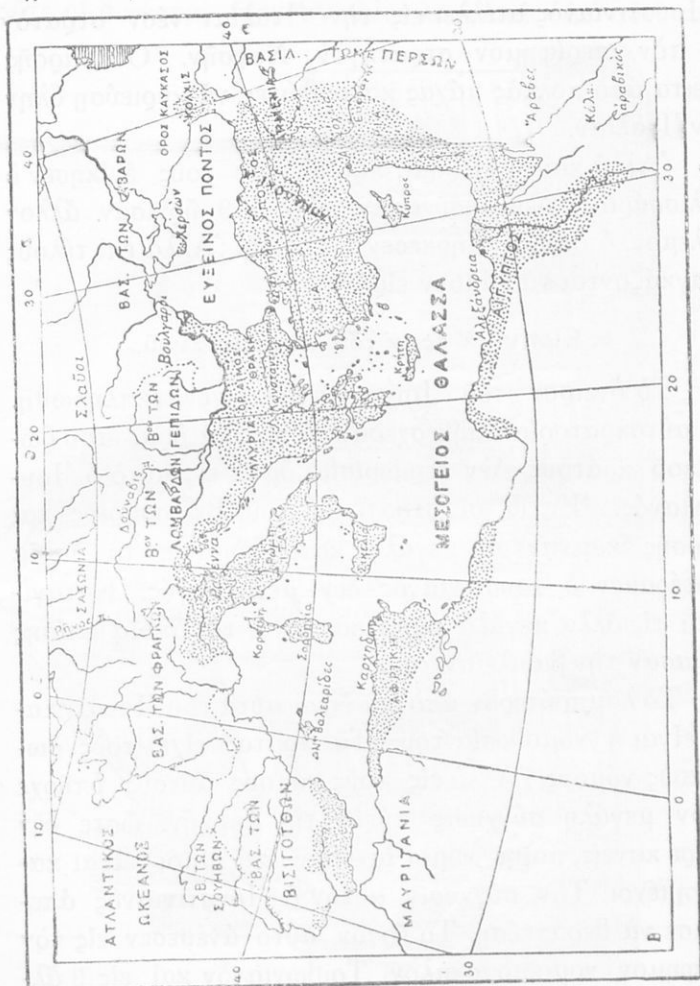
Ὁ Ἰουστινιανός, εὐθύς ἀφ' οὗ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, εἶχε βάλει εἰς τὸν νοῦν του νὰ ἐνώσῃ πάλιν ὅλον τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἰταλίαν, τὴν ὁποίαν εἶχαν καταλάβει διάφοροι βάρβαροι λαοί. Ἀλλὰ διὰ νὰ κάμῃ αὐτό, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡσυχος ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Εἰς τὴν Ἀσίαν δὲ τότε ὑπῆρχεν ἓνας φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ Κράτους, οἱ Πέρσαι.

Τὸ Περσικὸν κράτος τὸ ὁποῖον εἶχε καταλύσει ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, εἶχε σχηματισθῆ πάλιν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καὶ πάντοτε ἐνοχλοῦσε τὸ ἑλληνικόν. Ὁ Ἰουστινιανὸς λοιπὸν ἔστειλε πρῶτον ἐναντίον τῶν Περσῶν τὸν στρατηγὸν Βελισσάριον μὲ στρατόν. Ὁ Βελισσάριος τοὺς ἐνίκησε καὶ ἔκαμε μαζί των εἰρήνην (531).

Ἀφ' οὗ ἡσύχασεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἀπεφάσισε πλέον νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὰ σχέδιά του. Πρῶτον ἔστειλε τὸν Βελισσάριον μὲ στρατόν εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ὁ Βελισσάριος ἐνίκησε τοὺς ἀγρίους Βανδάλους, οἱ ὅποιοι εἶχαν καταλάβει τὴν Ἀφρικὴν, καὶ ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν χώραν.

Ἐπειτα ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε τὸν Βελισσάριον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Καὶ ἐκεῖ ὁ Βελισσάριος ἐνίκησε τοὺς βαρβάρους Γότθους, οἱ ὅποιοι κατεῖχαν τὴν Ἰταλίαν.

Πρὶν νὰ προφθάσῃ ὁμως νὰ κυριεύσῃ ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν καλεῖ ὀπίσω, διότι οἱ Πέρσαι εἶχαν εἰσβάλῃ εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐκυριεύσαν τὴν

Εἰς. 8. Ἡ Αὐτοκρατορία μετὰ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ἀντιόχειαν. Ὁ πόλεμος λοιπὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐγαλαρώθη.

Μετ' ὀλίγον ὁ Βελισσάριος, ἀφ' οὗ ἐνίκησε τοὺς

Πέρσας, ἔρχεται πάλιν ὀπίσω εἰς τὴν Ἰταλίαν. Δὲν κατορθώνει ὅμως νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον γρήγορα, διότι δὲν εἶχεν ἀρκετὸν στρατὸν μαζί του. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἰουστινιανὸς στέλλει εἰς τὴν Ἰταλίαν νέον στρατὸν μὲ τὸν περίφημον στρατηγὸν Ναρσῆν. Ὁ Ναρσῆς ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς μάχας κατορθώνει νὰ κυριεύσῃ ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

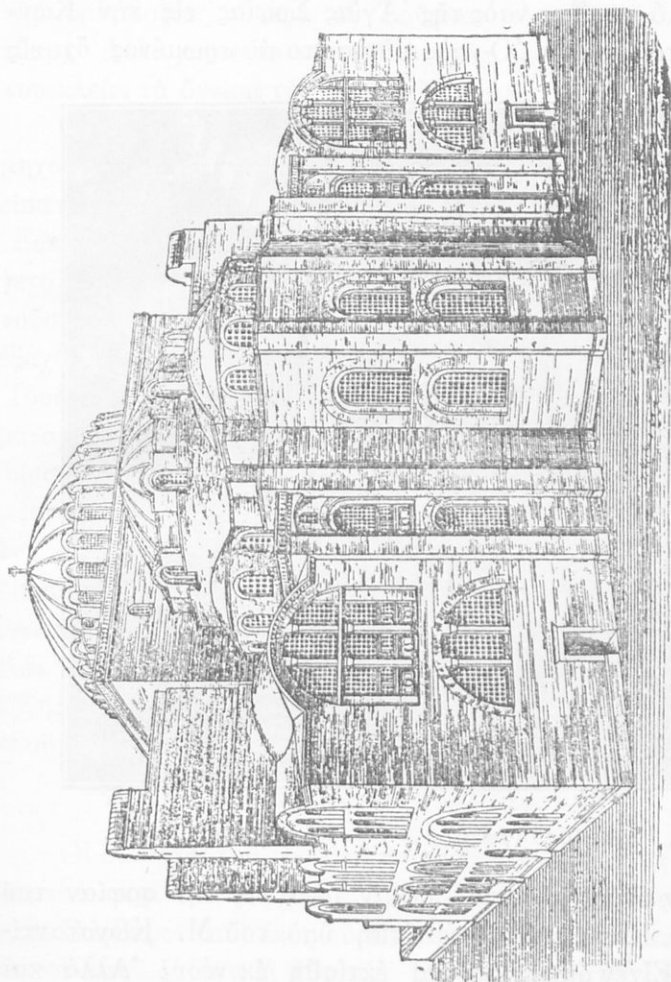
Ἄλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι, καὶ ἀφ' οὗ τοὺς ἐνίκησεν ὁ Βελισσάριος, δὲν ἠσύχασαν. Τὸ 549 ἤρχισαν ἄλλον πόλεμον, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν 7 χρόνια. Ἄλλὰ ἐπὶ τέλους ἀναγκάζονται νὰ κάμουν εἰρήνην.

6. Εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Τὸ ὄνειρον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχεν ἐκπληρωθῆ. Ἡ αὐτοκρατορία ἔλαβε σχεδὸν τὰ παλαιὰ ὄρια τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους. Δὲν περιορίσθη ὅμως εἰς αὐτὸ ὁ Ἰουστινιανός. Ἐν ᾧ οἱ στρατηγοὶ του Βελισσάριος καὶ Ναρσῆς ἔκαμναν τὰ μεγάλα κατορθώματα, τὰ ὁποῖα ἀνεφέραμεν, ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν μένει ἀργός. Καταγίνεται εἰς ἄλλα μεγάλα εἰρηνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐπίσης ἐδόξασαν τὴν βασιλείαν του.

Τὸ λαμπρότερον ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ νομοθεσία του. Τὸ κράτος εἶχε τοὺς ῥωμαϊκοὺς νόμους. Ἄλλὰ εἰς τοὺς νόμους αὐτοὺς ὑπῆρχε τόσον μεγάλη σύγχυσις αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ὥστε δὲν ἤξευρε κανεὶς, ποῖοι νόμοι ἰσχύουν καὶ ποῖοι εἶναι κατηρηγμένοι. Τὴν σύγχυσιν αὐτὴν ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπεφάσισε νὰ θεραπεύσῃ. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἀνέθεσεν εἰς τὸν περίφημον νομοδιδάσκαλον Τριβωνιανὸν καὶ εἰς 9 ἄλλους. Αὐτοὶ λοιπὸν ἐξεκαθάρισαν τοὺς νόμους καὶ ἔκαμαν τρεῖς συλλογὰς, τὸν κώδικα, τοὺς πανδέκτας καὶ τὰς εἰσηγήσεις. Αἱ συλλογαὶ αὐταὶ ἐγράφησαν, σύμφωνα μὲ

τὰς ιδέας τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Ἀλλὰ οὔτε οἱ δικασταὶ ἤξευραν πλέον λατινικά. Δι' αὐτὸ πα-

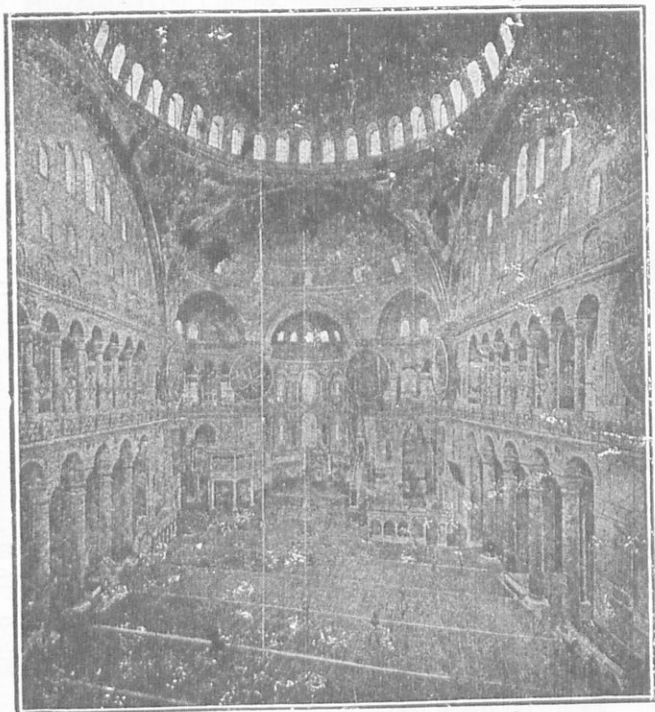

Εἰξ. 9. Τὸ ἔξωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

ρέστη ἀμέσως ἀνάγκη νὰ μεταφραστοῦν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

Ἄλλο σπουδαῖον ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι τὰ

πολλὰ κτίρια πού ἔκαμε. Φρούρια, πόλεις, ναοί, μοναστήρια ἐκτίσθησαν εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κράτους. Ἀπὸ ὅλα ὅμως τὰ κτίρια τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὸ λαμπρότερον εἶναι ὁ μέγας ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ ναὸς αὐτὸς ἦτο ἀφιερωμένος ὄχι εἰς

Εἰκ. 10. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

ἁγίαν ὀνομαζομένην Σοφίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ πρῶτον ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Εἶχεν ὅμως καὶ ἐκτίσθη ἐκ νέου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐκάη κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα.

Τώρα ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν οἰκοδόμησε μεγαλύτερον καὶ λαμπρότερον. Ἀρχιτέκτονες αὐτοῦ ἦσαν ὁ Ἄνθιμιοιολοιηθῆκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μιος και ὁ Ἰσίδωρος. Ἐξωδεύθησαν διὰ νὰ κτισθῆ και στολισθῆ 320 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐκτίσθη δὲ εἰς 6 χρόνια. Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι ἡ μεγάλη ἐκκλησία τῆς ὀρθοδοξίας. Τώρα οἱ Τοῦρκοι τὸν ἔχουν κάμει τζαμί. Ἀλλὰ πάντοτε κάτω ἀπὸ τοὺς μεγάλους θόλους του κλείει τὰ ὄνειρα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐφρόντισεν ἀκόμη και διὰ τὴν βιομηχανίαν και τὸ ἐμπόριον. Ἰδίως δὲ ἐφρόντισε περὶ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸ κράτος τῆς καλλιεργείας τῆς μετάξης. Ἔως τώρα ἡ μέταξα ἐκόστιζε πολὺ ἀκριβά, διότι παρήγετο μόνον εἰς τὴν Κίναν και ἡ μεταφορά της ἀπαιτοῦσε πολλὰ ἔξοδα. Ἀλλὰ οἱ Κινέζοι δὲν ἄφιναν νὰ ἐξαχθοῦν ἀπὸ τὴν Κίναν αὐγὰ τοῦ μεταξοσκώληκος. Ὁ Ἰουστινιανὸς λοιπὸν διὰ νὰ ἐπιτύχη τὸν σκοπὸν του μεταχειρίσθη πανουργίαν. Δύο Ἕλληνες μοναχοὶ μετέβησαν εἰς τὴν Κίναν. Ἐκεῖ ἔμαθαν, πῶς καλλιεργεῖται ὁ μεταξοσκώληξ, και ὅταν ἔφυγαν, ἔκρυψαν αὐγὰ αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ῥάβδων των και τὰ ἔφεραν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐδῶ ἐκαλλιέργησαν τὸν σπόρον και ἔμαθαν και εἰς ἄλλους τὸν τρόπον τῆς καλλιεργείας του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισεν ἡ καλλιέργεια τῆς μετάξης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς αὐτὴν πολὺν πλοῦτον.

7. Πλήρης ἐξελληνισμὸς τοῦ κράτους.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐγκατέλειψαν τὰ σχέδια του περὶ ἐπανιδρύσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Βάρβαροι λαοὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἄνω Ἰταλίαν και ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἐξουσία τῶν βασιλέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιορίσθη μόνον εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν και τὴν Σικελίαν. Ἐπομένως ἡ αὐτοκρατορία ἀναγκάζεται νὰ περιορισθῆ εἰς τὰ φυσικά της σύνορα.

Συγχρόνως ἐγκαταλείπεται καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους πρέπει νὰ εἶναι ἡ λατινική. Ἡ ἑλληνική καταλαμβάνει τὴν θέσιν της, ἀφ' οὗ ἦτο ἡ γλῶσσα ὅλων τῶν κατοίκων.

Τὸ ἀνατολικὸν λοιπὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος ἀπὸ τῶρα εἶναι πλέον καθαρῶς ἑλληνικόν. Εἶναι δὲ τὸ μόνον πολιτισμένον κράτος τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Μόνον ἐδῶ καλλιεργοῦνται αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι. Μόνον ἐδῶ ἐξακολουθεῖ ἡ πολιτισμένη ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἦτο ἡ μεγαλυτέρα, ἡ ὠραιότερα, ἡ πλουσιωτέρα πόλις τοῦ κόσμου. Ἦτο ἡ βασιλίσα τῶν πόλεων, περίφημος εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ ὅλος ὁ κόσμος τὴν ἔλεγαν μόνον Πόλιν.

Πρὸς Α. εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ πρὸς Δ. εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ λαοὶ εἶναι βάρβαροι. Δι' αὐτὸ ὅμως καὶ δὲν παύει τὸ κράτος αὐτὸ νὰ προσβάλλεται ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα. Ζηλεύουν τὴν πρόοδον καὶ τὰ πλούτη του. Πρῶτοι δὲ ἐχθροὶ πού ζητοῦν νὰ τὸ καταστρέψουν, εἶναι οἱ Πέρσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Οἱ Πέρσαι.

Εἶδαμεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, πῶς ἐσχηματίσθη τὸ περσικὸν κράτος καὶ πῶς ὁ Βελισσάριος κατῴρθωσε νὰ περιορίσῃ τοὺς Πέρσας. Ἐπὶ τῶν διαδόχων ὅμως τοῦ Ἰουστινιανοῦ οἱ Πέρσαι ἀρχίζουν πάλιν τὰς ἐπιδρομάς των εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος.

Ὁ πόλεμος ἐναντίον αὐτῶν διαρκεῖ πολλὰ χρόνια. Οἱ Πέρσαι κυριεύουν τὴν Συρίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ προχωροῦν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ φθάνουν μέχρι τῆς Χαλκηδόνος ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὴν φοβερὰν ἐκείνην περίστασιν ἔσωσε τὸ κράτος ἕνας μεγάλος βασιλεὺς αὐτοῦ ὁ Ἡράκλειος.

2. Ὁ Ἡράκλειος καὶ τὰ 4 πρῶτα ἔτη τοῦ πολέμου.

Ὁ Ἡράκλειος ἦτο ἀνὴρ ὠραῖος καὶ ῥωμαλέος, εἶχεν ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ προσέτι ἔξοχα στρατηγικὰ προτερήματα. Εἰς τὸν θρόνον ἀνέβη τὸ 610. Ἀλλὰ μόλις τὸ 622 ἤρχισε τὸν πόλεμον μετὰ τοὺς Πέρσας, διότι ἔπρεπε νὰ ἐτοιμασθῇ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἰουστινιανοῦ εὐρίσκετο εἰς μεγάλην παράλυσίαν, καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τῶν Περσῶν εἶχε χάσει τὸ θάρρος του.

Εἰκ. 11. Ὁ Ἡράκλειος.

Ὁ Ἡράκλειος λοιπόν, ἅμα ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, καταγίνεται εἰς τὸ νὰ ἐτοιμάσῃ στρατὸν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν θάρρος. Εἰς αὐτὸν τὸν βοηθεῖ πολὺ ὁ τότε Πατριάρχης Σέργιος καὶ ὄλος ὁ κλῆρος. Θέτουν εἰς τὴν διάθεσίν του ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐπειτα φανατίζουσιν τὸν λαὸν καὶ παριστάνουσιν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ πόλεμος γίνεται διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὸν τίμιον σταυρὸν, τὸν ὅποιον εἶχαν πάρει οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ πόλεμος λαμβάνει μορφήν θρησκευτικῆν

πολέμου. Καὶ ὁ Ἡράκλειος ἦτο κατάλληλος διὰ νὰ ἀναλάβῃ ἓνα τοιοῦτον πόλεμον. Ἦτο φανατικὸς χριστιανὸς καὶ εἶχε μεγάλην εὐλάβειαν εἰς μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὴν ὁποίαν εἶχε μαζί του πάντοτε εἰς τοὺς πολέμους. Τὸν φανατισμὸν του δὲ αὐτὸν ἤξευρε νὰ τὸν μεταδίδῃ καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας του.

Ἄφ' οὗ ἐτοίμασε τὸν στρατὸν του ὁ Ἡράκλειος ἄφησεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀντιβασιλέα τὸν ἀνήλικον υἱὸν του Κωνσταντῖνον καὶ κηδεμόνας του τὸν Πατριάρχην Σέργιον καὶ τὸν ὑπουργὸν Βῶνον. Αὐτὸς δὲ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 622 ἐκστρατεύει ἐναντίον τῶν Περσῶν. Τὰ 4 πρῶτα ἔτη ὁ Ἡράκλειος νικᾷ πολλάκις τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ἐκδιώκει ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, ἔπειτα εἰσβάλλει εἰς τὸ κράτος τῶν καὶ κυριεῦει πολλὰς πόλεις καὶ πολλὰ λάφυρα.

3. Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων.

Ἐν ᾧ ὁ Ἡράκλειος ἦτο ἕτοιμος νὰ εἰσβάλλῃ πάλιν τὸ 626 εἰς τὴν Περσίαν, μαυθάνει ὅτι ἡ πρωτεύουσα πολιορκεῖται. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης ἀπελπισμένος ἀπὸ τὰς νίκας τοῦ Ἡρακλείου συνεννοήθη μετὰ τοὺς πρὸς βορρᾶν τοῦ Δουνάβεως κατοικοῦντας Ἀβάρους, καὶ αὐτοὶ ἦλθον καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Κων/πολιν. Ἐνα μέρος δὲ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἐπῆγε καὶ αὐτὸ ἀπέναντι τῆς Κων/πόλεως εἰς τὴν Χρυσόπολιν.

Ἄλλ' ὁ Ἡράκλειος δὲν ἐταράχθη. Ἦξευρεν ὅτι τὴν πόλιν εἶχεν ἀφήσει εἰς καλὰς χεῖρας. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ τρέξῃ ἐκεῖ, ὅπως ἐπερίμενον ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἔστειλε μόνον βοήθειαν ἀπὸ 12 χιλ. ἀνδρας. Αὐτὸς ἔμεινε κοντὰ εἰς τὰ περσικὰ σύνορα διὰ νὰ μὴν ὀρ-

μήση ὄλος ὁ περσικὸς στρατὸς ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Πραγματικῶς ὁ ὑπουργὸς Βῶνος εἶχε τακτοποιήσει καλὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Πατριάρχης Σέργιος καθ' ἡμέραν παρακινουῖσε τὸν λαὸν νὰ πολεμήσῃ γενναίως, καὶ τοῦ ἐνέπνεε τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Παναγία, ἡ προστάτις τῆς πόλεως δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἀφήσῃ ἀβοήθητον. Τότε ἔγιναν οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας, οἱ ὁποῖοι ψάλλονται ἀκόμη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν.

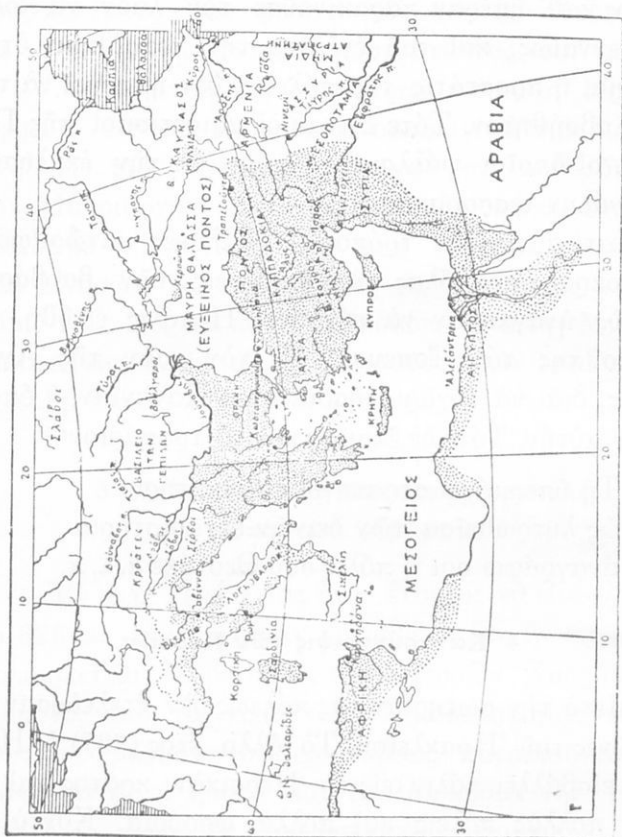
Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ ἀποκρούσουν ὅλας τὰς ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ φύγουν. Ἡ πόλις ἐσώθη. Οἱ κάτοικοί της τότε ἔσπευσαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὴν Παναγίαν, ἡ ὁποία ἔσωσεν αὐτήν. Τότε δὲ ἔκαμαν καὶ τὸ τροπάριον·

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου Θεοτόκε κ. λ. π.

4 Κατασύντριψις τῶν Περσῶν.

Μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως δὲν ἐτελείωσαν καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἡρακλείου. Τὸ ἄλλο ἔτος (627) ὁ Ἡράκλειος εἰσβάλλει πάλιν εἰς τὸ Περσικὸν κράτος καὶ κυριεύει πολλὰς πόλεις καὶ πολλὰ φρούρια. Κοντὰ εἰς μίαν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Βαβυλωνίας, τὴν Νινευτὶ, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης ἀποφασίζει νὰ ἀντιταχθῆ. Ἐκεῖ λοιπὸν γίνεται μεγάλη καὶ ἀποφασιστικὴ μάχη μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν. Ὁ Ἡράκλειος κατανικᾷ καὶ καταστρέφει τοὺς Πέρσας, ὁ δὲ Χοσρόης φεύγει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους του.

Ἐκτοτε πλέον οἱ Πέρσαι δὲν ἠμπόρουν νὰ σχηματίσουν ἄλλον στρατὸν καὶ ζητοῦν εἰρήνην. Ὁ Ἡράκλειος τοὺς τὴν παραχωρεῖ μὲ ὄρους πολὺ ἐπιεικεῖς. Ὅρια τοῦ Περσικοῦ κράτους ἔγιναν, ὅπως καὶ πρῖν,

Εἰκ. 12. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀυτοκρατορία ἐπὶ Ἡρακλείου.

ὁ ποταμὸς Ἀράξης πρὸς βορρᾶν, ὁ Εὐφράτης πρὸς νότον. Οἱ Πέρσαι προσέτι ἔδωσαν ὀπίσω ὄλους τοὺς αἰχμαλώτους καί, τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα, τὸν τίμιον Σταυρόν, τὸν ὁποῖον εἶχαν ἀρπάσει ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν εἰρήνην ὁ Ἡράκλειος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κων/πολιν. Ὅλος ὁ λαὸς καὶ ὅλοι οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἱερεῖς ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσιατικὴν ὄχθην τοῦ Βοσπόρου διὰ νὰ τὸν προὔπαντήσουν. Μὲ μεγάλην λοιπὸν συνοδείαν περνᾷ τὸν Βόσπορον καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Πόλιν ἐπὶ ἄρματος, τὸ ὁποῖον ἔσυραν 4 ἐλέφαντες, ἐν ᾧ ἄνδρες προπορευόμενοι ἐκράτουν τὸν τίμιον Σταυρόν, τὸ ἐνδοξότερον τρόπαιον τῶν κατορθωμάτων του.

Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ὁ Ἡράκλειος ἔφερε τὸν τίμιον Σταυρόν εἰς τὴν Ἁγίαν πόλιν καὶ τὸν ἔστησεν εἰς τὴν παλαιάν του θέσιν τὴν 14ην Σεπτεμβρίου τοῦ 629. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸν εἶχαν στήσει καὶ τὴν πρώτην φορὰν, ὅταν εὐρέθη ἀπὸ τὴν μητέρα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τὴν Ἁγίαν Ἐλένην.

Ὁ Ἡράκλειος λοιπὸν συνέτριψε τὴν δύναμιν τοῦ δευτέρου περσικοῦ κράτους. Μὲ τὸ κατόρθωμά του δὲ τοῦτὸ ἀπέκτησε μεγάλην δόξαν. Καὶ δικαίως, διότι τὸ κατόρθωμα αὐτὸ ἦτο πολὺ μέγαλον. Εἶχε παραλάβει κράτος συντριμμένον καὶ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς. Καὶ ὁμῶς κατώρθωσε νὰ ἐξεγείρῃ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα τοῦ λαοῦ καὶ μὲ αὐτὸ νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ τόσον θάρρος, ὥστε νὰ κάμῃ θαύματα. Τὰ κατορθώματα τοῦ Ἡρακλείου μόνον μὲ τὰ κατορθώματα τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος κατεσυνέτριψε τὸ πρῶτον περσικὸν κράτος, ἠμποροῦν νὰ συγκριθοῦν.

Ἀλλὰ ἡ εἰρήνη, ἡ ὁποία μὲ τόσα αἵματα ἐξηγοράσθη, δὲν ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ πολὺν καιρόν. Μετ' ὀλίγον ἄλλος φοβερός ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ παρουσιάζεται, οἱ Ἀραβες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ

1. Ὁ Μωάμεθ καὶ ἡ διδασκαλία του.

Οἱ Ἄραβες κατοικοῦσαν εἰς τὴν Ἀραβικὴν χερσόνησον, ὠνομάζοντο δὲ καὶ Ἀγαρηνοὶ καὶ Ἰσμαηλίται, διότι ἐπίστευαν, ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῆς Ἄγαρ. Οἱ Ἄραβες πρὸ τοῦ νὰ παρουσιασθῇ ὁ Μωάμεθ, ἦσαν εἰδωλολάτραι. Μερικοὶ ὅμως ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν Ἰουδαῖοι, καὶ μερικοὶ Χριστιανοί. Ὅλους αὐτοὺς συνένωσε εἰς μίαν θρησκείαν ἰδικὴν του ὁ Μωάμεθ.

Ὁ Μωάμεθ ἐγεννήθη εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀραβίας Μέκκαν ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἀλλὰ πτωχὴν. Ἐπειδὴ ἔχασε τοὺς γονεῖς του μικρὸς, ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ βοσκὸς, ἔπειτα ὅμως ἔκαμνε τὸν ἔμπορον μὲ καραβάνια. Ἐνεκα τούτου περιῆλθε ὅλην τὴν Ἀραβίαν καὶ ἐσχετίσθη μὲ πολλοὺς Χριστιανούς καὶ Ἑβραίους. Ἀπὸ αὐτοὺς ἔμαθε τὰς θρησκείας των, καὶ τότε συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ κάμῃ ἰδικὴν του θρησκείαν.

Ὅταν λοιπὸν ἔγινε 40 ἐτῶν, παρουσιάσθη εἰς τὴν Μέκκαν ὡς προφήτης, καὶ ἐκήρυττεν ὅτι ὁ Θεὸς, διὰ μέσου τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ διδάξῃ εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Μωάμεθ ὁ προφήτης του. Ἔλεγεν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ διέστρεψαν τὴν ἀληθινὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ, ἣ ὁποία ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ μὲ τοὺς ἄλλους προφήτας καὶ μὲ τὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλους, τὸν Χριστόν. Ἐνεκα τούτου ὁ Θεὸς ἔστειλε αὐτὸν ὡς τελευταῖον προφήτην διὰ νὰ φωτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Μωάμεθ ἐδίδασκεν ἀκόμη, ὅτι ὑπάρχει μετὰ θάνατον ζωὴ καὶ κρίσις. Κατ' αὐτὴν οἱ Μουσουλμάνοι (=πιστοί), ὅσοι πιστεύουν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ, θὰ κριθοῦν σύμφωνα μὲ τὰς πράξεις των. Οἱ δίκαιοι θὰ ὑπάγουν εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἐκεῖ θὰ ζοῦν αἰωνίως ζοὴν εὐτυχῆ. Οἱ ἁμαρτωλοὶ θὰ τιμωρηθοῦν, ἀλλὰ προσωρινῶς μόνον. Αἰωνία κόλασις περιμένει μόνον τοὺς ἀπίστους. Αὐτοί, καὶ καλοὶ ἂν εἶναι, θὰ τιμωροῦνται αἰωνίως διὰ τὴν ἀπιστίαν των. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀπιστία τῶν διαφόρων λαῶν προέρχεται ἀπὸ ἄγνοιαν, οἱ Μουσουλμάνοι ἔχουν καθήκον νὰ φέρουν αὐτοὺς καὶ μὲ τὸ ξίφος ἀκόμη εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν. Δι' αὐτὸ κατ' εὐθείαν εἰς τὸν παράδεισον πηγαίνουν ὅσοι πιστοὶ φονεύονται εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὴν διάδοσιν τῆς πίστεως.

2. Διάδοσις τῆς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ.

Ἄμα ἤρχισε νὰ διδάσκη τὴν νέαν θρησκείαν ὁ Μωάμεθ, ἀμέσως πολλοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Ὅταν ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ ὀπαδοὶ του ηὔξθησαν, οἱ εὐγενεῖς Μεκκανοὶ τὸν ἠπέιλησαν, ὅτι θὰ τὸν φονεύσουν, καὶ ὁ Μωάμεθ ἠναγκάσθη νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Μέκκαν καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλην πόλιν τῆς Ἀραβίας (622), τὴν Μεδίναν. Ἡ φυγὴ αὐτὴ (ἔγίρα) τοῦ Μωάμεθ ἔπειτα ἐθεωρήθη ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους ὡς μέγαν γεγονός, διότι ἐσώθη ὁ Προφήτης. Δι' αὐτό, τὸ ἔτος τοῦτο οἱ Μωαμεθανοὶ ἔχουν ὡς ἀρχὴν τῆς χρονολογίας των, ὅπως ἡμεῖς ἔχομεν τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὴν Μεδίναν ὁ Μωάμεθ ἔφερε μὲ τὸ μέρος του πολλοὺς ὀπαδοὺς. Κατόπιν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Μεκκανῶν. Ὁ πόλεμος διήρκεσε πολλὰ ἔτη.

Ἐπὶ τέλους τὸ 630 οἱ Μεκκανοὶ ἀνεγνώρισαν αὐτὸν ὡς προφήτην καὶ ἀρχηγόν. Ἄφ' οὗ ὁ Μωάμεθ ἔγινε κύριος τῆς Μέκκας, ἀνεγνωρίσθη ὡς προφήτης καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν Ἀραβίαν. Ἀπετέλεσε λοιπὸν ἡ Ἀραβία ἓνα κράτος, μὲ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν ἀρχηγὸν τὸν Μωάμεθ. Ὀλίγον χρόνον ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ ὁ Μωάμεθ ἀπέθανε τὸ 632.

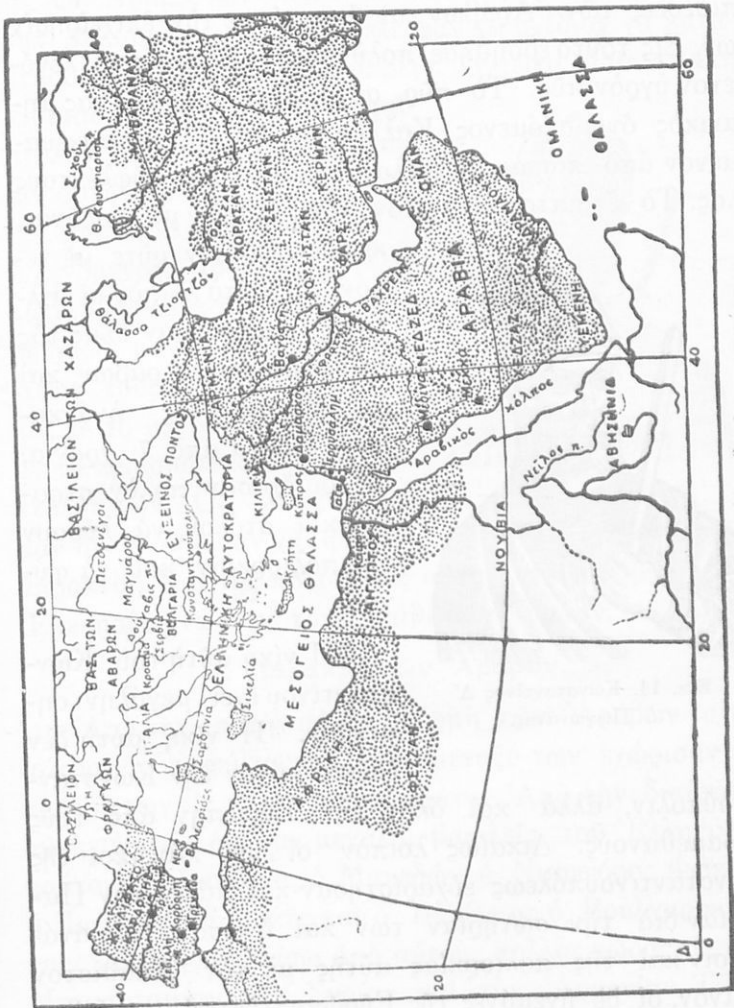
3. Αἱ κατακτήσεις τῶν Ἀράβων.

Ὁ Μωάμεθ, ἀφοῦ ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Ἀραβίας, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ὑποτάξῃ ὅλον τὸν κόσμον. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ σχέδιόν του. Αὐτὸ ἐπροσπάθησαν νὰ κάμουν οἱ διάδοχοί του. Ἦρχισαν λοιπὸν τὸν πόλεμον καὶ ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.

Ἐντὸς 5 ἐτῶν οἱ Ἀραβες ἐκυριεύσαν ὅλον τὸ Περσικὸν κράτος καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Πέρσας νὰ γίνουν Μωαμεθανοί. Συγχρόνως εἰσβάλλουν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Κυριεύουν τὴν Δαμασκὸν καὶ ἔπειτα τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ἡράκλειος προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀλλὰ τὸν νικοῦν, καὶ μὲ δυσκολίαν κατορθώνει νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ τὸν τίμιον Σταυρόν. Ἔως τὸ 640 οἱ Ἀραβες κυριεύουν ὅλην τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον· ἔπειτα κυριεύουν τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ περνοῦν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ κυριεύουν καὶ αὐτήν.

4. Ἡ πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Οἱ Ἀραβες ἀφ' οὗ ἐμεγάλωσαν πολὺ, σκέπτονται νὰ προσβάλουν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐτοιμάζουν λοιπὸν πολὺν στρατὸν καὶ στόλον καὶ τὴν πολιορκοῦν.

Είς 13 Χάρτης τῶν Ἀραβικῶν κατακτήσεων.

Ἡ πολιορκία διήρκεσεν 7 ἔτη (671—678). Βασιλεὺς τότε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος Δ΄ ὁ Πωγωνᾶτος. Αὐτὸς ἀπέκρουσεν ὅλας τὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἀράβων καὶ ἐματαιώσε τὴν ἐπιχειρήσιν των. Εἰς τοῦτο ἐβοήθησε πολὺ τοὺς Ἕλληνας τὸ λεγόμενον ὑγρὸν πῦρ. Τὸ πῦρ αὐτὸ εἶχεν ἐφεύρει ἕνας μηχανικὸς ὀνομαζόμενος Καλλίνικος, ἦτο δὲ κατασκευασμένον ἀπὸ πίσσαν, πετρέλαιον καὶ ἄλλας εὐφλέκτους ὕλας. Τὸ ἔρριπταν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μὲ σωλῆνας,

Εἰζ. 14. Κωνσταντῖνος Δ΄
ὁ Πωγωνᾶτος.

καὶ δὲν ἔσβηνεν οὔτε μὲ νερόν. Μὲ αὐτὸ λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν ὅλας τὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἀράβων, καὶ ἐπὶ τέλους τοὺς ἠνάγκασαν, ἔπειτα ἀπὸ 7 χρόνια, ἀφ' οὗ ἔχασαν πολὺν στρατὸν καὶ στόλον, νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φύγουν.

Ἡ νίκη αὐτῆ τοῦ Κωνσταντίνου ἔχει μεγάλην σημασίαν. Ἡ νίκη αὐτῆ δὲν ἔσωσε μόνον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοὺς Μωαμεθανούς. Δικαίως λοιπὸν οἱ μὲν κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐχαρίστησαν καὶ πάλιν τὴν Παναγίαν διὰ τὴν σωτηρίαν των καὶ ἤνωσαν τὴν ἀνάμνησιν καὶ τῆς πολιορκίας αὐτῆς μὲ τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον, οἱ δὲ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης ἔστειλαν πρέσβεις νὰ συγχαροῦν τὸν Κωνσταντῖνον διὰ τὸ μέγαλον του κατόρθωμα.

5. Δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Οἱ Ἀραβες καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης πολιορκίας δὲν ἐγκατέλειψαν τὸ σχέδιον νὰ κατακτήσουν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπειτα ἀπὸ 40 ἔτη ἐτοίμασαν πολὺν στρατὸν καὶ στόλον καὶ ἐπολιόρκησαν πάλιν αὐτὴν τὸ 717.

Βασιλεὺς ἦτο ὁ Λέων Γ', ὁ λεγόμενος Ἰσαυρος. Ἀλλὰ τώρα ἡ πολιορκία δὲν διήρκεσε παρὰ μόνον ἓνα ἔτος. Ὁ Λέων τοὺς ἐνίκησε πολλάκις, καὶ μὲ τὸ ὕγρον πῦρ κατέστρεψε τὸ περισσότερον μέρος τοῦ στόλου των. Οἱ Ἀραβες λοιπὸν ἤναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἄπρακτοι. Καὶ τῆς πολιορκίας αὐτῆς τὴν ἀνάμνησιν ἡ Ἐκκλησία ἤνωσε μὲ τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον.

Εἰκ. 15. Λέων Γ'
ὁ Ἰσαυρος.

6. Παρακμὴ τῶν Ἀράβων.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ ὁρμὴ τῶν Ἀράβων ἐσταμάτησεν. Ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ των ἐχώρισαν τὸ κράτος των εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη. Ἀπὸ τὴν διαίρεσιν αὐτὴν ἐπωφελήθησαν μεγάλοι βασιλεῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς καὶ ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος καὶ ἐπῆραν ὀπίσω ἀπὸ αὐτοὺς πολλὰς χώρας εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν. Τώρα πλέον οἱ Ἀραβες ἀρχίζουν νὰ παρακμᾶζουν.

Ἀλλὰ δὲν παρακμᾶζει καὶ ὁ Μωαμεθανισμός. Ἄλλο μωαμεθανικὸν κράτος σχηματίζεται, τὸ Τουρκικόν.

Αλλά δι' αὐτὸ θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον. Τώρα εἶναι καιρὸς νὰ ἴδωμεν μίαν μεταρρύθμισιν σπουδαίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησαν νὰ φέρουν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος μερικοὶ βασιλεῖς κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε .

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

1. Θρησκευτικὰ καὶ κοινωνικὰ ἄτοπα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν παρουσιάζετο τὸ ἄτοπον, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀντὶ νὰ λατρεύουν μόνον τὸν Θεόν, ἐλάτρευαν ἐπίσης ὡς θεοὺς καὶ ὄλους τοὺς ἁγίους, καὶ τὸ χειρότερον ἐλάτρευαν καὶ τὰς εἰκόνας τῶν καὶ τὰ λείψανά τῶν καὶ ἀπέδιδαν εἰς αὐτὰς θαυματουργοὺς ιδιότητας. Μὲ αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον καταντοῦσαν οἱ Χριστιανοὶ νὰ γίνωνται εἰδωλολάτραι.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλο κακὸν ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀπὸ παρεξήγησιν τῆς θρησκείας. Τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἀσκηταὶ ἐπρόσφεραν εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν κοινωνίαν μεγάλας ὑπηρεσίας. Αὐτοὶ μὲ τὴν μεγάλην τῶν πίστιν ἐστερέωσαν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἐπειτα πολλοὶ ἄνθρωποι πληγωμένοι ἀπὸ δυστυχήματα τῆς ζωῆς εὔρισκαν παρηγορίαν εἰς τὰ μοναστήρια. Εἰς τὰ μοναστήρια ἐπίσης εὔρισκαν καταφύγιον καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ὁδοιπόροι. Μὲ ὅλα αὐτὰ ὅμως ὁ μοναχισμὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρουσίαζε πολλὰ ἄτοπα. Τὰ μοναστήρια ἔγιναν πολλὰ καὶ συνεκέντρωσαν πολλὰ πλούτη ἀπὸ τὰ κινητὰ καὶ ἀκίνητα ἀφιερώματα τῶν εὐσεβῶν. Ὁ βίος εἰς αὐτὰ

ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι ἀσκητικὸς καὶ ἔγινε τρυφηλός. Χιλιάδες δὲ νέοι κατ' ἔτος ἐγίνοντο μοναχοὶ ὄχι ἀπὸ εὐσέβειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ζοῦν ζωὴν τρυφηλὴν χωρὶς νὰ ἐργάζονται. Ἀπ' αὐτὰ δὲ τὰ ἄτοπα καὶ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία ἐζημιώνοντο, διότι ἠλαττοῦντο αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον ἔχανε πολλὰ εἰσοδήματα, διότι τὰ κτήματα, τὰ ὁποῖα ἀφιερώνοντο εἰς τὰ μοναστήρια, ἔμεναν σχεδὸν ἀφορολόγητα.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀτόπων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα προήρχοντο ἀπὸ τὴν θρησκείαν, ὑπῆρχαν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀκόμη εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ πολλὰ ἄλλα ἐλαττώματα. Πρῶτον ἡ ἐκπαίδευσις ἦτο εἰς χεῖρας τῶν μοναχῶν καὶ ἐπομένως ὁ λαὸς ἀνετρέφετο μὲ ὅλας τὰς προλήψεις τὰς ὁποίας εἶδαμεν. Ἐπειτα ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἦτο πλέον σύμφωνος μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας. Ἄλλο κακὸν τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἦτο καὶ ἡ δουλοπαροικία. Οἱ γεωργοὶ δηλ. ἦσαν δοῦλοι προσκολλημένοι εἰς τὰ κτήματα τῶν πλουσίων, τὰ ὁποῖα ἐκαλλιεργοῦσαν. Ἐπομένως δὲν ἠμποροῦσαν ποτὲ νὰ προοδεύσουν καὶ νὰ γίνουν ἐλεύθεροι. Ἐπὶ τέλους καὶ ὁ στρατὸς καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους μὲ τοὺς πολέμους τῶν Ἀράβων ἦσαν εἰς κακὴν κατάστασιν.

Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ νὰ διορθωθοῦν. Καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν ἠσθάνοντο οἱ περισσότερον μορφωμένοι καὶ ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς. Αὐτὴν τὴν διόρθωσιν ἐπροσπάθησε νὰ κάμῃ ὁ βασιλεὺς Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος τὸ 717 καὶ οἱ διάδοχοί του, Ἰσαυροὶ καὶ αὐτοὶ λεγόμενοι.

2. Ἡ νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ αἱ κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις ἐπὶ Ἰσαύρων.

Πραγματικῶς οἱ βασιλεῖς αὐτοὶ ἔκαμαν πολλοὺς νόμους, κατήργησαν σχεδὸν τὴν δουλοπαροικίαν, ἀναδιοργάνωσαν τὸν στρατὸν καὶ διώρθωσαν τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους. Τέλος ἔκλεισαν πολλὰ μοναστήρια, ἀφήρεσαν ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἔκαμαν λαϊκὰ σχολεῖα.

Ἄλλὰ δυστυχῶς εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀτόπων, τὰ ὁποῖα προήρχοντο ἀπὸ τὴν θρησκείαν, ἐπροχώρησαν περισσότερον, ἀπὸ ὅσον ἔπρεπε. Δὲν ἐξήτησαν μόνον νὰ διορθώσουν τὰ κακά, ἀλλὰ ἐξήτησαν καὶ νὰ καταργήσουν ὅλως διόλου τὰς εἰκόνας. Εἰς αὐτὸ ὅμως εὐρήκαν μεγάλην ἀντίδρασιν ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ τοὺς μοναχοὺς. Ἄρχισε λοιπὸν ἓνας μεγάλος ἀγὼν μεταξὺ τῶν φίλων τῶν εἰκόνων καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ τὰς καταργήσουν. Οἱ πρῶτοι ὠνομάσθησαν εἰκονολάτραι, οἱ ἄλλοι εἰκονοκλάσται.

Ὁ ἀγὼν διήρκεσεν 120 ἔτη. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐνίκησαν οἱ φίλοι τῶν εἰκόνων. Ὅταν ἔγινε βασίλισσα ἡ Θεοδώρα, τὸ 842 συνεκλήθη εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν οἰκουμενικὴ σύνοδος διὰ τὰς εἰκόνας. Ἡ σύνοδος αὐτὴ ἐπανάφερε τὰς εἰκόνας εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὥρισεν ὅμως ὅτι ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς λατρεία, ἀλλὰ ὡς μία τιμὴ, ἣ ὁποῖα ἀποδίδεται εἰς τὸ πρωτότυπον διὰ μέσου τῆς εἰκόνας.

Ἡ ὀρθοδοξία λοιπὸν ἐνίκησε. Τὴν πρώτην δὲ Κυριακὴν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὠρίσθη νὰ εορτάζεται αὐτὴ ἡ νίκη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἡμέρα αὐτὴ ὀνομάζεται Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

3. Τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὁ Φώτιος.

Ὀλίγον χρόνον ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν τῆς μεταρρυθμίσεως ἔγινε καὶ τὸ σχίσμα μεταξύ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης (Πάπας) ἐθεωρεῖτο καὶ αὐτὸς Πατριάρχης, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι 4 Πατριάρχαι, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀντιοχείας. Εἰς τὸν Πάπαν μάλιστα οἱ ἄλλοι πατριάρχαι ἔδιδαν καὶ τὰ πρωτεῖα, διότι ἡ Ῥώμη ἦτο ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ κράτους. Ὁ Πάπας ὅμως δὲν ἦτο εὐχαριστημένος μὲ αὐτό. Ἦθελε νὰ γίνῃ κυρίαρχος ὅλης τῆς ἐκκλησίας. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν παρεδέχοντο οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἔνεκα τούτου διαρκῶς ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εὗρίσκετο εἰς ἔριδας μὲ τὴν Δυτικὴν. Τὴν ἐποχὴν ὅμως αὐτὴν οἱ δυτικοὶ ὑπερέβησαν κάθε ὄριον εἰς τὰς ἀξιώσεις των.

Τὸ 857 εἶχεν ἐκλεχθῆ Πατριάρχης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ περίφημος Φώτιος. Ὁ Φώτιος κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, εἶχε πολλὴν μόρφωσιν καὶ εἶχε γράψῃ πολλὰ συγγράμματα. Διὰ τὰ προτερήματά του δὲ αὐτά, ἐν ᾧ ἦτο ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τῶν ἀνακτόρων, ἐθεωρήθη κατάλληλος νὰ γίνῃ πατριάρχης. Εἰς 4 ἡμέρας ἐπέρασεν ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, καὶ ἀνέβη εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο παράδοξον, διότι πολλάκις μέχρι τότε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λαϊκοὶ ἔγιναν πατριάρχαι.

Ἐν τούτοις ἐξ αὐτοῦ ἔλαβεν ἀφορμὴν ὁ Πάπας, διὰ νὰ ἀναμειχθῆ πάλιν εἰς τὰ πράγματα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκήρυξεν ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Φωτίου ἦτο παράνομος, ἐκάλεσε σύνοδον ἀπὸ ἐπισκόπους ἰδικούς του εἰς τὴν Ῥώμην καὶ καθήρεσε τὸν Φώτιον.

Τότε ὁ Φώτιος ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ ἓνα τέλος εἰς

τὰς παραλόγους ἀξιώσεις τῶν Παπῶν, νὰ θέλουν νὰ διευθύνουν αὐτοὶ ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸ 867 οἰκουμενικὴν σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ κρίνῃ τὸν Πάπαν καὶ τὰς ἀξιώσεις του αὐτὰς καὶ διὰ μερικὰς καινοτομίας πὺρ ἔκαμεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ τὰς καινοτομίας αὐτὰς ἡ σπουδαιότερα ἦτο ἡ προσθήκη, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν οἱ δυτικοὶ εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ὅτι τὸ Ἅγιον πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Ἡ σύνοδος λοιπὸν αὐτὴ καθήρесе καὶ ἀνεθεμάτισε τὸν Πάπαν, καὶ ἀπέκρουσε κάθε ἐπέμβασίν του εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἀπὸ τότε ἀρχίζει τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Διὰ τὸ σχίσμα αὐτὸ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Φῶτιον, διότι ὁ χωρισμὸς αὐτὸς ἦτο μία αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν διετηρήσαμεν τὸν ἔθνισμόν μας κατὰ τοὺς μαύρους χρόνους τῆς δουλείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Οἱ Σλαῦοι.

Οἱ Ἕλληνες Αὐτοκράτορες δὲν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πολεμοῦν μόνον εἰς τὴν Ἀσίαν πρῶτον μὲ τοὺς Πέρσας καὶ ἔπειτα μὲ τοὺς Ἀραβας. Ἀπὸ τὰ βόρεια τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου ἄλλοι βάρβαροι ἀπειλοῦσαν διαρκῶς τὸ κράτος. Οἱ βάρβαροι αὐτοὶ ἦσαν οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Βούλγαροι.

Οἱ Σλαῦοι κατοικοῦσαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἑλλη-

νικῆς χερσονήσου. Ἄπὸ ἐκεῖ πολλάκις ἔκαμαν ἐπιδρομὰς εἰς τὸ κράτος καὶ ἐλεηλατοῦσαν ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἰδίως εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, καὶ φορτωμένοι ἀπὸ λάφυρα ἐπέστρεφαν εἰς τὰς πατρίδας των. Εἰς μίαν μάλιστα ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτάς, ἡ ὁποία ἔγινεν ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπροχώρησαν μέχρι τῆς Πελοποννήσου. Πολλοὶ Σλαῦοι τότε ἔμειναν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Ταχέως ὁμως ἐξελληνίσθησαν. Ἀργότερα δὲ ὁ Ἡράκλειος παρεχώρησεν εἰς τὴν σλαυϊκὴν φυλὴν τῶν Σέρβων τὴν σημερινὴν Σερβίαν διὰ νὰ κατοικοῦν.

2. Οἱ Βούλγαροι.

Ἀκόμη φοβερότεροι ἐχθροὶ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἦσαν οἱ Βούλγαροι. Οἱ Βούλγαροι ἦσαν λαὸς τουρκικῆς καταγωγῆς, κατὰ τὰ μέσα δὲ τοῦ 5 αἰῶνος ἐπροχώρησαν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας εἰς τὴν σημερινὴν νοτιοδυτικὴν Ρωσίαν. Ἄπὸ ἐκεῖ καὶ αὐτοί, ὅπως καὶ οἱ Σλαῦοι, ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἤρχισαν συχνὰ νὰ κάμνουν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Ἐπὶ τέλους δὲ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ Πρωγωνᾶτος τὸ 679 ἠναγκάσθη νὰ τοὺς παραχωρήσῃ τὴν χώραν, ἡ ὁποία εἶναι μεταξὺ τοῦ Δουνάβειος καὶ τοῦ Αἴμου. Ἡ χώρα αὕτη ἔκτοτε ὠνομάσθη Βουλγαρία. Ἀλλὰ εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἦσαν ἐγκατεστημένοι πρὶν διάφοροι σλαυϊκαὶ φυλαί, αἱ ὁποῖαι ἦσαν περισσότερον πολιτισμέναι ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Οἱ Βούλγαροι τότε ἀνεμείχθησαν μὲ τοὺς Σλαῦους καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπῆραν τὴν γλῶσσαν των καὶ ἐξεσλαυτίσθησαν.

Ἀλλὰ οἱ Βούλγαροι, καὶ ἀφ' οὗ ἐγκατεστήθησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, δὲν ἔπαυσαν τὰς ἐπιδρομὰς. Δι'

αὐτὸ τὸ κράτος πολὺ συχνὰ ἔκαμνε πόλεμον ἐναντίον των καὶ τοὺς ἔταπεινωσεν. Ἰδίως τοὺς ἔταπεινωσαν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν δύο μεγάλοι Ἑλληνες βασιλεῖς, ὁ Κωνσταντῖνος Ε΄ καὶ ὁ Λέων Ε΄, οἱ ὁποῖοι καὶ οἱ δύο ἀνῆκαν εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Ἰσαύρων.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Ε΄ ἀπὸ τὸ 758 ἕως τὸ 785 πολεμεῖ ἐναντίον των. Τοὺς νικᾷ πολλάκις, κυριεῦει πολλὰς πόλεις των, συλλαμβάνει πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἐν γένει κάμνει εἰς αὐτοὺς μεγάλας καταστροφὰς καὶ τοὺς περιορίζει εἰς τὴν χώραν των.

Ἄλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου, οἱ Βούλγαροι πάλιν ἐπῆραν θάρρος ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς τοῦ κράτους ἕνεκα τῆς εἰκονομαχίας, καὶ ἤρχισαν τὰς ἐπιδρομὰς των. Ἀρχηγὸς των τότε ἦτο ὁ περίφημος διὰ τὴν σκληρότητά του Κροῦμος. Ἄλλ' ὅταν ἔγινεν αὐτοκράτωρ ὁ Νικηφόρος τὸ 802, ἀναδιοργανώνει τὸν στρατὸν, καὶ τὸ 809 ἐκστρατεύει ἐναντίον των καὶ τοὺς νικᾷ. Ἄλλὰ εἰς δευτέραν ἐκστρατείαν του ἐπροχώρησε πολὺ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βουλγαρίας. Ἐκεῖ εὐρέθῃ αἰφνιδίως περικυκλωμένος εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἀπὸ ἀπειρῶν Βουλγάρων. Ὁ Νικηφόρος μὲ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ στρατοῦ του, ἀφ' οὗ ἐπολέμησαν γενναίως, φονεύονται. Ὁ Κροῦμος τότε ἔδειξε τὴν σκληρότητα τῆς ψυχῆς του. Ἐνέδυσσε τὸ κρανίον τοῦ Νικηφόρου μὲ ἄργυρον καὶ τὸ μετεχειρίζετο ὡς ποτήριον κατὰ τὰ συμπόσια. Τὸ κακούργημα ὅμως αὐτὸ τοῦ Κρούμου πολὺ ταχέως ἐξεδικήθη ὁ νέος αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ε΄ ὁ Ἀρμένιος.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν φοβερὰν καταστροφὴν, πού ἔπαθεν ὁ ἑλληνικὸς στρατός, οἱ Βούλγαροι ἐπέρασαν τὸν Αἴμον καὶ εἰσῆλθαν εἰς τὴν Θράκην, ἐληλάτησαν ὅλην τὴν χώραν ἕως τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔπειτα

συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν πόλιν Μεσημβρίαν. Ἐκεῖ ἔρχεται καὶ ὁ Λέων ὁ Ε΄ μὲ νέον στρατὸν καὶ γίνεται πολὺ φοβερὰ μάχη (814). Οἱ Βούλγαροι ἔπαθαν τοιαύτην καταστροφὴν, ὥστε μόλις πολὺ ὀλίγοι ἐσώθησαν μὲ τὸν Κροῦμον πληγωμένον. Καὶ αὐτὸς ὁμως μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς. Ἐκτοτε πλέον οἱ Βούλγαροι περιορίσθησαν εἰς τὴν πέραν τοῦ Αἴμου χώραν των.

3. Ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων.

Οἱ Βούλγαροι μετὰ τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν ἔπαθαν εἰς τὴν Μεσημβρίαν ἀπὸ τὸν βασιλέα Λέοντα τὸν Ε΄, ἠσύχασαν καὶ ἔπαυσαν τὰς ἐπιδρομάς. Τότε δὲ προσῆλθαν καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Δύο Ἕλληνες μοναχοὶ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος, ἀπεφάσισαν νὰ κηρύξουν τὸν Χριστιανισμόν εἰς τοὺς σλαυϊκοὺς λαοὺς. Ἐμαθάν τὴν σλαυϊκὴν γλῶσσαν, τῆς ἔκαμαν ἀλφάβητον μὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ μετέφρασαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἄλλα βιβλία τῆς ἐκκλησίας εἰς αὐτήν. Ἐπειτα ἐπῆγαν εἰς τοὺς Σλαύους, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσαν πέραν τοῦ Δουνάβεως, ἐπίσης εἰς τοὺς Σέρβους καὶ εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς ἐδίδαξαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Οὕτω οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν νὰ γίνωνται Χριστιανοί.

Ὁ ἐκχριστιανισμὸς ὁμως τῶν Βουλγάρων κυρίως συνεπληρώθη ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Φώτιον. Μὲ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐβαπτίσθη ὁ τότε ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Βόγορις, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἐφρόντισε διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸ κράτος του. Ἐκτοτε οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν ὅπως οὖν νὰ πολιτίζωνται καὶ ἰδίως οἱ εὐγενεῖς των. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐσπούδαζαν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δὲ Συμεὼν

ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος των ἐθεωρεῖτο ὡς Ἕλληνας, διότι εἶχε μείνει πολὺν χρόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐσπούδαζε. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἔμποροι Βούλγαροι ἐμάνθαναν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ συνήθιζαν τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα, διότι ὅλαι αἱ παράλιαι πόλεις τῆς Βουλγαρίας, Ἀγκιάλος, Μεσημβρία, Πύργος, Σωζόπολις καὶ ἄλλαι, κατοικοῦντο ὑπὸ Ἑλλήνων.

Μὲ ὅλα αὐτὰ ὅμως οἱ Βούλγαροι ἦσαν ἀχάριστοι καὶ ἄπιστοι. Κάθε φοράν, πού τὸ Κράτος ἦ εὐρίσκεται εἰς ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας ἢ ἔχει ἄλλον πόλεμον, οἱ Βούλγαροι ἐπιτίθενται κατ' αὐτοῦ. Εὐτυχῶς τότε ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον ἡ ἔνδοξος Μακεδονικὴ δυναστεία, ἡ ὁποία συνέτριψεν ὅλους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κράτους καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸ εἰς τὴν μεγαλυτέραν του ἀκμὴν.

4. Ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία.

Ἀρχηγὸς τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ὑπῆρξεν ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν (867—886). Οὗτος ἦτο μὲν ταπεινῆς καταγωγῆς καὶ ἀπαίδευτος, ἀλλὰ συνετὸς καὶ πρακτικὸς ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο ἐφρόντισε διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους καὶ διὰ τὰ οἰκονομικά. Ὡσαύτως δὲν ἦτο μὲν ὁ ἴδιος στρατηγός, ἀλλ' ἤξευρε νὰ ἐκλέγῃ τοὺς καταλλήλους ἄνδρας διὰ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Μὲ αὐτοὺς δέ, ὅπως εἶδαμεν, κατώρθωσε νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς Ἀραβας.

Οἱ διάδοχοί του Λέων ΣΤ' ὁ σοφός, Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος καὶ Ρωμανὸς Β' εἶναι ἄνθρωποι σοφοί, ἀλλ' ἀνίκανοι διὰ νὰ κυβερνήσουν τὸ κράτος. Μόλα ταῦτα καὶ αὐτῶν, καὶ ἰδίως τῶν δύο τελευταίων, ἡ βασιλεία εἶναι ἔνδοξος. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν. Ἡ μεταρ-

ρύθμισις εἶχε κάμει τὸ θαῦμά της. Ἐσωτερικῶς τὸ κράτος διοικεῖται ἄριστα ἀπὸ ἐξόχους πολιτικούς. Ἐξωτερικῶς ἔνδοξοι στρατηγοὶ θριαμβεύουν ἐναντίον ὄλων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Κράτους. Δύο δὲ ἐκ τῶν στρατηγῶν, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρωμανοῦ ἀνέρχονται εἰς τὸν θρόνον, ἐν ὅσῳ ὁ νόμιμος διάδοχος Βασίλειος Β΄ ἦτο ἀνήλικος.

Τέλος ὁ Βασίλειος ὁ Β΄ ἀνελθὼν τὸ 976 εἰς τὸν θρόνον, ἀφ' οὗ ἐνηλικιώθη, ἔφερεν, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὸ κράτος εἰς τὴν μεγαλυτέραν του ἀκμὴν.

5. Πόλεμοι κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ Λέοντος ΣΤ΄, Κωνσταντίνου Ζ΄ καὶ Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοσ οἱ Βούλγαροι ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τοῦ Λέοντος ΣΤ΄. Ἡγεμὼν αὐτῶν εἶχε γίνει ὁ υἱὸς τοῦ Βογόριδος Συμεῶν. Αὐτὸς ἐσχεδιάσε νὰ ἐκτείνῃ τὸ κράτος του εἰς ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν κυριεῦει ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἕως τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος. Ἐπειτα ἤρχισεν ἐπιδρομὰς εἰς ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Τέλος ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του Τσάρον τῶν Βουλγάρων καὶ αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων καὶ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ζ΄ φθάνει ἕως τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεωσ. Ἀλλὰ τότε εἶδεν, ὅτι δὲν ἤμπορεῖ νὰ προσβάλλῃ τὴν Πόλιν καὶ ἔκαμε συνθήκην μὲ τοὺς Ἕλληνας (925).

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν συνθήκην αὐτὴν ἀπέθανε καὶ ὁ Συμεῶν (927) καὶ οἱ Βούλγαροι ἠσύχασαν. Ἀλλὰ μόνον δι' ὀλίγον χρόνον. Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Συμεῶν Πέτρου ἤρχισαν πάλιν νὰ γίνωνται ἐνοχλητικοὶ εἰς τὸ κράτος. Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων τότε ἦτο ὁ περίφημος στρατηγὸς Νικηφόρος Φωκᾶς. Ἀλλὰ ἦτο ἀπησχολημένος μὲ

τοὺς Ἄραβας. Διὰ τὴν πολεμῆσιν λοιπὸν τοὺς Βουλγάρους, παρακινεῖ τὸν ἡγεμόνα τῶν Ρώσων Σβετοσλαῦον νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν Βουλγάρων. Πραγματικῶς ὁ Σβετοσλαῦος ὁρμᾷ ἐναντίον των, τοὺς νικᾷ καὶ κυριεύει ὅλην τὴν Βουλγαρίαν.

Ἄλλὰ τὴν ὥρην ὁ Σβετοσλαῦος δὲν θέλει νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν, σύμφωνα μὲ τὴν συμφωνίαν ποὺ εἶχε κάμει μὲ τὸν Νικηφόρον. Ὁ Νικηφόρος τότε ἀρχίζει νὰ ἐτοιμάζεται διὰ τὴν πολεμῆσιν τοὺς Ρώσους. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως, διότι ἐδολοφονήθη ἔκ τινος συνωμοσίας, καὶ τὸν πόλεμον αὐτὸν μὲ τοὺς Ρώσους καὶ Βουλγάρους τελειώνει ὁ διάδοχός του Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς. Ὄντως ὁ Ἰωάννης μὲ ἀρκετὸν στρατὸν ὁρμᾷ εἰς τὴν Βουλγαρίαν, νικᾷ πολλάκις καὶ τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Βουλγάρους μαζί, καὶ ἀναγκάζει τὸν Σβετοσλαῦον νὰ φύγη μὲ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Ῥωσίαν. Τότε ὁ Ἰωάννης ὑπέταξεν ὅλην τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν ἔκαμεν ἐπαρχίαν τοῦ κράτους του.

6. Πόλεμοι κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν αὐτὴν τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ, οἱ Ἕλληνες δὲν ἠσχάσαν ἀπ' αὐτούς. Ἀφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Τσιμισκῆς, οἱ Βούλγαροι ἐπαναστατοῦν πάλιν καὶ κάμνουν βασιλέα των ἓνα εὐγενῆ Βούλγαρον, τὸν Σαμουήλ. Ἦτο κατάλληλος εὐκαιρία δι' αὐτούς τότε, διότι τὸ ἑλληνικὸν κράτος εὐρίσκετο εἰς μεγάλην ἀνωμαλίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τσιμισκῆ ἀνέλαβε (976) τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους ὁ ἴδιος νόμιμος διάδοχος τοῦ θρόνου Βασίλειος ὁ Β', νέος εἴκοσιν ἔτων. Αὐτὸ μερικὸι στρατηγοὶ ἐθεώρησαν ὡς εὐκαιρίαν διὰ νὰ κατα-

λάβουν τὸν θρόνον, καὶ ἐσήκωσαν ἐπανάστασιν. Ἐξ αὐτῶν λοιπὸν ἐπωφελήθη ὁ Σαμουήλ καὶ ἀρχίζει νὰ κάμνη εἰς τὸ κράτος φοβερὰς ἐπιδρομάς. Κυριεῦει ὅλην τὴν Μακεδονίαν ἐκτὸς τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν, εἰσβάλλει εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἀπειλεῖ καὶ αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Σαμουήλ τώρα σχεδιάζει νὰ ιδρύσῃ ἓνα μέγα Βουλγαρικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον νὰ ἐκτείνεται εἰς ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἀφήσουν τὸν Σαμουήλ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὰ σχέδιά του, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Βασιλείος ἀπεδείχθη ἀνώτερος τοῦ Σαμουήλ. Ἀφ' οὗ ἠσύχασεν ἀπὸ τὰς στάσεις, ἤρχισε τὸν πόλεμον μὲ τοὺς Βουλγάρους.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς διήρκεσε 42 ἔτη καὶ ἐξηπλώθη ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν. Ὁ Βασιλεῖος, ἄλλοῦ ὁ ἴδιος καὶ ἄλλοῦ μὲ τοὺς στρατηγούς του, πολεμεῖ τοὺς Βουλγάρους καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἡπειρον καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Πλησίον δὲ εἰς τὸν Σπερχειὸν ποταμὸν τὸ 996 ὁ στρατηγὸς τοῦ Βασιλείου Νικηφόρος Οὐρανὸς νικᾷ τὸν Σαμουήλ καὶ καταστρέφει ὅλον τὸν στρατὸν του. Ὁ ἴδιος ὁ Σαμουήλ πληγώνεται κατὰ τὴν μάχην καὶ μόλις σφίζεται διὰ τῆς φυγῆς.

Ἀπὸ τότε ὁ πόλεμος περιορίζεται εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν. Ὁ Βασιλεῖος κατ' ἔτος ἐκστρατεύει ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, συνάπτει πολλὰς μάχας καὶ κυριεῦει πολλὰ φρούρια. Ἀλλὰ καὶ οἱ Βούλγαροι ἔχουν μέγα πείσμα. Ἐπὶ τέλους τὸ 1014 ἡ ἀντίστασις τῶν θραύεται.

Ὁ Βασιλεῖος συνήθιζε νὰ εἰσβάλλῃ πάντοτε ἀπὸ

τὴν κλεισούραν Κλειδίον (τὸ σημερινὸν Σιδηρόκαστρον τῶν Σερρῶν). Ἐκεῖ ὁ Σαμουήλ τὸ 1014 κατεσκεύασεν ἓνα ὀχύρωμα καὶ ἐπερίμενε τὸν Βασίλειον. Ὁ Βασίλειος προσπαθεῖ, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ κυριεύσῃ τὸ ὀχύρωμα. Ἀναγκάζεται νὰ τὸ πολιορκήσῃ. Ἀλλὰ ὑφίσταται πολλὰς ζημίας, διότι οἱ ἐχθροὶ τὸν ἐκτυποῦσαν ἀπὸ ὑψηλά. Τότε ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Ξιφίας μὲ ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ πηγαίνει γύρω ἀπὸ ἓνα ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον βουνόν, πὺρ ἦτο πρὸς Ν. τοῦ Κλειδίου καὶ ἔρχεται ὀπισθεν τῶν Βουλγάρων. Οἱ Βούλγαροι τὰ ἔχασαν, διότι δὲν ἐπερίμεναν ποτὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἔλθουν ἀπὸ ἓνα τόσον δύσκολον μέρος. Ἀφίνου τὰ ὀχυρώματα καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν. Ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Νικηφόρος τοὺς καταδιώκουν καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν φονεύουν, τοὺς περισσοτέρους δὲ συλλαμβάνουν αἰχμαλώτους. Ὁ ἴδιος ὁ Σαμουήλ μὲ δυσκολίαν κατώρθωσε νὰ μὴ συλληφθῇ. Ἀλλ' ἐκ τῆς στενοχωρίας ἀπέθανε μετὰ 4 ἡμέρας.

Εἰκ. 16. Βασίλειος
ὁ Βουλγαροκτόνος.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σαμουήλ, Γαβριήλ ἐζήτησε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν βασιλέα. Ἀλλὰ ὁ Βασίλειος δὲν δέχεται συνθηκολόγησιν. Θέλει νὰ καταλύσῃ τελείως τὸ βουλγαρικὸν κράτος. Ἐξηκολούθησε λοιπὸν τὸν πόλεμον, ἕως ὅτου κατέλαβεν ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχαν πάρει οἱ Βούλγαροι. Οἱ Βούλγαροι ἀρχηγοί, ὅσοι δὲν ἐφονεύθησαν, παρεδόθησαν. Τὸ βουλγα-

ρικὸν κράτος κατελύθη (1019). Ἡ Βουλγαρία ἔγινεν ἑπαρχία ἑλληνικὴ μὲ διοικητὴν Ἕλληνα.

Ὁ Βασίλειος, ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸν πόλεμον, περιοδεύει εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν. Παντοῦ τὸν ὑποδέχονται ὡς σωτῆρα. Ἐπειτα κατεβαίνει εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ φθάνει εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐδῶ ἀνέβη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβληθῆ εἰς ναὸν τῆς Παναγίας. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ἔρχεται διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ εἴσοδος του εἰς τὴν Πόλιν γίνεται μὲ μεγάλην πομπήν. Τὸν θρίαμβόν του στολίζουσιν τὰ ἄπειρα λάφυρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἐκ τῆς Βουλγαρίας, καὶ ὅλη ἡ οἰκογένεια τῶν βασιλέων αὐτῆς καὶ οἱ μεγαλύτεροι εὐγενεῖς Βούλγαροι. Τότε ὁ λαὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Βασίλειον τὸ ὄνομα Βουλγαροκτόνος, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ἔμεινεν εἰς τὴν Ἱστορίαν. Καὶ πολὺ δικαίως, διότι αὐτὸς ἔθραυσε ὀριστικῶς τὴν δύναμιν τῶν Βουλγάρων.

7. Ἐπέκτασις τῆς Αὐτοκρατορίας πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς.

Μὲ τὴν ὑποταγὴν τῆς Βουλγαρίας τὰ ὅρια τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπεκτείνονται πρὸς Β. μέχρι τοῦ Δουνάβειος. Ἀλλὰ καὶ πρὸς Α. καὶ πρὸς Δ. ἐπεκτείνονται τὰ ὅρια αὐτῆς. Ὁ Βασίλειος ἐν ᾧ διεξάγει τὸν φοβερὸν καὶ μακρὸν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων πόλεμον, κάμνει καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν ἔργα μεγάλα. Εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκστρατεύει αὐτοπροσώπως καὶ ἐκτείνει τὰ ὅρια τοῦ Κράτους μέχρι τοῦ Καυκάσου, τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ. Εἰς

τὴν Ἰταλίαν δὲ οἱ στρατηγοὶ τοῦ στερεώνουν τὴν κυριαρχίαν τῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν.

Ἐπὶ τοῦ Βασιλείου τέλος συνέβη καὶ ἄλλο σπουδαῖον γεγονός. Ὁ υἱὸς τοῦ Σβετοσλαύου Βλαδίμηρος,

Εἰκ. 17. Ἡ Αὐτοκρατορία ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου.

ἀφ' οὗ ἔγινεν ἡγεμὼν τῶν Ρώσων, ἀπεφάσισε νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Συνεννοήθη λοιπὸν μὲ τὸν Βασίλειον, ἔβαπτίσθη καὶ μετὰ τοῦτο ἔλαβε σύζυγον τὴν νεωτέρα ἀδελφὴν τοῦ Βασιλείου, Ἄνναν. Τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ Βλαδιμήρου μυριάδες Ρῶσοι ἔβαπτίσθησαν εἰς τὸν Βορυσθένην ποταμὸν πλησίον τοῦ Κιέβου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἰδρύθη ἡ ρωσικὴ ἐκκλησία. Ἀρχηγὸς δὲ αὐτῆς ἦτο ὁ Μητροπολίτης Κιέ-

βου, ὁ ὁποῖος διωρίζετο ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΑΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

1. Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν μεσαιῶνα.

Δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, ἀφ' ὅτου ἐπὶ τέλους ἀπηλλάχθη τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, καὶ νέος παρουσιάζεται κίνδυνος, αἱ σταυροφορίες. Πρὸ τοῦ ὅμως νὰ πραγματοποιῶμεν αὐτάς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν, ὁποῖα ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἢ κατάστασις τῆς Εὐρώπης, ἢ ὁποῖα ἔκαμε τὰς ἐκστρατείας αὐτὰς εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐπὶ τῶν υἱῶν Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν, διάφοροι γερμανικοὶ λαοὶ εἰσώρμησαν εἰς τὰς χώρας τοῦ Δυτικοῦ. Οὗτοι κατέλυσαν αὐτό, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων του δὲ ἴδρυσαν διάφορα βαρβαρικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξεχριστιανίσθησαν καὶ ἐξελατινίσθησαν.

Ἐκ τῶν βαρβάρων τούτων οἱ Φράγκοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Γαλατίας, οἱ Ἀγγλοὶ τῆς Βρετανίας, οἱ Βησιγότθοι τῆς Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας, οἱ Βανδῆλοι τῆς Ἀφρικῆς καὶ οἱ Ὀστρογότθοι τῆς Ἰταλίας. Ἐξ αὐτῶν πάλιν τὰ κράτη τῶν Βανδῆλων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν Ὀστρογόθων τῆς Ἰταλίας κατελύθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Κατόπιν τὴν μὲν βόρειον Ἰταλίαν κατέλαβον οἱ Λογγοβάρδοι καὶ ἴδρυσαν ἐδῶ νέον γερμανικὸν κράτος, εἰς τὴν μέσην

Ἰταλίαν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Φράγκων οἱ Πάπαι ἴδρυσαν τὸ παπικὸν κράτος, τὴν δὲ Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἰσπανίαν κατέλαβον οἱ Ἄραβες.

Ἐκ τῶν κρατῶν τούτων εἰς πολλὴν ἀκμὴν ἔφθασε

Εἰκ. 18. Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα.

τὸ Φραγκικόν, ἰδίως ὅταν ἔγινε βασιλεὺς αὐτοῦ ὁ Κάρολος ὁ Μέγας. Αὐτὸς κατώρθωσε α) νὰ καταλύσῃ τὸ κράτος τῶν Λογγοβάρδων εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν καὶ νὰ τὸ προσθέσῃ εἰς τὸ κράτος του, β) νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς Ἄραβας μέρος τῆς Ἰσπανίας, καὶ γ) νὰ ὑποτάξῃ ὅλους τοὺς πέραν τοῦ Ρήνου γερμανικοὺς λαοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ δεχθοῦν τὸν Χριστιανισμόν.

Κατόπιν τούτων ὁ Κάρολος ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πάπα αὐτοκράτωρ τοῦ δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Τὸν τίτλον ὅμως αὐτὸν οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν οἱ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν νόμιμοι Ἑλληνες αὐτοκράτορες.

Ἡ Φραγκικὴ αὐτοκρατορία ὀλίγον χρόνον διετηρήθη. Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Καρόλου διεσπάρθη.

Ἐξ αὐτῆς ἀπετελέσθησαν τρία κράτη, τὸ Γερμανικόν, τὸ Γαλλικόν καὶ τὸ Ἰταλικόν, τὸ ὁποῖον εἶχε καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα. Εἰς τὸ Ἰταλικὸν κράτος ἔκτοτε συνέβησαν πολλαὶ μεταβολαί. Τὸ Μεδιόλανον, ἡ Βοωνία, ἡ Φλωρεντία καὶ ἄλλαι πόλεις ἔγιναν αὐτόνομοι πολιτεῖαι. Ἰδίως δὲ προώδευσαν πολὺ ἡ Γένοα καὶ μάλιστα ἡ Ἐνετία, ἡ ὁποία ἔγινε μεγάλη ναυτικὴ δύναμις καὶ προσέλαβεν, ἕνεκα τῶν σχέσεών της μὲ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, τὸν πολιτισμὸν του. Ἡ μέση Ἰταλία ἀποτελοῦσε τὸ παπικὸν κράτος. Τὴν δὲ κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν κατέλαβαν, ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν διαδόχων Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, Νορμανδοί, οἱ ὁποῖοι ἦλθαν ἀπὸ τὴν βόρειον Γαλλίαν (Νορμανδία). Οὗτοι ἵδρυσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν κράτος Νορμανδικόν, τὸ ὁποῖον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξιταλίσθη.

Τὰς βορειοδυτικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης κατεῖχαν λαοὶ γερμανικοί, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσαν τρία κράτη, τῆς Δανίας, τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Νορβηγίας. Τὰ κράτη αὐτὰ μόλις τὸν 11ον αἰῶνα ἐδέχθησαν τὸν χριστιανισμόν καὶ ἤρχισαν νὰ πολιτίζονται.

Τὴν Βρεττανίαν εἶχαν καταλάβει οἱ Ἄγγλοι, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν τὸν χριστιανισμόν τὸν 8ον αἰῶνα. Ἐναντίον τῶν Ἄγγλων πολλὰς ἐπιδρομὰς εἶχαν κάμει οἱ Δανοί. Τὸ 1066 δὲ κατέλαβε τὴν Ἀγγλίαν ὁ ἡγεμὼν τῶν Νορμανδῶν τῆς Γαλλίας Γουλιέλμος ὁ κατακτη-

τής. Ἐξ αὐτοῦ κατάγονται οἱ μέχρι σήμερον βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας.

Εἰς τὴν Ἰσπανίαν τέλος οἱ Ἰσπανοὶ ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ ἐσχημάτισαν διάφορα μικρὰ χριστιανικὰ βασίλεια. Τὰ βασίλεια αὐτὰ κατόπιν συνεχωνεύθησαν εἰς δύο, τῆς Ἀραγωνίας καὶ τῆς Καστίλιας καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Ἀραβας. Ἀργότερα δὲ καὶ αὐτὰ πάλιν συνενώθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὸ βασίλειον τῆς Ἰσπανίας. Ἡ Πορτογαλία ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον κράτος.

2. Ἡ κοινωνία τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν μεσαῖωνα.

Ἡ κοινωνία τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν μεσαῖωνα εὐρίσκεται εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ὅλα τὰ κτήματα τὰ ἔχουν ἰδιοκτησίαν των, φέουδά των, ὅπως ἔλεγαν, οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑποτελεῖς οἱ μὲν εἰς τοὺς δέ, μέχρι τοῦ βασιλέως. Ὁ λαὸς εἶναι δοῦλος, ὑποχρεωμένος νὰ καλλιεργῇ τοὺς ἀγροὺς τῶν κυρίων του, τῶν φεουδαρχῶν. Δι' αὐτὸ καὶ τὸ σύστημα αὐτὸ λέγεται φεουδαλισμός.

Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς καὶ οἱ εὐγενεῖς εἶναι ἄγριοι καὶ ἀμόρφωτοι. Οἱ εὐγενεῖς μόνον τὴν ἀνδρείαν τιμοῦν, διότι ὁ πόλεμος εἶναι ἡ μόνη ἀπασχόλησις, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν ἰδέαν των, ἀρμόζει εἰς ἐλεύθερον ἄνθρωπον. Ἐνεκα τούτου ἔχουν πολὺ ἀνεπτυγμένον καὶ τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ εὐγενεῖς ἐμάχοντο πάντοτε ἔφιπποι, ὠνομάζονται ἰππῶται καὶ τὸ νὰ ἔχη τις τὰς ἀρετὰς τοῦ ἰππότητος ἐλέγετο ἰπποτισμός.

Τὸ μόνον μορφωμένον στοιχεῖον τῆς κοινωνίας εἶναι ὁ κληρὸς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκκλησία εἶχε μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀπολιτίστων ἀνθρώπων

τοῦ μεσαίωonos, ὁ κλῆρος εἶχε μεγάλην δύναμιν, καὶ μάλιστα ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας των ὁ Πάπας.

3. Αἰτία τῶν σταυροφοριῶν.

Σταυροφορίαι ὀνομάζονται εἰς τὴν Ἱστορίαν αἱ ἐκστρατεῖαι, τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἁγίους Τόπους ἀπὸ τοὺς Μωαμεθανούς, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον αὐτούς.

Ἐξ ἀρχῆς οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως ἐθεωροῦσαν ὡς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ νὰ προσκυνήσουν τοὺς Ἁγίους Τόπους, τοὺς ὁποίους ἐπάτησαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐν ὄσῳ μὲν τὰ μέρη αὐτὰ κατεῖχαν οἱ Ἀραβες, οἱ προσκυνηταὶ δὲν εὗρισκαν πολλὰ ἐμπόδια. Τώρα ὅμως τὰ πράγματα εἶχαν ἀλλάξει.

Ὅταν οἱ Ἀραβες ἤρχισαν νὰ παρακμάζουν, ἐφανερώθη νέος λαὸς πολεμικώτερος, ὁ ὁποῖος ἐκληρονόμησε τὴν κατακτητικὴν ὁρμὴν τοῦ Μωαμεθανισμοῦ. Ὁ λαὸς αὐτός, ἦσαν οἱ Σελδζοῦκοι Τοῦρκοι. Αὐτοὶ κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξουν ὅλα τὰ μωαμεθανικὰ κράτη τῆς Ἀσίας καὶ μαζί μὲ αὐτὰ ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ἐπειτα ὤρμησαν καὶ ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, καὶ ἐκυρίευσαν ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν μέχρι τῆς Νικαίας.

Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Σελδζοῦκοι Τοῦρκοι τώρα κατεδίωκαν καὶ ἐβασάνιζαν τοὺς προσκυνητάς. Οἱ προσκυνηταὶ, ὅταν ἐπέστρεφαν εἰς τὴν Εὐρώπην, διηγοῦντο φυσικὰ τὰ παθήματά των. Ἔνεκα τούτου ἐπεκράτει εἰς τὴν Εὐρώπην μεγάλη ἀγανάκτησις ἐναντίον τῶν Μωαμεθανῶν, καὶ ἐσχηματίσθη ἡ ἰδέα, ὅτι ἔπρεπεν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης νὰ ἐκστρατεύσουν διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἁγίους τόπους.

4. Πρώτη σταυροφορία.— Ἀλέξιος Κομνηνός.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἓνας μοναχός, ὁ Πέτρος ὁ ἐρημίτης, εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς Ἁγίους τόπους, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ὅταν ἐπέστρεψεν ὀπίσω, διηγεῖτο τὰ βάσανα, πὺν ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Αὐτὰ τὰ ἔμαθε καὶ ὁ Πάπας καὶ παρήγγειλε καὶ εἰς τὸν Πέτρον καὶ εἰς ἄλλους μοναχοὺς νὰ περιέλθουν ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ κηρύξουν ἐξ ὀνόματός του ἱερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀπίστων.

Τὸ κήρυγμα ἐπέτυχε λαμπρά. Χιλιάδες ἄνθρωποι ἀπὸ ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας εὐρέθησαν πρόθυμοι νὰ ἐκστρατεύσουν διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τὸν Ἅγιον Τάφον καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ πολλοὶ ἐπίσημοι ἡγεμόνες. Ὅλοι ἔρραψαν εἰς τὸν ὄμιόν των ἓνα κόκκινον σταυρόν, διὰ νὰ δηλώσουν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὀνομάσθησαν σταυροφόροι καὶ αἱ ἐκστρατεῖαι αὐταὶ σταυροφορίαι.

Οἱ σταυροφόροι δὲν ἐξεκίνησαν ὅλοι μαζὶ ἐξ ἑνὸς τόπου, ἀλλ' ἕκαστος ἐκ τῆς πατρίδος του, συνεκεντρώθησαν δὲ ὅλοι ἔμπροσθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καθ' ὁδὸν ὅμως ἔφεραν μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἀπὸ τὰς ὁποίας διῆλθαν. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἔγινεν αἰτία νὰ μεγαλώσῃ ἀκόμη περισσότερον τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον εἶχαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς δυτικούς ἀπὸ τὸν χωρισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦτο τότε ὁ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ἀνὴρ μὲ μεγάλην στρατηγικὴν καὶ πολιτικὴν ἰκανότητα. Ὅταν οἱ σταυροφόροι ἔφθασαν ἔμπροσθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἀλέξιον νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς πλοῖα διὰ νὰ περάσουν εἰς τὴν Ἀσίαν, προσέει δὲ νὰ τοὺς βοηθήσῃ εἰς

τὴν ἐπιχείρησίν των. Ὁ Ἀλέξιος τὰ ὑπεσχέθη ὅλα αὐτά. Τοὺς ὑπεχρέωσεν ὅμως νὰ ὀρκισθοῦν, ὅτι ὅλα τὰ μέρη, ὅσα θὰ κυριεύσουν, θὰ τὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος, διότι εἰς αὐτὸ ἀνήκαν ἐξ ἀρχῆς. Ὁ Ἀλέξιος τότε ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς πλοῖα καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἔστειλε μαζί των ἓνα σῶμα ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ 40 χιλ. ἀνδρας (1096).

Κατὰ πρῶτον οἱ σταυροφόροι ἐπολιόρησαν τὴν Νίκαιαν, τὴν ὁποίαν κατείχαν οἱ Σελδζοῦκοι Τοῦρκοι. Ἡ πολιτορξία δὲν διήρκεσε πολὺ. Οἱ

Εἰκ. 19. Ἀλέξιος Κομνηνός.

Τοῦρκοι ἐστενοχωρήθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθοῦν. Ἐπροτίμησαν ὅμως νὰ παραδώσουν τὴν Νίκαιαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, διότι δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς σταυροφόρους.

Ἀπὸ τὴν Νίκαιαν διέσχισαν ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν καί, ἀφοῦ ἔκαμαν πολλὰς μάχας μὲ τοὺς Τούρκους, ἦλθαν εἰς τὴν Συρίαν. Ἐδῶ ὅμως ἔδειξαν τὴν διάθεσίν των. Ὅταν ἐκυρίευσαν τὴν Ἀντιόχειαν, δὲν ἠθέλησαν, ὅπως εἶχαν συμφωνήσει μὲ τὸν Ἀλέξιον, νὰ τὴν δώσουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Τὸ ἴδιον ἔκαμαν, καὶ ὅταν κατόπιν ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλήμ.

Ἐσημάτισαν λοιπὸν ἐδῶ φραγκικὸν βασίλειον. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς σταυροφορίας Γοδοφρέδος Βουϊλλῶνος ἔγινε βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἐμοιράσθησαν τὰς πόλεις ὡς ὑποτελεῖς τοῦ βασιλέως.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως ὅτι οἱ σταυροφόροι δὲν ἐτήρησαν τὴν συνθήκην, τὴν ὁποίαν εἶχαν κάμει μὲ τὸν Ἀλέ-

ξιον, ἀλλὰ καὶ ἐφέρθησαν πολὺ σκληρῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Ἐξεδίωξαν ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἱερεῖς καὶ ἐπισκόπους καὶ ἐγκατέστησαν Λατίνους. Τότε πλέον τὸ μῖσος τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν ἐγγιγαντώθη, διότι ἀπεδείχθη ὅτι οἱ Λατῖνοι ἐζήτουν νὰ προσελκύσουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν.

5. Δευτέρα, τρίτη καὶ τετάρτη σταυροφορίαί.

Ἡ ἄλωσις τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων καὶ ἡ ἴδρυσις ἐκεῖ φραγκικοῦ βασιλείου ἠῤῥηξε τὸν ζῆλον τῶν Εὐρωπαίων διὰ τὰς σταυροφορίας. Τοῦτο ἦτο πολὺ ἀναγκαῖον, διότι τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλήμ ἦτο περικυκλωμένον ἀπὸ ἐχθροὺς καὶ εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ διατηρηθῆ. Τὸ 1147 λοιπὸν ἔγινε δευτέρα σταυροφορία, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Τὸ 1187 ὁμοῦς ὁ σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου Σαλαδῖνος ἐνίκησε τοὺς Φράγκους καὶ ἔγινε κύριος τῆς Ἱερουσαλήμ. Εἰς τοὺς Φράγκους δὲν ἔμεινε πλέον παρὰ μόνον ἡ βόρειος Παλαιστίνη. Τοῦτο ἐπροκάλεσε τρίτην σταυροφορίαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Οἱ Φράγκοι δὲν κατόρθωσαν νὰ ἀρῶν ὀπίσω τὴν Ἱερουσαλήμ.

Ἡ ἀποτυχία τῆς τρίτης σταυροφορίας ἐπροκάλεσε ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα ἔτη καὶ τετάρτην. Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς ἦσαν ὁ Βονιφάτιος ὁ Μομφερρατικὸς καὶ ὁ κόμης τῆς Φλανδρίας Βαλδουῖνος. Διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς κακουχίας ἀπεφάσισαν νὰ ὑπάγουν εἰς τοὺς Ἀγίους τόπους διὰ θαλάσσης. Ὅλοι οἱ σταυροφόροι λοιπὸν συνήχθησαν εἰς τὴν Ἑνετίαν, ἵνα ἀπὸ ἐκεῖ πλεύσουν εἰς τὴν Ἀσίαν μὲ πλοῖα ἑνετικά. Αὐτὸ ὁμοῦς δὲν ἐσύμφερεν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς. Οἱ Ἑνετοὶ εἶχαν μεγάλα συμφέροντα μὲ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ πρὸ ὀλίγου εἶχαν

λάβει ἀπ' αὐτοὺς μεγάλην προνόμια. Ἐνεκα τούτου ὁ τότε δόγης (ἀρχηγὸς) τῶν Ἑνετῶν, ὁ γέρον καὶ πανοῦργος Δάνδολος, ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους τόσῃν ἀμοιβήν, ὅσῃν ἤξευρεν ὅτι δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ πληρώσουν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τοὺς ἔφερον εἰς μεγάλην στενοχωρίαν.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Κων/πολιν αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ἀλέξιος Γ' Ἀγγελος. Εἶχε καταλάβει τὸν θρόνον, ἀφοῦ ἐτύφλωσε καὶ ἐφυλάκισε τὸν αὐτοκράτορα ἀδελφόν του Ἰσαάκιον. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσαακίου ὄμως Ἀλέξιος κατορθώνει νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὴν Κων/πολιν καὶ πηγαίνει εἰς τὴν Δύσιν. Ἐκεῖ ἔρχεται εἰς τὸν Πάπαν καὶ τοῦ ὑπόσχεται νὰ ὑποτάξῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἂν τὸν βοηθήσῃ νὰ πάρῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς του. Ὁ Πάπας ἐννοεῖται ὅτι ἤκουσε τὸ πρᾶγμα μὲ μεγάλην του εὐχαρίστησιν, καὶ τὸν ἔστειλε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς σταυροφόρους.

Καὶ εἰς τοὺς σταυροφόρους ὁ Ἀλέξιος ὑπόσχεται τὰ ἴδια καὶ προσέτι ὅτι θὰ τοὺς συνδράμῃ μὲ χρήματα καὶ μὲ στρατόν, διὰ νὰ κυριεύσουν τοὺς Ἀγίους τόπους. Αἱ προτάσεις τοῦ Ἀλεξίου ἐσυμβιβάζοντο θαυμάσια μὲ τοὺς σκοποὺς τοῦ γέρω-Δανδόλου. Ἐξ ἄλλου οἱ σταυροφόροι ἦσαν στενοχωρημένοι, διότι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ οἰκονομήσουν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, διὰ νὰ μεταφερθοῦν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν εἰς τὴν Συρίαν. Ἀποφασίζεται λοιπὸν νὰ ἐκστρατεύσουν πρῶτον εἰς τὴν Κων/πολιν, καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1203 ὁ στόλος τῶν σταυροφόρων μὲ 40 χιλιάδας ἄνδρας παρουσιάζεται ἔμπροσθεν τῆς βασιλευούσης.

6. Ἐπιβίβασις τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Ὁ Ἀλέξιος Γ', ὅταν ἔμαθε τοὺς σκοποὺς τῶν σταυροφόρων, ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζεται. Ἄλλ' ὁ στρατός, τὸν ὁποῖον εἶχε συνάξει, δὲν ἦτο ἰκανὸς νὰ παραταχθῇ ἐναντίον τῶν σταυροφόρων. Οἱ σταυροφόροι λοιπὸν ἀποβιβάζονται χωρὶς ἐμπόδιον, γίνονται κύριοι τοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ πολιορκοῦν τὴν Κ/πολιν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὁ Ἀλέξιος Γ' κάμνει μερικὰς μικρὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον των, ἀλλὰ δὲν κατορθώνει τίποτε. Ἀπελπίζεται καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν Κ/πολιν.

Τότε οἱ κάτοικοι ἐλευθερώνουν τὸν κρατούμενον εἰς τὴν φυλακὴν γέροντα Ἰσαάκιον καὶ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὸν θρόνον. Ὁ Ἰσαάκιος ἐπικυρώνει τὴν συνθήκην, τὴν ὁποίαν εἶχαν κάμει μὲ τὸν υἱὸν του οἱ σταυροφόροι, καὶ ὁ Ἀλέξιος μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν σταυροφόρων εἰσέρχεται εἰς τὴν Κ/πολιν καὶ ἀνακηρύσσεται συμβασιλεὺς τοῦ πατρός του ὡς Ἀλέξιος Δ'.

Ἀλλὰ ἡ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει ὁ Ἀλέξιος, δὲν ἦτο εὐκόλος. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα ὅπως δῆποτε τὸ ἐτακτοποίησεν. Ἠνάγκασε τὸν τότε Πατριάρχην νὰ ἀνακηρύξῃ εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν τὸν πάπαν ὡς πρῶτον ἐπίτροπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ οἱ σταυροφόροι καὶ πρὸ πάντων οἱ Ἐνετοὶ δὲν ἐνδιεφέροντο καὶ πολὺ. Αὐτοὶ ἤθελαν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀλέξιος. Ἀλλὰ μὲ ὄλας του τὰς προσπαθείας καὶ μὲ ὄλας τὰς καταπιέσεις, πὺν ἔκαμεν εἰς τὸν λαὸν ὁ Ἀλέξιος, δὲν ἤμπορεῖ νὰ συνάξῃ, ὅσα ὑπεσχέθη.

Οἱ σταυροφόροι τώρα ἀρχίζουν νὰ γίνωνται ἀπειλητικοί. Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς εἰς τὴν Κ/πολιν ἐξεγείρεται. Ἐνας ἰκανὸς στρατηγὸς ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Κο-

μνηνῶν, ὁ Ἀλέξιος Μούρτζουφλος, φονεύει τὸν Ἀλέξιον Δ΄ καὶ καταλαμβάνει αὐτὸς τὸν θρόνον. Ὁ γέρον Ἰσαάκιος ἀπὸ τὴν λύπην του ἀπέθανεν. Οἱ σταυροφόροι τότε πολιορκοῦν πάλιν τὴν Κ/πολιν καὶ ἀρχίζουν τὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον της.

Ὁ Αὐτοκράτωρ μάχεται μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ δὲν κατορθώνει τίποτε. Ἐπὶ τέλους οἱ σταυροφόροι τὴν 12 Ἀπριλίου 1204 κάμνουν μεγάλην ἔφοδον καὶ κατορθώνουν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Πόλιν. Ὁ Ἀλέξιος φεύγει. Μερικοὶ ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν ἀπελπισθῆ τελείως ἀκόμη, συνέρχονται εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ ἀνακηρύσσουν ἄλλον αὐτοκράτορα, τὸν γενναῖον στρατηγὸν Θεόδωρον Λάσκαριν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν κατορθώνει νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν λαὸν καὶ φεύγει ἀηλπισμένος μὲ τοὺς ὁπαδοὺς του. Οἱ σταυροφόροι πλέον γίνονται κύριοι ὅλης τῆς πόλεως.

Αἱ σφαγαί, αἱ ἄρπαγαί, αἱ ἱεροσυλῖαι καὶ αἱ καταστροφαί, τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ σταυροφόροι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, δὲν περιγράφονται. Ἐλεηλάτησαν καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ μέγαρα καὶ τὰς πτωχὰς οἰκίας καὶ ὅλα τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα. Αὐτὰς τὰς ἐκκλησίας γυμνώνουν ἀπὸ τὰ κοσμήματά των. Αὐτὴν τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἣ ὁποία ἦτο κατασκευασμένη ἀπὸ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους, τὴν κατακομματιάζουν καὶ τὴν μοιράζονται ἀναμεταξύ των. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι, καὶ ἰδίως τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ὅσοι ἀπέφυγαν τὴν σφαγὴν, φεύγουν εὐχαριστημένοι, πὺρ ἠμπόρεσαν νὰ σώσουν τὴν ζωὴν των.

Ἀλλὰ οὔτε τῶν καλλιτεχνημάτων ἐφείσθησαν, ὅσα ἐπὶ 900 ἔτη εἶχαν συγκεντρώσει οἱ αὐτοκράτορες, διὰ νὰ στολίσουν τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν πόλιν. Πολλὰ ἔργα τοῦ Φειδίου, τοῦ Πραξιτέλους καὶ ἄλλων μεγάλων καλ-

λιτεχνῶν κατεστράφησαν. Ἐπίσης κατεστράφησαν τότε ἀπὸ τὰς πυρκαϊάς, πὺν ἔθεσαν εἰς τὴν πόλιν οἱ σταυροφόροι, πολλὰ χειρόγραφα ἀρχαίων συγγραφέων.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης κατέστρεψαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὁποία ἐχρησίμευεν ὡς προπύργιον τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ Κωνσταντινούπολις 9 αἰῶνας ἀπέκρουσε τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων καὶ τοῦ Ἰσλαμισμού καὶ ἠμπόδισεν αὐτοὺς νὰ ἐξαπλωθοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

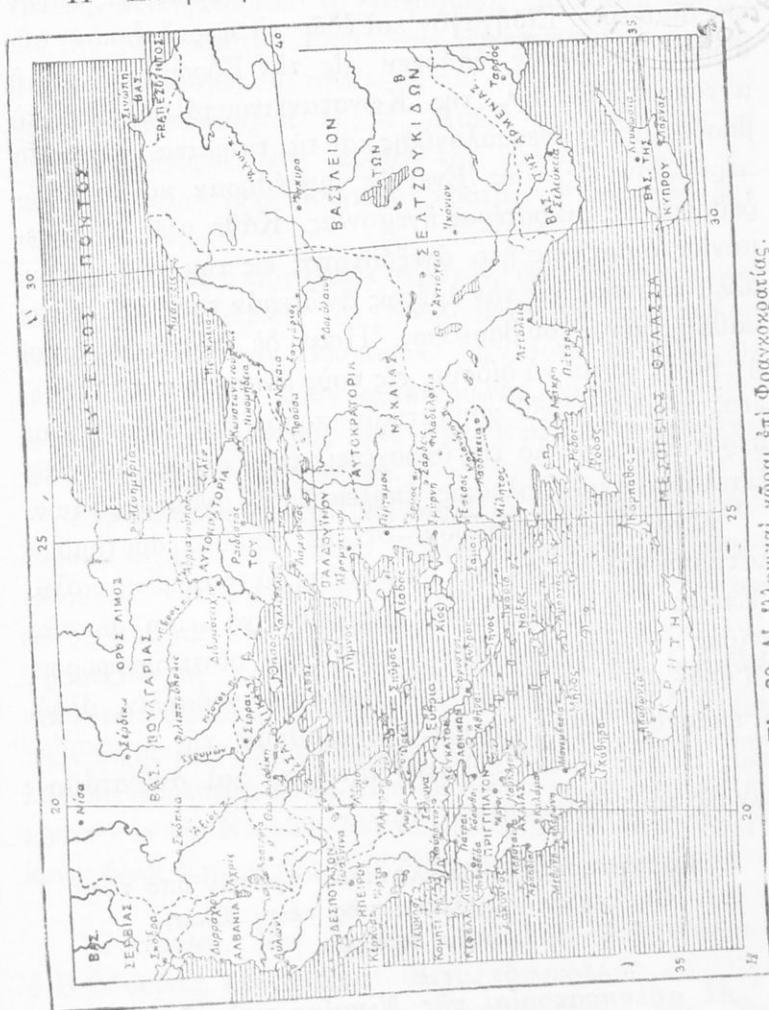
Η ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

1. Ἡ διανομὴ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ σταυροφόροι, ἀφ' οὔ ἐκυρίευσαν τὸ 1204 τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνόμισαν, ὅτι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θὰ κυριεύσουν εὐκόλως καὶ ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἐμοιράσθησαν λοιπὸν αὐτὴν ἀναμεταξύ των. Αὐτοκράτορα ἐξέλεξαν τὸν κόμιτα τῆς Φλανδρίας Βαλδουῖνον, καὶ εἰς αὐτὸν ἔδωκαν τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὴν Θράκην καὶ ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἡ αὐτοκρατορία εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ Βονιφάτιος ὁ Μομφερρατικὸς ἔλαβε τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μὲ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ ὡς ὑποτελεῖς τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ Ἑνετοί, οἱ ὁποῖοι ἀπέβλεπαν περισσότερον εἰς τὰ ἐμπορικὰ τῶν συμφέροντα, ἐπροτίμησαν νὰ λάβουν ὅλας τὰς νήσους, τὴν Πελοπόννησον, τὴν Ἠπειρον καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ ἡμισυ μέρος. Ἐλαβαν δὲ ἀκόμη καὶ τὸ

προνόμιον ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ εἶναι πάντοτε Ένετός.

Ἡ Έλληνικὴ λοιπὸν Αὐτοκρατορία διηρέθη εἰς

Εἰς. 20. Αἱ ἑλληνικαὶ χώραι ἐπὶ Φραγκοκρατίας.

τρία μέρη, τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως με αὐτοκράτορα τὸν Βαλδουῖνον, τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης με βασιλέα τὸν Βονιφάτιον, καὶ τὸ

μερίδιον τῶν Ἑνετῶν. Καὶ ἐθεωροῦσαν μὲν ὄλοι ἀνώτερόν των τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγον ὑπῆκουαν εἰς αὐτόν. Δὲν περιορίσθησαν ὁμως εἰς αὐτὴν τὴν διαίρεσιν. Εἰσήγαγον καὶ ἐδῶ τὸ φεουδαλικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Καὶ ἡ αὐτοκρατορία δηλ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὰ τμήματα, τὰ ὁποῖα περιῆλθον εἰς τοὺς Ἑνετοὺς διηρέθησαν καὶ ὑποδιηρέθησαν εἰς μικροτέρας ἡγεμονίας. Κάθε μιᾶς δὲ ἡγεμονίας ὁ ἀρχηγὸς ἦτο ἀνεξάρτητος εἰς τὴν χώραν του, ἀλλὰ ὑποτελὴς εἰς τὸν ἀμέσως ἀνώτερόν του, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ βασιλέως. Ἦσαν δὲ ὑποχρεωμένοι οἱ ἡγεμόνες αὐτοὶ νὰ δίδουν εἰς τοὺς ἀνωτέρους των κατ' ἔτος καὶ ὠρισμένον χρηματικὸν ποσὸν καὶ ὠρισμένους στρατιώτας. Ἀλλὰ τὰς ὑποσχέσεις των αὐτὰς σπανίως ἐκτελοῦσαν καὶ πολλάκις ἐπολεμοῦσαν ἀναμεταξύ των.

Εἶναι λοιπὸν φανερόν, ὅτι μὲ τοιοῦτο σύστημα ἡ λατινικὴ κατάκτησις δὲν ἤμποροῦσε νὰ διαρκέσῃ πολὺ. Ἐπειτα ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἤμποροῦσε νὰ μείνῃ μὲ τὰς χεῖρας σταυρωμένας, ὅπως ἐπερίμεναν οἱ σταυροφόροι. Οἱ Φράγκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ αἱ ἐπαρχίαι εἶχαν ἰσχυρὸν τὸ αἴσθημα τῆς ἀφωσιώσεως εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα, καὶ ἀντεστάθησαν εἰς τοὺς κατακτητὰς.

2. Κατάκτησις τῶν Ἑλληνικῶν κρατῶν ὑπὸ τῶν Φράγκων. Σχηματισμὸς νέων Ἑλληνικῶν κρατῶν.

Αἱ αὐτοκρατορίαι τῆς Νικαίας καὶ τῆς Τραπεζοῦντος. Ὄταν ὁ Βαλδουῖνος, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν του, ἠθέλησε νὰ κατακτῆσῃ τὰς ἀσιατικὰς ἐπαρχίας, εὗρηκεν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπερίμενε. Εἶδαμεν

ὅτι ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ὅταν πλέον οἱ Φράγκοι ἦσαν ἐντὸς τῆς Πόλεως, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρесе νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν λαόν, ἔφυγεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ τὸν ἐπερικύκλωσαν πολυάριθμοι πρόσφυγες καὶ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, ὅλοι δὲ αἱ δυτικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Μ. Ἀσίας τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς αὐτοκράτορα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ιδρύθη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν νέον ἑλληνικὸν κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Νίκαιαν.

Ὁ Λάσκαρις ὠργάνωσε στρατὸν ἀπὸ ἐντοπίους καὶ μὲ αὐτὸν δὲν ἄφισε τὸν Βαλδουῖνον νὰ προχωρήσῃ πολὺ πέραν ἀπὸ τὸν Βόσπορον. Ἄν τότε οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἦσαν συνενωμένοι, ἀμέσως θὰ ἐξεδίωκαν τοὺς Φράγκους ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ δυστυχίαν διηρέθησαν.

Εἰς τὰ βορειοανατολικά παράλια τῆς Μαύρης θαλάσσης ἐσχηματίσθη ἄλλο ἑλληνικὸν κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Τραπεζοῦντα. Καὶ ἐκεῖ ἔκαμαν ἄλλον αὐτοκράτορα, ἓνα Κομνηνόν. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος κατέστη κράτος πλούσιον καὶ ἰσχυρὸν καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ διατηρηθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς μέχρι τῆς ἐποχῆς μας εἰς τὰ παράλια ἐκεῖνα τῆς Μαύρης θαλάσσης. Δυστυχῶς ὅμως τότε δὲν ἠνώθη μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας διὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς Φράγκους, ἀλλὰ ἔζησεν ἓνα βίον ὅλως διόλου χωριστόν.

Ἡ Θράκη. Καὶ εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης ὁ Βαλδουῖνος δὲν εὗρηκεν ὀλίγας δυσκολίας. Οἱ Ἕλληνες τόσον πολὺ ἐμισοῦσαν τοὺς Φράγκους, ὥστε δὲν ἐδίστασαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ μὲ τοὺς ἀσπονδοτέρους των ἐχθρούς, τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι τελευταίως εἶχαν σχηματίσει πάλιν ἰδιαίτερον κράτος. Ἕλ-

ληνες καὶ Βούλγαροι τώρα μαζί νικοῦν τοὺς Φράγκους.

Ἄλλὰ οἱ Βούλγαροι, καὶ σύμμαχοι ὅταν εἶναι, εἶναι ἐπικίνδυνοι. Οἱ Ἕλληνες ὑφίστανται καὶ ἀπὸ αὐτοὺς χειροτέρας καταστροφάς. Ἀποφασίζουν λοιπὸν νὰ ἔλθουν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Φράγκους. Οἱ Φράγκοι τώρα ὑπόσχονται νὰ σεβασθοῦν τὴν θρησκείαν των καὶ τὰς περιουσίας των, καὶ κάμνουν ἡγεμόνα εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν τὸν στρατηγὸν των Θεόδωρον Βρανᾶν Κομνηνόν, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ πληρώνη κατ' ἔτος ὠρισμένον φόρον καὶ νὰ παρέχῃ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα 500 στρατιώτας.

Μακεδονία, Θεσσαλία, Στερεὰ Ἑλλάς. Ὁ Βονιφάτιος εὐκολώτερα κατέκτησε τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν εἰς τὸ μερίδιόν του. Εἰς αὐτὸ πολὺ τὸν εὐκόλυνε τὸ ὅτι ἔλαβε σύζυγον τὴν χήραν τοῦ Ἰσαακίου Μαργαρίταν, καὶ ὅτι εἶχε μαζί του κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τὸν Μανουὴλ Ἀγγελον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαακίου. Ἐκυρίευσεν λοιπὸν χωρὶς ἀντίστασιν ὅλην τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ὅλας τὰς χώρας αὐτὰς τὰς ἐμοίρασεν εἰς τοὺς συναγωνιστάς του ὡς ὑποτελεῖς. Ἐσχηματίσθησαν λοιπὸν διάφοροι μικραὶ ἡγεμονίαι ὑποτελεῖς εἰς τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀπ' αὐτὰς ἐπισημοτέρα ἔγινε τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηναίων, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς τὸν Γάλλον Ὄθωνα Δελαρός.

Τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου. Ἐν ᾧ ὁ Βονιφάτιος ἐπροχωροῦσε χωρὶς ἐμπόδιον ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην ἕως τὸν Ἰσθμόν, δυτικὰ τῆς Θεσσαλίας ὁ Ἕλληνισμὸς δὲν ἐννοοῦσε νὰ ὑποταχθῇ. Ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος Κομνηνὸς ἐσχημάτισεν ἐκεῖ ἀξιόλογον στρατὸν

ἀπὸ τοὺς ὄρεινους κατοίκους τῆς χώρας αὐτῆς καὶ ἴδρυσεν εἰς τὴν Ἑπειρον, Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν ἰδιαίτερον ἑλληνικὸν κράτος, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἄρταν. Τὸ κράτος αὐτὸ ἐξηπλώθη πρὸς Β. μέχρι τοῦ Δυρραχίου, πρὸς Ν. μέχρι τῆς Ναυπάκτου, κατέλαβε δὲ καὶ τὴν δυτικὴν Θεσσαλίαν καὶ αὐτὴν τὴν Κέρκυραν. Τὸ νέον αὐτὸ ἑλληνικὸν κράτος ὀνομάζεται δεσποτᾶτον τῆς Ἑπείρου καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ Δεσπότης τῆς Ἑπείρου.

Αἰχῶραι αὐταί, σύμφωνα μὲ τὴν συνθήκην διανομῆς πὺν εἶχαν κάμει οἱ σταυροφόροι, ἀνῆκαν εἰς τοὺς Ἑνετούς. Αὐτοὶ ὅμως, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἀρκετὸν στρατὸν διὰ νὰ τὰς καταλάβουν, ἐσυμβιβάσθησαν μὲ τὸν Μιχαήλ. Περιορίσθησαν μόνον εἰς τὸ Δυρράχιον, καὶ ὑπεχρέωσαν τὸν Μιχαήλ νὰ πληρώνη εἰς αὐτοὺς κατ' ἔτος μικρὸν φόρον καὶ νὰ παρέχη προστασίαν καὶ ἀσυδοσίαν φόρων εἰς ὅλους τοὺς Ἑνετούς ἐμπόρους.

Ἡ Πελοπόννησος. Καὶ ἡ Πελοπόννησος ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἑνετούς, ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον, πὺν ἀναφέραμεν, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ καταλάβουν παρὰ μόνον τὴν Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην. Ὅταν λοιπὸν ὁ Βονιφάτιος ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ, μερικοὶ Φράγκοι, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ἀπεφάσισαν νὰ τὴν καταλάβουν. Οἱ ἐντόπιοι ἄρχοντες ἀντέταξαν μεγάλην ἀντίστασιν, ἀλλὰ ματαίως. Οἱ Φράγκοι ἔπειτα ἀπὸ μακροῦς ἀγῶνας ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Εἰς αὐτὸ ὅμως ἐβοήθησε τοὺς Φράγκους ἡ καλὴ των συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς ἐντοπίους. Αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες καὶ οἱ ἄρχοντές των διετήρησαν ὅλα τὰ προνόμιά των. Ἡ γλῶσσα των, ἡ θρησκεία των καὶ ὅλαι των αἱ συνήθειαι ἦσαν σεβασταί.

Ἡ Ὀλη ἢ Πελοπόννησος τότε διηρέθη εἰς βαρωνίας καὶ διοργανώθη ἀπὸ τοὺς Φράγκους κατὰ τὸ φεουδαλικὸν σύστημα. Ὁ ἀνώτερος ὄλων τῶν βαρῶνων ὀνομάζεται πρίγκιψ τῆς Ἀχαΐας ἢ τοῦ Μωρέως, καὶ εἰς αὐτὸν ὄλοι οἱ βαρῶνοι ὀφείλουν ὑπακοήν. Πρίγκιψ δὲ τοῦ Μωρέως, κατ' ἀρχὰς γίνεται ὁ Γουλιέλμος Σαμπλίτης. Ἀργότερα, ὅταν ὁ Γουλιέλμος ἔφυγε καὶ μετέβη εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔγινε πρίγκιψ ὁ Γοδοφρέδος Βιλεαρδουῖνος καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἔμεινε τὸ πριγκιπαῖον τῆς Ἀχαΐας.

Αἱ νῆσοι. Καὶ ἐκ τῶν νήσων ἡ Ἐνετία μόνον τὴν Κρήτην ἐκυρίευσεν μὲ ἰδικόν της στρατόν, ἔπειτα ἀπὸ μεγάλους ἀγῶνας μὲ τοὺς Γενουαίους, οἱ ὅποιοι εἶχαν καταλάβει αὐτὴν πρωύτερα.

Τὴν Εὐβοίαν ἐκυρίευσαν οἱ Φράγκοι τοῦ Βονιφατίου. Οἱ Ἐνετοὶ ἠρκέσθησαν εἰς ἔμπορικὰ μόνον προνόμια.

Τὰς Κυκλάδας τέλος ἐκυρίευσαν μὲ ἰδικὰ των μέσα εὐγενεῖς Ἐνετοὶ. Ἡ Ἐνετικὴ πολιτεία, ἐπειδὴ δὲν εἶχε στρατόν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτοὺς τοῦτο, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ εἶναι ὑποτελεῖς της. Τῶν εὐγενῶν αὐτῶν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Μάρκος Σανουῖδος. Αὐτὸς ἐκράτησε διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν Νάξον καὶ ἐμοίρασεν ὅλας τὰς ἄλλας νήσους εἰς τοὺς ἄλλους ὡς ὑποτελεῖς του.

3. Τὰ ἑλληνικὰ κράτη μέχρι τῆς ἀνακτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὅπως εἶδαμεν, εἶχαν σχηματισθῆ τρία ἑλληνικὰ κέντρα, τὰ ὅποια ἠμποροῦσαν νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας, ἢ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ

τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου. Ἀλλὰ ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, ὅπως εἶπαμεν, περιορίσθη εἰς τὰς ἀπομακρυσμένας χώρας τοῦ Πόντου. Τὴν ἀνασύστασιν λοιπὸν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐπεχείρησαν τὰ δύο ἄλλα κράτη.

Τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου κατ' ἀρχὰς προώδευσε πολὺ, ἰδίως ἐπὶ τοῦ δεσπότη Θεοδώρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιχαήλ. Ἐπειτα ἀπὸ μεγάλους πολέμους ὁ Θεόδωρος κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ ὅλην τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ κυριεύσῃ καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Θράκην μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Θεόδωρος τότε ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπειτα ὁμως τὸ κράτος του ἀρχίζει νὰ παρακμάζῃ. Τὴν Θράκην καὶ ἀρκετὰ μέρη τῆς Μακεδονίας κυριεύουν οἱ Βούλγαροι. Τὸ ὑπόλοιπον κράτος διαιρεῖται εἰς δύο, τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Θεσσαλονίκης, περιορισμένην μόνον εἰς ὀλίγα μέρη τῆς Μακεδονίας, καὶ τὸ παλαιὸν δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἐλπίς, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία τῆς Θεσσαλονίκης θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐσβέσθη. Ἡ τιμὴ αὐτὴ ἐπεφυλάσσετο εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας.

Εἶδαμεν πῶς ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς Θεόδωρος Λάσκαρις κατώρθωσε νὰ τὴν ἐπεκτείνῃ εἰς ὅλην τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ νὰ περιορίσῃ τοὺς Φράγκους εἰς τὸν Βόσπορον. Ἡ δύναμις τῆς αὐτοκρατορίας ἠΰξησεν ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Θεοδώρου. Ὁ διάδοχος τοῦ Θεοδώρου καὶ γαμβρός του Ἰωάννης Βατάτζης πρῶτον καταλύει τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν προσαρτᾷ εἰς τὸ κράτος του. Ἐπειτα ἐπέρχεται ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτῶν, ὅσα

μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης εἶχαν ἀρπάσει ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἡ Κωνσταντινούπολις τώρα εἶναι γύρω-γύρω περιζωσμένη ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας. Ἄλλὰ οὔτε ὁ Βατάτζης κατώρθωσε νὰ τὴν κυριεύσῃ, διότι δὲν ἐπρόφθασεν, οὔτε ὁ υἱὸς του Θεόδωρος Δούκας Λάσκαρις, διότι ἀπησχολήθη μὲ πολέμους ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦ Δεσπότη τῆς Ἡπείρου. Τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέτυχεν ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, ὁ ὁποῖος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ Θεοδώρου.

4. Ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (1261).

Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἀμέσως μόλις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ἐσχεδίασε νὰ ἀνακτῆσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῶν Φράγκων. Ἠσχίσε λοιπὸν νὰ ἐτοιμάζεται. Διὰ νὰ προλάβῃ κάθε ἀντιπερισπασμὸν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀπὸ τὸν Δεσπότην τῆς Ἡπείρου, ἔστειλε τὸν στρατηγὸν Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον εἰς τὴν Θράκην μὲ ὀλίγον στρατόν.

Ὁ Στρατηγόπουλος μὲ τὸν στρατόν του φθάνει εἰς τὴν Σηλυβρίαν. Ἐκεῖ τὸν περικυκλώνουν πολλοὶ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ περὶχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦ ὑποδεικνύουν ὅτι εἶναι κατάλληλος περίστασις νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, διότι ὁ ἐνετικὸς στόλος μὲ ὅλον τὸν φραγκικὸν στρατόν λείπουν διὰ μίαν ἐκεῖ πλησίον ἐκστρατείαν. Ὁ Στρατηγόπουλος τότε διὰ μιᾶς ὑπογείου εἰσόδου εἰσάγει ἐντὸς τῆς Πόλεως 50 ἄνδρας. Αὐτοὶ ἀνοίγουν τὰς πύλας καὶ ὁ Στρατηγόπουλος εἰσορμᾷ μὲ ὅλον τὸν στρατόν του εἰς τὴν Πόλιν καὶ ἀνακηρύσσει αὐτοκράτορα τὸν Μιχαὴλ.

Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι σπεύδουν πρὸς τὸν εἰσελθόντα στρατόν. Οἱ ὀλίγοι Λατῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπεχείρησαν ἀντίστασιν, φονεύονται. Ὁ δὲ Φράγκος αὐτοκράτωρ φεύγει μὲ τὴν ἀκολουθίαν του μὲ ἓνα μικρὸν πλοῖον. Μετ' ὀλίγον φθάνει ὁ ἐνετικὸς στόλος. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες θέτουν πῦρ εἰς τὰς παραλιακὰς οἰκίας διὰ νὰ τοὺς φοβίσουν. Πραγματικῶς Ἐνετοὶ καὶ Φράγκοι παραλαμβάνουν τὰς οἰκογενείας των καὶ ἀποπλέουν εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ὁ Στρατηγόπουλος ἀμέσως ἔστειλε ταχυδρόμον καὶ ἀνήγγειλε τὰ συμβάντα εἰς τὸν Μιχαήλ. Ὁ Μιχαήλ, μόλις ἔλαβε τὴν χαρμόσυνον εἶδησιν, ἔσπευσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰσέρχεται εἰς αὐτὴν θριαμβευτικῶς, καὶ μετ' ὀλίγον στέφεται μόνος αὐτοκράτωρ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας (1261).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΙ ΚΑΙ Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

1. Ἡ κατάκτησις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀνασυστήσουν τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν, ὅπως ἦτο πρῖν. Ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία τῶρα περιοριζέτο εἰς τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, εἰς ὀλίγας νήσους, καὶ εἰς τὰς ἄσιανὰς ἐπαρχίας περὶ τὴν Νίκαιαν. Τὸ περισσότερον μέρος τῆς Μ. Ἀσίας κατεῖχαν, ὅπως εἶδαμεν, οἱ Σελδζοῦκοι Τούρκοι. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος ἐξοῦσε βίον ὅλως διόλου χωριστόν. Πολλὰς ἀπὸ τὰς ἑλληνι-

κὰς χώρας τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τὰς νήσους κατεῖχαν οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ἑνετοί. Ἐπὶ τῆς κατεῖχεν ὁ Δεσπότης τῆς Ἡπείρου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐχθρὸς τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐπὶ τέλους οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, πὺ ἐκυρίευσαν οἱ Φράγκοι τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἶχαν ἀποκτήσει τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Σέρβοι μάλιστα τελευταίως εἶχαν ἐπεκτείνει τὴν κυριαρχίαν των καὶ εἰς τὴν βόρειον Μακεδονίαν. Ἀργότερα δὲ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μιχαὴλ μὲ τὸν βασιλέα των Στέφανον Δουσάν ἐκυρίευσαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Μακεδονίας μέχρι τοῦ Νέστου, τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ Δουσάν ἠτοιμάζετο νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὸ κράτος του διηρέθη εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας.

Μόνον εἰς τὴν Πελοπόννησον τὰ πράγματα ἦσαν καλύτερα διὰ τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Ἐκεῖ οἱ Παλαιολόγοι κατώρθωσαν κατ' ἀρχὰς νὰ καταλάβουν τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Μάνην καὶ τὸν Μιστράν. Ἐπειτα ὠργάνωσαν στρατὸν ἀπὸ ἐντοπίους καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Φράγκους καὶ νὰ κάμουν τὴν Πελοπόννησον ἰδιαιτέρον ἑλληνικὸν κράτος. Τὸ κράτος αὐτὸ ὠνομάζετο δεσποτᾶτον τῆς Πελοποννήσου, καὶ δεσπότης εἰς αὐτὸ ἦσαν ἀδελφοὶ ἢ υἱοὶ τῶν αὐτοκρατόρων.

Αὐτὴ ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ὅταν παρουσιάσθη νέος ἐχθρὸς ἀπὸ τὴν Ἀσίαν οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι. Εἰς αὐτοὺς πλέον μὲ τὴν ἐξασθένεισιν, πὺ εἶχε τὸ κράτος, δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀντισταθῇ καὶ ἔπεσεν.

2. Ὀθωμανοὶ Τούρκοι.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰῶνος εἶχεν ἀρχίσει ἡ φοβερὰ Μογγολικὴ ἐπιδρομὴ. Οἱ Μογγόλοι, λαὸς βάρβαρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας, κατέκτησαν εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τοῦ ἐνὸς αἰῶνος ὅλην σχεδὸν τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν σημερινὴν Ρωσίαν καὶ Πολωνίαν. Τὸ μέγαλον σελδζουρικὸν κράτος τότε ἦτο διηρημένον εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν ἠναγκάσθησαν ὅλοι νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀρχὴν τῶν Μογγόλων.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἕνας τούρκος ἀρχηγός, ὁ Ἐρτογρούλ, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τοὺς Μογγόλους, ἦλθε μὲ τὴν φυλὴν του ἀπὸ τὴν μέσην Ἀσίαν εἰς τὸν Σελδζοῦκον Σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου καὶ ἐπρόσφερεν εἰς αὐτὸν τὰς ὑπηρεσίας του. Ὁ Σουλτᾶνος τὸν ἐδέχθη μὲ εὐχαρίστησιν καὶ τοῦ παρεχώρησε μικρὰν χώραν εἰς τὰ σύνορα τοῦ Τουρκικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους πλησίον εἰς τὴν Προῦσαν.

Ὁ υἱὸς καὶ κληρονόμος τοῦ Ἐρτογρούλ, Ὁσμὰν ἢ Ὀθωμὰν τὴν μικρὰν αὐτὴν χώραν κατώρθωσε νὰ αὐξήσῃ. Μὲ διαφόρους ληστρικὰς ἐπιδρομὰς ἤρπασε μερικὰ φρούρια καὶ μερικὰς πόλεις τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους εἰς τὴν Βιθυνίαν. Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Μογγόλοι κατέλυσαν τὸ κράτος τοῦ Ἰκονίου. Τὸ ἀνατολικὸν μέρος του κατέλαβον οἱ ἴδιοι. Εἰς τὸ δυτικὸν ἀνεγνώρισαν τοὺς διαφόρους διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν ὡς κληρονομικοὺς ἡγεμόνας. Τότε καὶ ὁ Ὁσμὰν ἔγινε κληρονομικὸς σουλτᾶνος εἰς τὸ κράτος του. Τὸ κράτος αὐτὸ τοῦ Ὁσμὰν ὠνομάσθη Ὀσμανικὸν ἢ Ὀθωμανικόν. Ὁ Ὁσμὰν ἐπεξέτεινε κατόπιν τὸ κράτος του εἰς τὴν Βιθυνίαν καὶ ἐκυρίευσε τὴν Προῦσαν (1326), τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρωτεύουσαν. Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ ἀκμὴ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους.

Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος λοιπὸν ιδρύθη εἰς τὸ μέσον χωρῶν ἑλληνικῶν. Κατ' ἀρχὰς ἀπετελεῖτο ἀπὸ 400 οἰκογενείας. Ἐπειτα ηὔξήθη μὲ χώρας καὶ μὲ πληθυσμὸν ἑλληνικόν. Ὀλων τῶν χωρῶν οἱ κάτοικοι κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν βίαν ἐγίνοντο Μωαμεθανοί. Χριστιανοὶ δὲ ἐξισλαμισμένοι ἀποτελοῦσαν καὶ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ στρατοῦ. Περίφημον κατέστη πρὸ πάντων τὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων, τὸ ὁποῖον διοργανώθη ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀσμάν, Οὐρχάν. Τὸ τάγμα αὐτὸ ἀπετελέσθη ἀπὸ Χριστιανοῦς ἐξισλαμισμένους ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας.

Ἀπὸ κάθε χώραν, τὴν ὁποίαν ἐκατακτοῦσαν, ἤρπαζαν τὰ εὐρωστότερα παιδιὰ τῶν Χριστιανῶν, 7—15 ἐτῶν, τὰ ἐξισλάμιζαν, τὰ ἀνέτρεφαν εἰς τοὺς στρατῶνας, καὶ ἔπειτα τὰ κατέτασσαν εἰς τὸ τάγμα τῶν γενιτσάρων. Ἡ στρατολογία αὐτὴ ὠνομάζετο παιδομάζωμα καὶ ἐγίνετο κατ' ἔτος. Οἱ γενίτσαροι ἐγίνοντο φανατικοὶ στρατιῶται μωαμεθανοί. Δὲν εἶχαν οὔτε γονεῖς, οὔτε οἰκογένειαν, διότι δὲν ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς ὁ γάμος. Ἐπομένως κατοικίαν τῶν εἶχαν τὸν στρατῶνα, οἰκογένειαν τὸ τάγμα, καὶ πατέρα τὸν Σουλτάνον. Μὲ αὐτοὺς οἱ Τούρκοι κατώρθωσαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ νὰ κυριεύσουν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας.

3. Πρῶτοι ἀγῶνες τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον.

Ἐπὶ τοῦ Οὐρχάν οἱ Τούρκοι ἐπεξέτειναν τὸ κράτος τῶν μέχρι τοῦ Βοσπόρου καὶ κατέκτησαν καὶ ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου τὴν Καλλίπολιν.

Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μουράτ Α' (1351) ὄρμουν ἀπὸ τὴν Καλλίπολιν, κυριεύουν ὅλην τὴν Θρᾶκην καὶ κάμνουν

πρωτεύουσαν τοῦ κράτους των εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν Ἀδριανούπολιν. Τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα δὲν ἤμπο-
ροῦν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν Γενιτσάρων.
Ὁ τότε αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Ε΄ Παλαιολόγος ἀναγ-
κάζεται νὰ κάμῃ εἰρήνην μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πλη-
ρώσῃ κατ' ἔτος φόρον εἰς τὸν σουλτᾶνον.

Μετὰ ταῦτα ὁ Μουράτ στρέφεται εἰς τὴν Μακεδο-
νίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὰς ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοὺς δια-
φόρους ἡγεμόνας, οἱ ὅποιοι τὰς κατεῖχαν μετὰ τὸν θά-
νατον τοῦ Στεφάνου Δουσάν. Κατόπιν κυριεύει τὴν
Ἀλβανίαν, καὶ ἔπειτα τὴν Θεσσαλονίκην. Κατόπιν εἰσ-
βάλλει εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τὴν κυριεύει καὶ τὴν κά-
μνει ἐπαρχίαν τοῦ κράτους του. Ἡ βασιλικὴ οἰκογέ-
νεια τῆς Βουλγαρίας περεδόθη, καὶ θεληματικῶς ἠσπά-
σθη τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν.

Τότε οἱ Σέρβοι, οἱ Βόσνιοι καὶ οἱ Κροᾶται ἀπεφά-
σισαν νὰ συνενωθοῦν διὰ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸν Μου-
ράτ, ἀλλ' ὁ Μουράτ τοὺς νικᾷ εἰς τὸ Κοσσυφοπέδιον
(1389). Εἰς τὴν μάχην ὁμοῦς αὐτὴν φονεύεται καὶ ὁ Μου-
ράτ ἀπὸ κάποιον Σέρβον τραυματίαν. Ὁ υἱὸς του Βα-
γιαζήτ ὑποχρεώνει τοὺς Σέρβους νὰ πληρῶνουν φόρον
εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ἔπειτα διαβαίνει εἰς τὴν Μ.
Ἀσίαν. Ἐκεῖ ὑποτάσσει ὅλους τοὺς Τούρκους ἡγεμόνας,
καὶ κατόπιν διαβαίνει πάλιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰσβάλλει
εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ κάμνει τὸν ἡγεμόνα τῆς ὑποτελῆ,
καὶ ἔπειτα ἀρχίζει ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Τότε
τέλος ἡ Εὐρώπη συνεκινήθη, καὶ ἔγινε σταυροφορία
ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀπὸ Οὐγγρους, Γερμανοὺς καὶ
Γάλλους. Ὁ Μουράτ ὁμοῦς τοὺς νικᾷ εἰς τὴν Νικόπο-
λιν τῆς Βουλγαρίας καὶ τοὺς διασκορπίζει.

Μετὰ ταῦτα ὁ Βαγιαζήτ ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ
τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἤρχισε νὰ τὴν πολιορκῇ.

4. Ὁ Ταμερλᾶνος.

Τὸ μογγολικὸν κράτος μὲ τὴν τεραστίαν αὔξησιν, τὴν ὁποίαν εἶδομεν ὅτι ἔλαβε, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῆ. Πρὸ τοῦ νὰ τελειώσῃ ὁ 12ος αἰὼν διηρέθη εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη μὲ ἡγεμόνας ἀνεξαρτήτους. Εἰς ἕξ αὐτῶν ὅμως, ὁ Ταμερλᾶνος, κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς γείτονάς του καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ γίνῃ κύριος ὅλης τῆς μέσης Ἀσίας. Εἰς αὐτὸν δὲ κατέφυγαν οἱ Τούρκοι ἡγεμόνες, ὅταν τοὺς ἔξεδίωξεν ἀπὸ τὰς χώρας των ὁ Βαγιαζήτ, καὶ ἐζήτησαν τὴν προστασίαν του. Ἴσως μάλιστα καὶ οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες εἶχαν ζητήσῃ τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ὁ Ταμερλᾶνος τότε ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν Βαγιαζήτ νὰ περιορισθῆ εἰς τὴν χώραν του καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς παλαιούς των κυρίους ὅλας τὰς κατακτήσεις τῶν Τούρκων. Ὁ Βαγιαζήτ δὲν ὑπήκουσε, καὶ ὁ Ταμερλᾶνος εἰσβάλλει μὲ 800 χιλ. βαρβάρους εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Ὁ Βαγιαζήτ ἐπῆλθεν ἐναντίον του μὲ 350 χιλ. Ἡ μεγάλη μάχη τῶν δύο βαρβάρων ἔγινε πλησίον τῆς Ἀγκύρας (1402). Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν οἱ Ὀθωμανοὶ ἐνικήθησαν, ὁ δὲ Βαγιαζήτ συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν. Ὁ Ταμερλᾶνος μετὰ τὴν νίκην του αὐτὴν ἐλεηλάτησεν ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐπανέφερον εἰς τὰ κράτη των τοὺς Τούρκους ἡγεμόνας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν χώραν του, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν.

Ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς αὐτῆς τοῦ Ταμερλᾶνου τὸ Ἕλληνικὸν κράτος ὠφελήθη. Πρῶτον ἐσώθη ἡ Κ/πολις ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βαγιαζήτ. Ἐπειτα, ἀφ' οὗ ἔφυγεν ὁ Ταμερλᾶνος, οἱ υἱοὶ τοῦ Βαγιαζήτ περιέπεσαν εἰς ἐμφυλίους πολέμους. Ἐξ αὐτῶν ἐπωφελήθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἀνέκτησαν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ

παράλια τῆς Θράκης πρὸς τὸ μέρος τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπὶ τέλους ἕνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Βαγιαζήτ, ὁ Μωάμεθ ὁ Α΄, ἔμεινε μόνος κύριος τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, ὁ αὐτοκράτωρ εὐρίσκετο εἰς φιλικὰς σχέσεις μὲ αὐτόν.

5. Νέοι ἀγῶνες τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον.

Ἡ σύνοδος τῆς Φλωρεντίας. Αἱ φιλικαὶ σχέσεις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων δὲν διετηρήθησαν, ἀφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Μωάμεθ Α΄. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Μουράτ ὁ Β΄ εὐθύς, ἀφ' οὗ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον (1421), ἐπολιόρχησεν ὀλίγον χρόνον τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπειτα ἔστειλε στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔκαμε μεγάλας καταστροφάς, καὶ κατόπιν ἐκυρίευσεν τὴν Θεσσαλονίκην. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Η΄ ἀπεφάσισε νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸν Πάπαν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ βοήθειαν ἐκ τῆς Εὐρώπης. Μὲ τὸν Πατριάρχην λοιπὸν καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀρχιερεῖς καὶ λογίους μετέβη εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου εἶχε καλέσει ὁ Πάπας σύνοδον διὰ τὴν ἔνωσιν. Ἐκεῖ, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς συζητήσεις, οἱ Ἕλληνες παρεδέχθησαν ὅλους τοὺς ὄρους τῶν Δυτικῶν.

Ἀλλὰ μὲ ὅλας τὰς ὑποχωρήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Πάπαν, ἡ βοήθεια, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἦτο ἀσήμαντος. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔνωσις, ὅπως ἔγινεν, ἦτο μόνον τυπική. Ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὴν συνοδειάν του, ὅλοι οἱ μορφωμένοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ καὶ ὅλος ὁ λαὸς διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν ἔνωσιν. Ὅστε ἡ ἔνωσις ἀπέτυχεν. Ἡ ἀπόπειρα αὐτὴ ἄλλο ἀποτέλεσμα δὲν εἶχε παρὰ νὰ ἐξάψῃ τὸ μῖσος τῶν

Ἀνατολικῶν μὲ τοὺς Δυτικούς τόσοι, ὥστε οἱ Ἕλλη-
νες νὰ προτιμοῦν νὰ κυριευθῆ ἡ Κωνσταντινούπολις
ἀπὸ τοὺς Τούρκους παρὰ νὰ ὑποταχθῆ ἡ Ἐκκλησία
των εἰς τὸν Πάπαν.

Ἰωάννης Οὐνιάδης. Ὁ Μουράτ πραγματικῶς τότε
θὰ ἐκυρίευε καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἂν δὲν
τοῦ παρουσιάζοντο νέα ἐμπόδια. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν
τρεῖς ἥρωες ἀνέλαβον νὰ σταματήσουν τὴν πρόοδον
τῶν Τούρκων, ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου,
Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ὁ Ἑλληνοαλβανὸς Γεώρ-
γιος Καστριώτης ἢ Σκεντέρμπεης, καὶ ὁ Οὐγγρος
Ἰωάννης Οὐνιάδης. Δυστυχῶς αὐτοὶ οἱ τρεῖς ἥρωες
δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐνωθοῦν. Ἐνεκα τούτου δι' ὀλίγον
χρόνον μόνον ἐσταμάτησαν τὴν ὁρμὴν τῶν Τούρκων.

Ὁ Οὐγγρος ἀρχηγὸς Ἰωάννης Οὐνιάδης, διὰ νὰ
παύσῃ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων εἰς τὴν Οὐγγαρίαν,
ἐπολέμησε πολλάκις μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ ἔπειτα ἀπὸ
πολλὰς νίκας τὸ 1443 ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ
περιορισθοῦν πέραν τοῦ Αἴμου. Τὸ ἄλλο ἔτος ὁμοῦς
οἱ Οὐγγροὶ ἐνικήθησαν ἀπὸ τὸν Μουράτ πλησίον τῆς
Βάρνης.

Γεώργιος Καστριώτης. Ἐν ᾧ ὁ Μουράτ ἐπο-
λεμοῦσε μὲ τὸν Οὐνιάδην, παρουσιάσθη καὶ ὁ Γεώρ-
γιος Καστριώτης. Αὐτὸς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Κα-
στριώτου, ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας. Παῖς 9 ἐτῶν εἶχε
δοθῆ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς τὸν Μουράτ, πρὸς ἐγγύη-
σιν ὅτι θὰ μείνῃ εἰς αὐτὸν πιστός. Πλησίον τοῦ Μου-
ράτ ὁ Γεώργιος Καστριώτης ἔγινε μωαμεθανὸς καὶ
ὠνομάσθη Σκεντέρμπεης (Ἀλέξανδρος μπέης).
Ἀφ' οὗ ἠλικιώθη, ἔδειξε μεγάλην ἀνδρείαν εἰς τοὺς

πολέμους καὶ ὁ Μουράτ τὸν ἐκτιμοῦσε πολὺ.

Ἄλλὰ ὁ Γεώργιος Καστριώτης δὲν ἤμποροῦσε νὰ λησμονήσῃ μήτε τὴν πατρίδα του, μήτε τὴν καταγωγὴν του. Τὸ 1443 εἰς μίαν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Οὐγγρων ἀφαιρεῖ διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὸν γραμματέα τοῦ Μουράτ διαταγὴν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ φρουρίου τῆς Ἀλβανίας Κροΐας, νὰ τοῦ παραδώσῃ τὸ φρούριον. Ἐπειτα φονεύει τὸν γραμματέα, διὰ νὰ μὴ μάθῃ τὸ πρᾶγμα ἀμέσως ὁ Μουράτ, καὶ ἔρχεται μὲ τοὺς ὀπαδούς του εἰς τὴν Κροΐαν καὶ γίνεται κύριος αὐτῆς.

Ἀπὸ τὴν Κροΐαν ὁ Σκεντέρμπεης ἐκάλεσε τοὺς Ἀλβανοὺς εἰς ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Τούρκων. Τρεῖς φορὰς ἐκστρατεύει ὁ Μουράτ μὲ μεγάλον στρατὸν ἐναντίον τοῦ Ἀλβανοῦ ἥρωος. Ὅλαι ὅμως αἱ ἐκστρατεῖαι του ἀπέτυχαν, ὅλαι δὲ αἱ δελεαστικαὶ προτάσεις του πρὸς συνθηκολόγησιν ἀπερρίφθησαν.

Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος. Ἐν ᾧ ὁ Οὐνυάδης πρὸς Β. καὶ ὁ Σκεντέρμπεης εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας ἐπολεμοῦσαν μὲ τὸν Μουράτ, ὁ δεσπότης τῆς Πελοποννήσου Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου, ἐπεκτείνει τὸ κράτος του εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Σχεδιάζει νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ συνενωθῇ μὲ τὸν Σκεντέρμπεην καὶ μὲ τὸν Οὐνυάδην, διὰ νὰ κτυπήσουν ἀποτελεσματικῶς τοὺς Τούρκους,

Ἄλλὰ ὁ Μουράτ, ἀφ' οὗ ἐνίκησε τοὺς Οὐγγυροὺς εἰς τὴν Βάρνην, δὲν ἄφησε τὸν Κωνσταντῖνον νὰ προχωρήσῃ. Ἐπέρχεται ἐναντίον του. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐννοεῖ ὅτι δὲν ἔχει ἀρκετὴν δύναμιν, διὰ νὰ ἀγωνισθῇ μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ ὑποχωρεῖ εἰς τὸν Ἴσθμόν. Τὸ

τειχος ὅμως τοῦ Ἴσθμοῦ δὲν ἐμποδίζει τὸν Μουράτ. Ὁ Κωνσταντῖνος δὲν εἶχε προφθάσει νὰ γυμνάσῃ εἰς τὴν πειθαρχίαν τὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον εἶχε σχηματίσει ἐξ ἐντοπίων. Μὲ τὰς πρώτας ἐπιθέσεις λοιπὸν τῶν Τούρκων ὀπισθοχωρεῖ. Οἱ Τούρκοι γίνονται κύριοι τῆς Κορίνθου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ προχωροῦν μέχρι τῶν Πατρῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος τότε ἀναγκάζεται νὰ κάμῃ συνθήκην μὲ τὸν Μουράτ καὶ ὑποχρεώνεται νὰ πληρώσῃ φόρον εἰς αὐτόν.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Κωνσταντῖνος προσκαλεῖται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ ἄλλο καθήκον, νὰ δώσῃ μὲ τὸν ἡρωϊκόν του θάνατον ἄσβεστον λάμπιν εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅταν δηλ. τὸ 1448 ἀπέθανεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης, ὅλοι ὁμοφώνως ἀνεκήρυξαν τὸν Κωνσταντῖνον αὐτοκράτορα. Τὸ ἐπόμενον ἔτος λοιπὸν ὁ Κωνσταντῖνος ἀφίνει εἰς τὴν Πελοπόννησον τοὺς ἀδελφούς του Θωμᾶν καὶ Δημήτριον καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχήν.

Μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανε καὶ ὁ Μουράτ, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ υἱός του Μωάμεθ Β'.

6. Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Προετοιμασίαι τῶν ἀντιπάλων. Ὁ Μωάμεθ, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον (1451), ἦτο 21 ἐτῶν. Ἀμέσως ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν του νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἦξευρε τὴν ἀδυναμίαν της. Ἦξευρε ὅτι τὸ κράτος του δὲν θὰ στερεωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην χωρὶς νὰ κυριεύσῃ τὴν Πόλιν, ἣ ὁποία κατέχει τὰς κλεῖδας

δύο θαλασσῶν καὶ ἀποτελεῖ τὴν γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, ὅταν ἤρχετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἤξευρεν ὅτι ἀντὶ στέμματος θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του

Εἰκ. 22. Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος

τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ μάρτυρος. Ἦξευρε καλῶς τὴν θέσιν τοῦ κράτους, καὶ ὡς ἥρωσ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν ἢ νὰ βασιλεύσῃ ἀξιοπρεπῶς, ἢ, ἂν δὲν ἠμποροῦσε, νὰ πέσῃ μὲ τιμὴν καὶ μὲ δόξαν.

Ἦτο λοιπὸν φανερόν, ὅτι μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀνδρῶν ἡ εἰρήνη δὲν ἠμποροῦσε νὰ διαρκέσῃ πολὺ. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ δύο ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν καὶ τῶν φρουρίων, διὰ προμήθειαν σίτου καὶ διὰ νὰ προσελκύσῃ ξένους ἐθελοντὰς ἐκ τῆς Εὐρώπης. Ὁ Μωάμεθ πάλιν παρεσκεύασε μέγαν στρατὸν καὶ στόλον καὶ ἔκτισεν εἰς τὸ στενώτερον μέρος τοῦ Βοσπόρου

ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης ἓνα φρούριον. Ἀπέναντι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὄχθης εἶχε κτισμένον ἄλλο ἓνα ὁμοιον καὶ ὁ Βαγιαζήτ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τώρα ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἀποκλεισμένη ἀπὸ κάθε συγκοινωνίαν μὲ τὴν Μαύρην θάλασσαν, καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ προμηθευθῇ ἀπὸ ἐκεῖ σιτηρά.

Ὁ Κωνσταντῖνος διεμαρτυρήθη διὰ τὸ νέον φρούριον καὶ διέταξε νὰ κλείσουν τὰς πύλας τῆς πόλεως. Τότε ὁ σουλτᾶνος ἔρχεται ἐναντίον του μὲ 250 χιλ. στρατὸν καὶ μὲ 400 πλοῖα καὶ ἀρχίζει νὰ πολιορκῇ τὴν Πόλιν (Ἀπρίλιος 1453) καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ πλήθους ὁ Κωνσταντῖνος δὲν εἶχε παρὰ μόνον 5 χιλ. ἐντοπίους καὶ δύο χιλιάδας ξένους Εὐρωπαϊοὺς μὲ ἀρχηγὸν τὸν γενναῖον Ἰουστινιάνην. Τὰ τεῖχη ἦσαν ἰσχυρά, ἀλλ' ἦσαν πολὺ μεγάλα καὶ δὲν ἠμποροῦσε τόσον ὀλίγος στρατὸς νὰ τὰ φρουρήσῃ. Τὸ ναυτικὸν τοῦ Κωνσταντῖνου περιορίζετο εἰς 26 πλοῖα κλεισμένα εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον. Βαρεῖα δὲ ἄλυσος ἔφρασσε τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου (εἰκ. 5).

Ἡ πολιορκία. Ἡ πολιορκία ἤρχισε τὴν 7 Ἀπριλίου 1453 καὶ διήρκεσε 52 ἡμέρας. Αἱ πρῶται ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἐνα πελώριον κανόνιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ Σουλτᾶνος, κατ' ἀρχὰς κάμνει ἀρκετὰς ζημίας εἰς τὰ τεῖχη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔσπασε.

Τὴν 15 Ἀπριλίου, γίνεται μία ναυμαχία, ἡ ὁποία ἐντρόπιασε τὸν ὀθωμανικὸν στόλον. Τέσσαρα ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς τὸ Αἰγαῖον διὰ τροφάς, ἔρχονται καὶ ἐπιχειροῦν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν Κεράτιον. Ὁ τουρκικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἦτο πρὸ τῆς εἰσόδου

αὐτοῦ, προσπαθεῖ νὰ τὰ ἐμποδίσῃ καὶ γίνεται ἰσχυρὰ πεισματώδης. Ὁ σουλτᾶνος καὶ ὄλος ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐκ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου καὶ ὄλοι οἱ Ἕλληνες ἐκ τῶν τειχῶν γίνονται θεαταὶ αὐτῆς. Οἱ Ἕλληνες ναῦται ἀποκρούουν τὸν ἐχθρικὸν στόλον. Μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ κατακαίουν πολλὰ πλοῖα καὶ φονεύουν πολλοὺς Τούρκους. Ἐπὶ τέλος εἰσέρχονται εἰς τὸν λιμένα.

Γεμᾶτος ὀργὴν τώρα ὁ σουλτᾶνος ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν συλλαμβάνει μεγάλον σχέδιον. Κατασκευάζει εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ Πέραν ξύλινον δρόμον ἀλειμμένον μὲ πάχος καὶ δι' αὐτοῦ μεταφέρει ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς 70 πλοῖα ἀπὸ τὸν Βόσπορον εἰς τὸν Κεράτιον. Οἱ πολιορκούμενοι κατεπλάγησαν. Ἐπροσπάθησαν νὰ κάψουν τὰ πλοῖα αὐτά, ἀλλὰ δὲν τὸ κατόρθωσαν. Ἀπὸ τώρα πλέον ἡ πολιορκία γίνεται στενὴ καὶ κατὰ θάλασσαν.

Ἡ πολιορκία ἐξακολουθοῦσεν 7 ἑβδομάδας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουον ὅλας τὰς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ τὰ ρήγματα τῶν τειχῶν τώρα πλέον εἶναι πολλὰ ἀπὸ τὸ ἀκατάπαυστον πῦρ τῶν τουρκικῶν κανονίων. Ὁ Μωάμεθ τότε ἐννόησεν ὅτι εἶναι καιρὸς διὰ τὴν μεγάλην ἔφοδον. Προηγουμένως ἔκαμε πρότασιν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν πόλιν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ σεβασθῇ τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων καὶ νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν μὲ τὴν ἀκολουθίαν του νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον. καὶ ἐκεῖ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπὸ κανένα μέρος πλέον δὲν ἐπερίμενε βοήθειαν. Ὅμως ἀπεφάσισε νὰ ἀντισταθῇ μέχρι τέλος καὶ νὰ πέσῃ ἐντίμως καὶ ἐνδόξως. Ἀπαντᾷ λοιπὸν εἰς τὸν Μωάμεθ ὅτι δὲν τοῦ παραδίδει τὴν πόλιν, διότι ὄλοι

οἱ Ἕλληνες μὲ μίαν γνώμην εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ ἀποθάνουν χάριν αὐτῆς.

Ὁ Σουλτᾶνος τότε ὥρισε διὰ τὴν μεγάλην ἔφοδον τὴν 29 Μαΐου. Τὴν παραμονὴν ἐκήρυξεν εἰς ὅλον τὸν στρατόν, ὅτι, ἂν κυριεύσουν τὴν πόλιν, ἀφήνει εἰς τοὺς στρατιώτας ὅλας τὰς κινητὰς περιουσίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους της. Διὰ τὸν ἑαυτόν του δὲν κρατεῖ παρὰ μόνον τὰ τεῖχη καὶ τὰς οἰκοδομάς. Ὑπόσχεται ἐπίσης μεγάλας ἀμοιβὰς εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ ἀναβοῦν πρῶτοι τὰ τεῖχη, καὶ μὲ τοὺς ἱερεῖς ἐρεθίζει τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν τοῦ στρατοῦ. Τὸ κήρυγμά ἔγινε δεκτὸν μὲ μεγάλον θόρυβον καὶ ἀλαλαγμόν. Τὰ τύμπανα κροτοῦν, καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον καίεται ἀπὸ φωταψίας.

Τὸ ἀντίθετον ἐγένετο εἰς τὴν Πόλιν. Οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὸν θόρυβον καὶ τὰς φωταψίας ἐνόησαν τί συμβαίνει, καὶ εἰς ὅλην τὴν Πόλιν ἐπικρατεῖ σκότος καὶ λύπη. Ὁ Κωνσταντῖνος καλεῖ εἰς τὰ ἀνάκτορα ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἐνθαρρύνει καὶ τοὺς προτρέπει νὰ ἀγωνισθοῦν γενναίως διὰ τὴν Πόλιν, ἣ ὅποια εἶναι τὸ καταφύγιον τῶν Χριστιανῶν, ἣ ἐλπίς καὶ ἣ χαρὰ ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειτα πηγαίνει μὲ τὴν ἀκολουθίαν του εἰς τὸν μεγάλον ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου διὰ τελευταίαν φορὰν ἔμελλε νὰ γίνῃ ἑλληνικὴ χριστιανικὴ λειτουργία. Ἐκεῖ ἠκροάσθη μὲ κατάνυξιν τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν καὶ ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ἐπειτα πηγαίνει διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὰ ἀνάκτορά του, καὶ ἀποχαιρετᾷ ὅλους τοὺς ὑπηρέτας του. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐπιθεωρεῖ πάλιν τὰ τεῖχη, καὶ καταλήγει εἰς τὴν θέσιν του, εἰς τὴν πύλην τοῦ Ῥωμανοῦ, ὅπου θὰ ἐγένετο ἡ μεγαλυτέρα ἐπίθεσις.

Ἡ ἄλωσις. Ἡ μεγάλη ἔφοδος ἤρχισε τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Οἱ Τοῦρκοι ὁρμοῦν μὲ μανίαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῶν τειχῶν, μὲ περισσοτέραν ὁμως ὁρμὴν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πύλης τοῦ Ρωμανοῦ. Ἄλλὰ ἐδῶ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος μάχεται μὲ μεγάλην γενναιότητα. Δύο ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων γίνονται χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ὁ σουλτᾶνος διατάσσει καὶ τοὺς γενιτσάρους νὰ ἐπιτεθοῦν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀποκρούονται, ἀφοῦ ἔπαθαν μεγάλας ζημίας.

Ἐξημέρωσε πλέον ἢ 29 Μαΐου καὶ εἰς τὴν πύλην τοῦ Ρωμανοῦ ἐκυμάτιζεν ἀκόμη ἡ ἐλληνικὴ σημαία μὲ τὸν δικέφαλον ἀετόν. Οἱ γενίτσαροι τότε κάμνουν νέαν ἐπίθεσιν μὲ μεγαλυτέραν ὁρμὴν. Ἄλλὰ καὶ αὕτη ἀποκρούεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡρωϊκῶς. Ἡ χαρὰ τοῦ Κωνσταντῖνου εἶναι ἀπερίγραπτος διὰ τὴν νίκην.

Αἴφνης ἓνα ἀπροσδόκητον γεγονός ἐκάμε τοὺς Τούρκους κυρίους τῆς πόλεως. Μία μικρὰ πύλη ὑπόγειος τοῦ τείχους εἶχε λησμονηθῆ ἀνοικτὴ. Αὐτὴν ἀνεκάλυψαν μερικοὶ Τοῦρκοι καὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν. Αὐτοὶ ἔπειτα βοηθοῦν καὶ ἄλλους νὰ εἰσέλθουν, καὶ ὅλοι μαζὶ διευθύνονται εἰς τὴν Πύλην τοῦ Ρωμανοῦ εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ σουλτᾶνος ἔμαθε τὰ συμβάντα καὶ διατάσσει νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ μέτωπον μὲ μεγαλυτέραν ὁρμὴν. Μέρος τότε τῶν γενιτσάρων ἀναβαίνει εἰς τὰ τείχη. Στιγμὴ φοβερὰ διὰ τὸν Κωνσταντῖνον. Ὅταν εἶδεν ὅτι εἶναι περικυκλωμένος ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἀπελπίσθη, ἀλλὰ ἀγωνίζεται ὡς ὁ τελευταῖος στρατιώτης. Ὅλοι, ὅσοι ἦσαν πέριξ του, φονεύονται. Τότε φωνάζει «δὲν ὑπάρχει Χριστιανὸς νὰ πάρῃ τὴν κεφαλὴν μου ;» καὶ ἀμέσως Τοῦρκος στρατιώτης τὸν κτυπᾷ ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ πίπτει νεκρός. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεσεν ὡς ἦρος καὶ ἔπεσεν, ὅπως

ἡ Πόλις, ὄχι ὅταν τὸν ἐκτυποῦσαν κατὰ μέτωπον, ἀλλὰ ὅταν τὸν ἐκτύπησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν.

Οἱ νικηταί, ἀφοῦ ἔσφαξαν ὅλην τὴν φρουράν, ὤρμησαν εἰς τὴν διαρπαγὴν. 60 χιλιάδες ἐκ τῶν κατοίκων συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶχον καταφύγει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἐπίστευαν, σύμφωνα μὲ ἀρχαῖον χρησμόν, ὅτι ἄγγελος θὰ κατέβαινεν ἐξ οὐρανοῦ πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ θὰ ἀπεδίωκε τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Πόλεως. Μάταιαι ἐλπίδες. Οἱ Τούρκοι ἔσπασαν τὰς πύλας τοῦ μεγάλου ναοῦ μὲ ἀξίνας. Ὅλοι ὅσοι ἦσαν ἐντὸς αὐτοῦ συλλαμβάνονται καὶ δένονται, ὁ δὲ ναὸς γυμνώνεται ἀπὸ τοὺς θησαυροῦς του καὶ τὰ κοσμήματά του καὶ μολύνεται.

Ἄλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν πόλιν ἡ λεηλασία γίνεται ἀγρία καὶ διήρκεσε τρεῖς ἡμέρας. Σύμφωνα μὲ τὴν προκήρυξιν τοῦ σουλτάνου, οἱ βάρβαροι δὲν ἀφῆκαν παρὰ μόνον τὰ τεῖχη καὶ τὰς οἰκοδομάς.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς ἰδίας ἡμέρας εἰσῆλθεν ἔφιππος καὶ ὁ Μωάμεθ εἰς τὴν Πόλιν. Ἐπορεύθη κατ' εὐθειαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀνέβη ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ προσηυχήθη. Ἐκτοτε ὁ μέγας ναὸς ἔγινε τζαμί, ὅπως καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐκκλησίαι τῆς Κων/πόλεως. Μετὰ ταῦτα ὁ σουλτᾶνος διέταξε νὰ ἐρευνήσουν τὰ πτώματα καὶ νὰ εὔρουν τὸν νεκρὸν τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ μέγας νεκρὸς ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τὰ κόκκινα πέδιλα μὲ τοὺς χρυσοὺς ἀετούς, τὰ ὅποια ἐφοροῦσεν. Ὁ Μωάμεθ τότε διέταξε νὰ στήσουν τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ στήλης, διὰ νὰ τὴν ἰδοῦν ὅλοι, τὸ δὲ σῶμα νὰ τὸ θάψουν μὲ τὰς συνηθισμένας βασιλικὰς τιμὰς.

Ποῦ ἐτάφη ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ εἶναι ἄγνωστον. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν

τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας. Ὅπου δὴποτε ὅμως καὶ ἂν εἶναι ὁ τάφος του, τὸ ὄνομά του εἶναι βαθεῖα χαραγμένον εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες θὰ τὸν εὐγνωμονοῦμεν αἰωνίως, διότι ἔπεσεν ἠρωϊκὰ ὡς γνήσιος ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

7. Τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία κατελύθη. Μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Μωάμεθ κατέλυσε καὶ τὸ κράτος τῶν Παλαιολόγων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὸ φραγκικὸν δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἀργότερα οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν καὶ ὅλας τὰς χώρας καὶ τὰς νήσους, τὰς ὁποίας κατεῖχαν ἀκόμη οἱ Ἑνετοί. Ὡστε ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι, ἐκτὸς τῆς Ἑπτανήσου, ἔπεσαν ὀριστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Ἄλλ' ἂν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως κατελύθη ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία, ὅμως ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἐξωλοθρεύθη. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, ἀμέσως μόλις ἐκυριεύθη ἡ Κων/πολις, εἶχε τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, ὅτε θὰ ἐλευθερωθῇ πάλιν τὸ ἔθνος. Αὐτὸ φανερῶνουν τὰ δημοτικὰ τραγούδια, οἱ θρηνοὶ λεγόμενοι, τὰ ὁποῖα θρηνοῦν τὴν ἄλωσιν. Αὐτὸ δεικνύουν αἱ διάφοροι παραδόσεις του διὰ τὴν τελευταίαν λειτουργίαν καὶ διὰ τὸν μαρμαρωμένον βασιληᾶν.

Ἡ πεποίθησις αὕτη, ὅσον παρήρχοντο οἱ αἰῶνες, ἀντὶ νὰ ὀλιγοστεύῃ ἐμεγάλωνε. Τὰ μαῦρα χρόνια τῆς δουλείας ἐγιγάντῳσαν τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα. Δι' αὐτὸ τὸ ἔθνος, ἀφοῦ ἐπὶ 400 ἔτη ἑταλαιπωρήθη, ἔβασανίσθη, ἀλλὰ καὶ εἰργάσθη καὶ ἠγωνίσθη, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ ὑποσκάψῃ τὰ θεμέλια τῆς φυλακῆς του καὶ νὰ ῥίψῃ τοὺς τοίχους της.

Ἴδου ἓνα ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ αἱ παραδόσεις πὺν φανερόνουν τὴν πίστιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα πὺν θὰ πάρουν οἱ Ἕλληνες ὀπίσω τὴν Πόλιν :

Ὁ θρῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια σημαίνει κι' ἡ Ἁγία Σοφία τὸ μέγα μοναστήρι, μὲ τὰ τριακόσια σήμαντρα κι' ἑξήντα δύο καμπάνες, κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπάς καὶ διάκος. Ψάλλει ζερβὰ ὁ βασιλιάς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης κι' ἀπὸ τὴν πολλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειόνταν οἱ κολόνες. Νὰ μπουνε στὸ Χερουβικὸ καὶ νάβγῃ ὁ βασιλέας, φωνὴ τοὺς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι' ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα : « Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι' ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια. Παπάδες, πάρτε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς κερὰ σβηστήτε, γιὰτὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψῃ. Μὸν στεῖλτε λόγὸ στὴ Φραγκιὰ νάρθουνε τρία καράβια τὸ ἓνα νὰ πάρῃ τὸ σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ βαγγέλιο, τὸ τρίτο τὸ καλύτερο τὴν ἅγια τράπεζά μας, μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴν μαγαρίσουν. Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες. « Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρῦζῃς πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς πάλι δικὰ μας εἶναι ».

Ἡ τελευταία λειτουργία.

Τὴν ὥρα πὺν μπῆκαν οἱ Τοῦρκοι στὴν Ἁγία Σοφία δὲν εἶχε τελειώσει ἀκόμη ἡ λειτουργία. Ὁ παπάς πὺν ἔκανε τὴ λειτουργία, πῆρε ἀμέσως τὸ ἅγιο δισκόπότηρο, ἀνέβῃ στὰ κατηχούμενα, ἐμπῆκε σὲ μιὰ θύρα

καὶ ἡ θύρα ἔκλεισε ἀμέσως. Οἱ Τοῦρκοι πὺν τὸν ἐκυνήγησαν, εἶδαν νὰ γίνῃ ἄφαντος καὶ ἤβραν ἐμπρός των τοῖχο· πολέμησαν νὰ τὸν χαλάσουν μὲ τὰ ὄπλα τους καὶ δὲ μπόρεσαν. Ἔφεραν ὕστερα κτίστες κι ἐκεῖνοι δὲν ἔκαμαν τίποτε. Προσκάλεσαν κατόπι ὄλους τοὺς χτίστες τῆς πόλης, ἔβαλαν τὰ πάντα σ' ἐνέργεια νὰ γκρεμίσουν ἐκεῖνο τὸν τοῖχο, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν οἱ κόποι πῆγαν χαμένοι. Οὔτε μὲ λοστοὺς οὔτε μὲ ὄλα τὰ σύνεργα δὲ μπόρεσαν νὰ χαλάσουν τὸν τοῖχο. Γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ν' ἀνοίξῃ ἡ θύρα μόνῃ της, ὅταν ἔρθῃ ἡ ὄρα, καὶ νὰ βγῇ ἀπὸ κεῖ ὁ παπᾶς νὰ τελειώσῃ τὴ λειτουργία στὴν Ἁγιά Σοφιά, ὅταν θὰ πάρωμε πίσω τὴν Πόλη.

Ὁ μαρμαρωμένος βασιλιάς.

Ὅταν ἤρθῃ ἡ ὄρα νὰ τουρκέψῃ ἡ Πόλη, καὶ μπῆκαν μέσα οἱ Τοῦρκοι, ἔτρεξε ὁ βασιλιάς μας καβάλα στ' ἄλογό του νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Ἦταν πλῆθος ἀρίφνητο ἡ Τουρκιά, χιλιάδες τὸν ἔβαλαν στὴ μέση, κι ἐκεῖνος χτυποῦσε κι' ἔκοβε ἀδιάκοπα μὲ τὸ σπαθί του. Τότε σκοτώθῃ τ' ἄλογό του, κι ἔπεσε κι αὐτός. Κι' ἐκεῖ πὺν ἕνας ἀράπης σήκωσε τὸ σπαθί του νὰ χτυπήσῃ τὸ βασιλιά, ἤρθῃ ἄγγελος κυρίου καὶ τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν πῆγε σὲ μιὰ σπηλιὰ βαθιὰ στὴ γῆ κάτω, κοντὰ στὴ Χρυσόπορτα.

Ἐκεῖ μένει μαρμαρωμένος ὁ βασιλιάς, καὶ καρτερεῖ τὴν ὄρα νάρθῃ πάλι ὁ ἄγγελος νὰ τὸν σηκώσῃ. Οἱ Τοῦρκοι τὸ ξέρουν αὐτό, μὰ δὲ μποροῦν νὰ βροῦν τὴ σπηλιὰ πὺν εἶναι ὁ βασιλιάς. Γι' αὐτὸ ἔχτισαν τὴν πόρτα, πὺν ξέρουν πὺς ἀπ' αὐτὴ θὰ ἔμπῃ ὁ βασιλιάς γιὰ νὰ τοὺς πάρῃ πίσω τὴν Πόλη. Μὰ ὅταν εἶναι τὸ

θέλημα τοῦ Θεοῦ, θὰ κατεβῆ ὁ ἄγγελος στὴ σπηλιὰ
 καὶ θὰ τὸν ξεμαρμαρώσει, καὶ θὰ τοῦ δώσει στὸ χέρι πάλι
 τὸ σπαθὶ πού εἶχε στὴ μάχη. Καὶ θὰ σηκωθῆ ὁ βασι-
 λιάς καὶ θὰ μῆ στὴν Πόλη ἀπὸ τὴ Χρυσόπορτα, καὶ
 κυνηγώντας μὲ τὰ φουσάτα του τοὺς Τούρκους θὰ τοὺς
 διώξῃ ὡς τὴ κόκκινη μηλιά. Καὶ θὰ γίνῃ μεγάλος σκο-
 τομός, πού θὰ κολυμπήσῃ τὸ μουσκάρι στὸ αἷμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. Ἡ ἀναγέννησις.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲν ὑπῆρξε συμφορὰ μεγάλη μόνον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, ἀλλὰ δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. Πόσα καλλιτεχνήματα ἀρχαῖα, καὶ πόσα χειρόγραφα ἀρχαίων συγγραφέων, τὰ ὅποια ἦσαν σωρευμένα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, δὲν ἐχάθησαν ἔνεκα τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως! Ἀλλὰ καὶ πόσον δὲν ἐξημιώθη ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Τούρκων εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας! Αἱ πλούσιαι αὐταὶ χῶραι ἐρημώθησαν καὶ ἐξηντλήθησαν, διότι δὲν εἶχαν οὔτε διοικήσιν, οὔτε ἀσφάλειαν. Κάθε σχέσις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ τῆς Εὐρώπης μὲ αὐτὰς ἐπὶ 400 ἔτη εἶχε διακοπῆ.

Μὲ ὅλα αὐτὰ ὅμως ἡ κατάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔγινεν αἰτία καὶ ἑνὸς μεγάλου καλοῦ διὰ τὴν Δύσιν, τῆς λεγομένης Ἀναγεννήσεως.

Μέχρι τῶν σταυροφοριῶν, ὅπως ἐμάθαμεν, ἡ Εὐρώπη εὐρίσκετο εἰς βάρβαρον κατάστασιν. Ἀπὸ τὰς σταυροφορίας ἡ κατάστασις αὐτὴ ἄρχισε νὰ μεταβάλλεται ἔνεκα τῆς ἐπικοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἦλθεν ἡ Εὐρώπη μὲ τὴν πολιτισμένην Ἀνατολήν.

Ειζ. 23. 'Ο Δαβίδ του Μιχαήλ 'Αγγέλου.

Τότε εἰς τὴν Εὐρώπην ἤρχισε νὰ προοδεύῃ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσωνται αἱ τέχναι (ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ, ἡ ζωγραφικὴ) καὶ τὰ γράμματα. Τότε ἰδρύ-

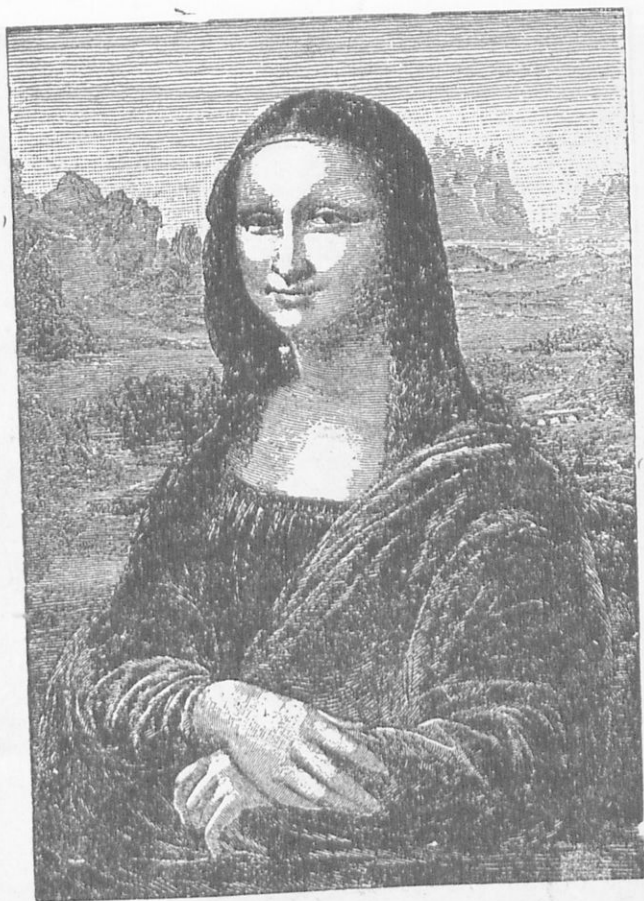
Εἰκ. 24. Ὁ Μωσῆς τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

θησαν τὰ πρῶτα Πανεπιστήμια καὶ ἤκμασαν οἱ περίφημοι ποιηταὶ Δάντης καὶ Πετροάραχης. Ἡ τέχνη ὁμως καὶ ἡ ἐπιστήμη ὑπηρετοῦσαν τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὐρίσκετο ἡ Εὐρώπη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Καὶ ὀλίγον χρόνον ὁμως πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἰδίως δὲ μετ' αὐτὴν, πολλοὶ Ἕλληνες λόγιοι, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν χώραν καὶ ἐσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους χώρας τῆς Ἰταλίας. Οἱ περιφημότεροι ἀπὸ τοὺς λογίους αὐτοὺς ἦσαν

ὁ Λεόντιος Πιλᾶτος, ὁ Μανουὴλ καὶ Ἰωάννης Χρυσολωρᾶς, ὁ Θεόδωρος Γαζῆς, ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος

Εἰκ. 25. Ἡ Τζοκόντα τοῦ Λεονάρδου Νταβίντση.

ὁ Βησσαρίων, ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ὁ Δημήτριος Χαλκοκονδύλης, ὁ Κωνσταντῖνος Λάσκαρης, ὁ ἀδελφός του Ἰωάννης, ὁ Μᾶρκος Μουσοῦρος καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Οἱ λόγιοι αὐτοὶ ἔφεραν μαζί των καὶ πολλὰ βιβλία ἀρχαίων συγγραφέων καὶ οἱ ἴδιοι εἰς

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πολλά μέρη ἤνοιξαν σχολεῖα καὶ ἐδίδασκον αὐτούς.
Ἡ πλουσία φαντασία, ἡ λαμπρὰ γλῶσσα καὶ τὸ καλλι-

Εἰκ. 26. Ἡ Παναγία τοῦ Ἁγίου Σίξτου τοῦ Ραφαήλ.

τεχνικὸν ὕφος τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἔκαμαν ἐκ-
πληξιν εἰς τοὺς μορφωμένους Εὐρωπαίους, καὶ τοὺς
ἔκαμαν νὰ ἐπιδιοθοῦν εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν. Ἡ ἀρ-
χαία Ἑλλὰς ἄλλην μίαν φορὰν κατέκτησε τὸν κόσμον.

Τότε παρουσιάσθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην πολλοὶ ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι μὲ ἔξοχον μεγαλοφυΐαν, οἱ

Εἰκ. 27. Ἡ Παναγία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Τιτσανοῦ.

ὁποῖοι ἤρχισαν νὰ ἐφαρμόζουν εἰς τὰ ἔργα των τοὺς ἀρχαίους τύπους καὶ τὰς ἀρχαίας μορφὰς τῆς τέχνης καὶ παρήγαγον ἔργα ἀξιοθαύμαστα. Τότε ἐπίσης ἡ Ἐπιστήμη ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς θεολογίας καὶ ἀρχίζει νὰ μιμῆται τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Τότε

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἐν γένει ὁ ἄνθρωπος ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας, ἀναπτύσσεται καὶ προοδεύει. Αὐτὴν τὴν κίνησιν, ἡ ὁποία πραγματικῶς ἀνεγέννησε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ὀνομάζομεν Ἀναγέννησιν. Ἡ Ἀναγέννησις ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ κατόπιν ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἀκμάζουσιν δὲ περίφημοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Ἀριόστος, ὁ Τάσσος, ὁ Σαίκσπηρ, ὁ Θεοβάντης, καὶ περίφημοι καλλιτέχναι, ὅπως ὁ Λεονάρδος Νταβίντσι, ὁ Ραφαήλ, ὁ Μιχαήλ Ἄγγελος, ὁ Τιτσιανὸς καὶ ἄλλοι.

2. Ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις.

Ἐκτὸς τῆς Ἀναγεννήσεως, εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν συνετέλεσαν αἱ ἐφευρέσεις καὶ αἱ ἀνακαλύψεις.

Ἐφευρέσεις εἶναι τῆς τυπογραφίας, τῆς ναυτικῆς πυξίδος καὶ τῆς πυρίτιδος. Ἀνακαλύψεις δὲ εἶναι τοῦ δρόμου πρὸς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας εἶναι ἡ σπουδαιότερα ἀπὸ ὅλας τὰς ἐφευρέσεις. Τὰ βιβλία ἕως τὴν ἡσάν χειρόγραφα καὶ ἐκόστιζαν πολὺ. Ἐπομένως μόνον οἱ πλούσιοι ἤμποροῦσαν νὰ σπουδάξουν. Τώρα μὲ τὴν ἐφεύρεσιν αὐτὴν τὰ βιβλία γίνονται κτῆμα τοῦ λαοῦ, ἡ παιδεία ἐξαπλώνεται εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ αἱ ἐπιστῆμαι προοδεύουν. Ἐφευρέτης τῆς τυπογραφίας εἶναι ὁ Ἰωάννης Γουτεμβέργιος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐσκέφθη νὰ κατασκευάσῃ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου χωριστά, ξύλινα.

Σπουδαία ἐπίσης εἶναι ἡ ἐφεύρεσις τῆς ναυτικῆς πυξίδος (μπούσουλα), διότι μὲ αὐτὴν τὴν πλοῖα

ἠμποροῦν νὰ ταξιδεύουν ἐλευθέρως εἰς τὸν ὠκεανὸν καὶ εἰς αὐτὴν ὀφείλονται αἱ διάφοροι ἀνακαλύψεις. Ἡ ἐφεύρεσις αὐτὴ στηρίζεται εἰς τὴν ιδιότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ μαγνητικὴ βελόνη νὰ στρέφῃ τὸ ἕνα τῆς ἄκρον πρὸς Β. καὶ τὸ ἄλλο πρὸς Ν. Αὐτὴν τὴν ιδιότητα τῆς μαγνητικῆς βελόνης ἤξευραν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἄραβες, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐχρησιμοποίησαν. Εἰς τὴν Εὐρώπην ὅμως πρῶτος τὴν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἴταλὸς Φλάβιος Τζόγιας.

Καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς πυρίτιδος εἶναι σπουδαία, διότι ἠλλαξε τὴν μέθοδον τοῦ πολέμου. Ἔως τώρα ὁ πόλεμος ἐστηρίζετο εἰς τὴν προσωπικὴν ἀνδρείαν τῶν στρατιωτῶν, καὶ δι' αὐτὸ ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ ἵπποτισμός. Μὲ τὴν ἐφεύρεσιν ὅμως αὐτὴν ὁ ἵπποτισμός ἔπεσε, καὶ ἔλαβαν σημασίαν αἱ λαϊκαὶ τάξεις. Καὶ ἡ ἐφεύρεσις αὐτὴ δὲν ἦτο νέα. Τὴν πυρίτιδα τὴν ἐχρησιμοποιοῦσαν καὶ πρὶν οἱ Κινέζοι, οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Ἄραβες, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ σπάζουν βράχους. Πρῶτος ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν εἰς τὰ τουφέκια ὁ μοναχὸς Βαρθολομαῖος Σβάρτζος.

Ἡ τιμὴ τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων ὀφείλεται εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ Πορτογάλους θαλασσοπόρους. Αἰτία δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἐπιθυμία νὰ εὑρουν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, ἵνα ἐμπορεύωνται ἀπ' εὐθείας μὲ τὰς χώρας ταύτας. Μέχρι τοῦδε δηλ. τὰ ἐμπορεύματα τοῦ ἑσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας (μέταξα, πολύτιμοι λίθοι, ἀρώματα) ἐκομίζοντο ὑπὸ Ἀράβων ἐμπόρων διὰ ξηρᾶς εἰς λιμένας τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διὰ πλοίων μετεφέροντο εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀλλὰ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκόστιζαν πολὺ ἀκριβᾶ. Ἦθελαν λοιπὸν νὰ εὑρουν δρόμον νὰ πηγαίνουν τὰ πλοῖα μέχρι τῶν Ἰνδιῶν.

Οἱ Πορτογάλοι ἀνεζήτησαν τὸν δρόμον αὐτὸν πρὸς Ἀνατολάς. Κατώρθωσαν νὰ περιπλεύσουν τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἦλθαν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ ἴδρυσαν μέγα ἀποικιακὸν κράτος.

Οἱ Ἴσπανοὶ ἐζήτησαν τὸν ἴδιον δρόμον πρὸς Δυσμάς. Ὁ ἐκ Γενούης Χριστόφορος Κολόμβος βασιζόμενος εἰς τὴν ιδέαν, ὅτι ἡ γῆ ἔχει σχῆμα σφαίρας, συνέ-

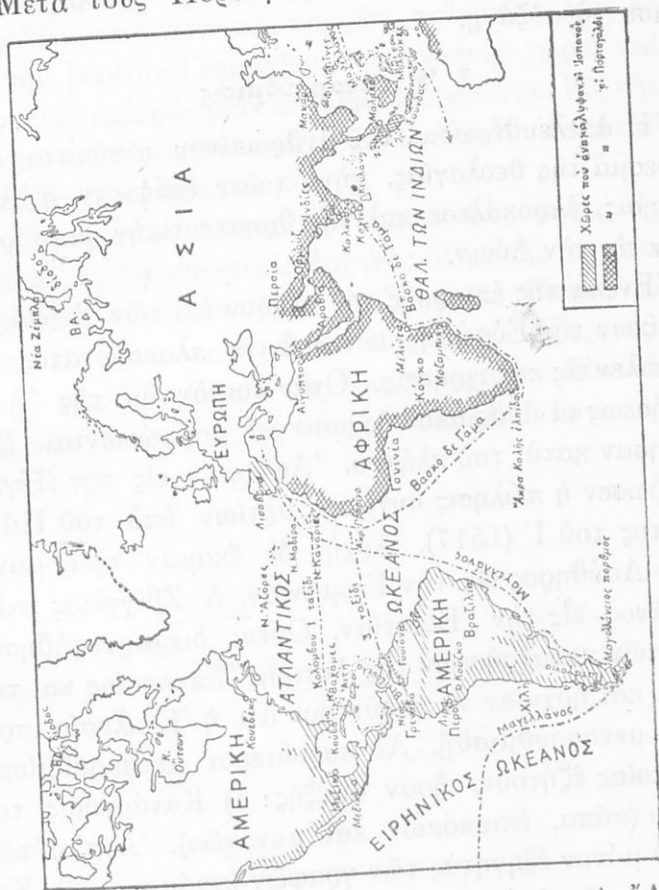

Εἰκ. 28. Ὁ Χριστόφορος Κολόμβος.

λαβε τὸ σχέδιον νὰ πλεύσῃ πρὸς δυσμάς διὰ νὰ φθάσῃ πρὸς τὰς Ἰνδίας. Τὸ σχέδιόν του παρεδέχθη ἡ βασίλισσα τῆς Ἰσπανίας Ἰσαβέλλα καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, πλοῖα καὶ ἄνδρας διὰ τὸ ταξίδιον. Πλεύσας πρὸς δυσμάς προσήγγισεν εἰς τὰς Ἀντίλλας, τὰς ὁποίας ἐνόμισεν ὅτι ἦτο μέρος τῶν Ἰνδιῶν. Ἦτο νέα ἤπειρος ἡ Ἀμερική. Κατόπιν οἱ Ἴσπανοὶ κατέλαβον τὸ Μεξικὸν καὶ τὸ Περού καὶ ἴδρυσαν μέγα ἀποικιακὸν κράτος. Ἀργότερα ἄλλος Πορτογάλος θαλασσοπόρος ἀνεκάλυψε τὸν Μαγγελάνειον Πορθμὸν, ἐπέρασεν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν καὶ ἔφθασε πράγματι εἰς τὰς Ἰν-

διάς, ὁπόθεν διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος ἔφθασεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἔκαμε δηλαδὴ τὸν γύρον τοῦ κόσμου.

Μετὰ τοὺς Πορτογάλους καὶ τοὺς Ἴσπανοὺς καὶ

Εἶξ. 29. Αἱ γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις.

ἄλλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, ἰδίως Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι, ἐπεχείρησαν διαφόρους ἐκστρατείας καὶ ἵδρυσαν εἰς τὰς νέας χώρας ἀποικίας.

Καὶ αἱ ἀνακαλύψεις αὗται, ὅπως καὶ αἱ ἐφευρέσεις, ἔγιναν αἰτία νὰ ἀνατραποῦν οἱ κοινωνικοὶ ὄροι, καὶ νὰ μεταβληθῇ ἡ ὄψις τῆς κοινωνίας. Ἡ μεσαία τάξις ἐπε-

δόθη εἰς τὸ ἐμπόριον μὲ τὰς νέας πλουσίας χώρας καὶ ἀπέκτησεν ἄπειρα πλοῦτη. Οὕτω οἱ ἄστοι ἔγιναν πλουσιώτεροι ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς ιδιοκτῆτας τῆς γῆς, καὶ ἡ ἐπιρροή, ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ, τῆς ἀστικῆς τάξεως ἤρχισε νὰ αὐξάνη.

3. Ἡ μεταρρυθμίσις.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς θεολογίας, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν ἡ Ἄναγεννησις, ἐπροκάλεσε καὶ τὴν θρησκευτικὴν μεταρρυθμίσιν εἰς τὴν Δύσιν.

Ἐνεκα τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κλήρου ἐπὶ τῶν βαρβάρων κατοίκων τῆς Εὐρώπης, οὗτος ἔγινε πλουσιώτατος καὶ ἐξώκειλεν εἰς καταχρήσεις. Ὅταν λοιπὸν διὰ τῆς Ἄναγεννήσεως οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ μορφώνωνται, ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ κλήρου. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξέγερσιν ἔδωκεν ἡ πώλησις συγχωροχαρτίων ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Ι΄ (1517). Ἀρχὴν δὲ ἔκαμαν τρεῖς μοναχοί· ὁ Λούθηρος εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁ Ζβίγγλιος καὶ ὁ Καλβίνος εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Οὗτοι διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πάπα καὶ ἤρχισαν νὰ κηρύττουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ μεταρρυθμισθῇ. Αἱ κυριώτεραι μεταρρυθμίσεις τὰς ὁποίας ἐζήτησαν, ἦσαν αἱ ἑξῆς: 1) Κατάργησις τοῦ κλήρου (πάπα, ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν). Ἄντ' αὐτῶν ἠθέλον μόνον ἐξηγητὰς τῶν γραφῶν ἐγγάμους. 2) Κατάργησις τῶν ἑορτῶν, τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν πομπῶν. Ἐδέχοντο μόνον ἐξήγησιν τῶν Γραφῶν κατὰ Κυριακὴν καὶ ὕμνους εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκάστου λαοῦ.

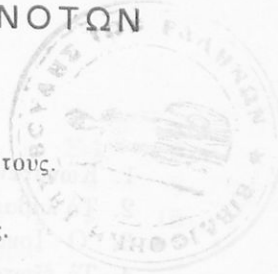
Πολλοὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν ἠσπάσθησαν τὰς ιδέας τῶν. Οὗτοι

ὠνομάσθησαν διαμαρτυρόμενοι. Ὅλοι ὁμως εἰς μερικὰς λεπτομερείας δὲν συμφώνουν ἀναμεταξύ των. Διὰ τοῦτο διηρέθησαν εἰς διαφόρους Ἐκκλησίας.

Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἔγινεν αἰτία πολλῶν ἐμφυλίων ταραχῶν καὶ μακρῶν πολέμων. Ἐπὶ τέλους εἰς τὴν βόρειον Γερμανίαν, τὰς βορείους χώρας καὶ τὴν Ἀγγλίαν ἐπεκράτησαν οἱ διαμαρτυρόμενοι. Εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ Βαυαρίαν, εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἰσπανίαν καὶ Ἰταλίαν οἱ καθολικοί.

Ἐκτοτε τὸ κῦρος, τὸ ὅποιον ἕως τώρα εἶχεν ὁ Πάπας ὡς θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὅλης τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, κατέπεσεν. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Δύσεως καὶ οἱ λαοὶ δὲν ὑπακούουν πλέον εἰς αὐτόν. Ἐκαστος λαὸς τώρα ἔχει συνείδησιν τῆς ἰδιαιτέρας του ἐθνικότητος καὶ τῶν ἰδιαιτέρων του ἐθνικῶν συμφερόντων.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

- 306—337 Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.
- 330 Κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
- 474 Κατάλυσις τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.
- 527—565 Ἰουστινιανός.
- 537 Ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας.
- 622 Ἐγίρα τῶν μωαμεθανῶν.
- 622—627 Πόλεμοι τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τῶν Περσῶν.
- 637 Κατάληψις Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν Ἀράβων.
- 672—679 Πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.
- 718 Δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.
- 726 Ἀρχὴ τῆς εἰκονομαχίας ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου.
- 762 Κατατρόπωσις τῶν Βουλγάρων ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Ε΄ παρὰ τὴν Ἀγχίαλον.
- 814 Κατατρόπωσις τῶν Βουλγάρων ὑπὸ Λέοντος Ε΄ παρὰ τὴν Μεσημβρίαν.
- 826 Κατάκτησις τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ἀράβων.
- 842 Ἀναστύλωσις τῶν εἰκόνων ἐπὶ Θεοδώρας.
- 867 Τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ Φωτίου.
- 961 Ἀνάκτησις τῆς Κρήτης ὑπὸ Νικηφόρου Φωκᾶ.
- 971 Κατατρόπωσις τῶν Ρώσων καὶ Βουλγάρων ὑπὸ Τσιμισκῆ.
- 979 - 1018 Πόλεμοι κατὰ Βουλγάρων Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου.
- 1096-1099 Πρώτη σταυροφορία.
- 1204 Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων.
- 1261 Ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.
- 1453 Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.
- 1492 Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς.
- 1517 Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις εἰς τὴν Δύσιν.

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ

1. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας	Σελ.	12
2. Τὸ λάβαρον	»	13
3. Ὁ Ἰουστινιανὸς	»	24
4. Τὸ ἐξωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας	»	29
5. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας	»	30
6. Ὁ Ἡράκλειος	»	33
7. Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνᾶτος	»	42
8. Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος	»	43
9. Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος	»	56
10. Ἀλέξιος Κομνηνὸς	»	65
11. Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος	»	90
12. Ὁ Δαβὶδ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου	»	101
13. Ὁ Μωϋσῆς τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου	»	102
14. Ἡ Τζοκόντα τοῦ Λεονάρδου Νταβίντση	»	103
15. Ἡ Παναγία τοῦ Ἁγίου Σίξτου τοῦ Ραφαήλ	»	104
16. Ἡ Παναγία τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Τσιτσιανοῦ	»	105
17. Ὁ Χριστόφορος Κολόμβος	»	108

ΠΙΝΑΞ ΧΑΡΤΩΝ

1.	Ἡ Ἰταλία	Σελ.	5
2.	Ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης	»	8
3.	Ἡ Κωνσταντινούπολις	»	15
4.	Ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία μετὰ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς	»	20—21
5.	Ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία μετὰ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ	»	27
6.	Ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἐπὶ Ἡρακλείου	»	36
7.	Αἱ κατακτήσεις τῶν Ἀράβων	»	41
8.	Ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου	»	58
9.	Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα	»	60
10.	Αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι ἐπὶ Φραγκοκρατίας	»	71
11.	Αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι κατὰ τοὺς πρὸς κατάκτησιν αὐτῶν ἀγῶνας τῶν Τούρκων	»	84
12.	Αἱ γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις	»	109

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΩΤΩΝ

Αρ.	Όνομα	Βαθμολογία
1	Α. Α. Α. Α.	95
2	Β. Β. Β. Β.	92
3	Γ. Γ. Γ. Γ.	89
4	Δ. Δ. Δ. Δ.	86
5	Ε. Ε. Ε. Ε.	83
6	ΣΤ. ΣΤ. ΣΤ. ΣΤ.	80
7	Ζ. Ζ. Ζ. Ζ.	77
8	Η. Η. Η. Η.	74
9	Θ. Θ. Θ. Θ.	71
10	ΚΑ. ΚΑ. ΚΑ. ΚΑ.	68
11	ΚΒ. ΚΒ. ΚΒ. ΚΒ.	65
12	ΚΓ. ΚΓ. ΚΓ. ΚΓ.	62
13	ΚΔ. ΚΔ. ΚΔ. ΚΔ.	59
14	ΚΕ. ΚΕ. ΚΕ. ΚΕ.	56
15	ΚΣ. ΚΣ. ΚΣ. ΚΣ.	53
16	ΚΤ. ΚΤ. ΚΤ. ΚΤ.	50
17	ΚΖ. ΚΖ. ΚΖ. ΚΖ.	47
18	ΚΘ. ΚΘ. ΚΘ. ΚΘ.	44
19	ΚΑ. ΚΑ. ΚΑ. ΚΑ.	41
20	ΚΒ. ΚΒ. ΚΒ. ΚΒ.	38
21	ΚΓ. ΚΓ. ΚΓ. ΚΓ.	35
22	ΚΔ. ΚΔ. ΚΔ. ΚΔ.	32
23	ΚΕ. ΚΕ. ΚΕ. ΚΕ.	29
24	ΚΣ. ΚΣ. ΚΣ. ΚΣ.	26
25	ΚΤ. ΚΤ. ΚΤ. ΚΤ.	23
26	ΚΖ. ΚΖ. ΚΖ. ΚΖ.	20
27	ΚΘ. ΚΘ. ΚΘ. ΚΘ.	17
28	ΚΑ. ΚΑ. ΚΑ. ΚΑ.	14
29	ΚΒ. ΚΒ. ΚΒ. ΚΒ.	11
30	ΚΓ. ΚΓ. ΚΓ. ΚΓ.	8
31	ΚΔ. ΚΔ. ΚΔ. ΚΔ.	5
32	ΚΕ. ΚΕ. ΚΕ. ΚΕ.	2
33	ΚΣ. ΚΣ. ΚΣ. ΚΣ.	0

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ ὁ Χριστιανισμὸς. 1. Ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς αὐτήν. — 2. Ἡ θρησκεία τῶν Ρωμαίων. — 3. Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. — 4. Ἡ διάδοσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. — 5. Αἱ πρῶται ἐκκλησίαι. — 6. Οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν. — 7. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας — 8. Ἐπίσημος ἀναγνώρισις τοῦ Χριστιανισμοῦ. — 9. Ἡ Κωνσταντινούπολις, — 10. Ὁ θάνατος καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου. — 11. Θεοδόσιος ὁ Μέγας. Σελ. 3 — 17.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἐξελληνισμὸς τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. 1. Τὸ Ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος. — 2. Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι. — 3. Ὁ Ἰουστινιανός. — 4. Ἡ στάσις τοῦ Νίκα. — 5. Οἱ πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ. — 6. Εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. — 7. Πλήρης ἐξελληνισμὸς τοῦ κράτους. Σελ. 18 — 32.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι. 1. Οἱ Πέρσαι. — 2. Ὁ Ἡράκλειος καὶ τὰ πρῶτα 4 ἔτη τοῦ πολέμου. — 3. Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. — 4. Κατασύντριψις τῶν Περσῶν. Σελ. 32 — 37.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Οἱ Ἀραβες. 1. Ὁ Μωάμεθ καὶ ἡ διδασκαλία του. — 2. Διάδοσις τῆς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ. — 3. Αἱ κατακτήσεις τῶν Ἀράβων. — 4. Ἡ πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων. — 5. Δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων. — 6. Παρακμὴ τῶν Ἀράβων. Σελ. 38 — 44.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἡ μεταρρύθμισις. 1. Θρησκευτικὰ καὶ κοινωνικὰ ἄτοπα. — 2. Ἡ νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας. — 3. Τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὁ Φώτιος. Σελ. 44—48.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Οἱ Βουλγαρικοὶ πόλεμοι. 1. Οἱ Σλαῦοι. — 2. Οἱ Βούλγαροι. — 3. Ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων. — 4. Ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία. — 5. Πόλεμοι κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ Λέοντος ΣΤ΄, Κωνσταντίνου Ζ΄ καὶ Ἰωάννου Τσιμισκῆ. — 6. Πόλεμοι κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Σελ. 48—59.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Σταυροφορίαι. 1. Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν μεσαῖωνα. — 2. Ἡ κοινωνία τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν μεσαῖωνα. — 3. Αἰτία τῶν σταυροφοριῶν. — 4. Πρώτη σταυροφορία. Ἀλέξιος Κομνηνός. — 5. Δευτέρα, τρίτη καὶ τετάρτη σταυροφορίαι. — 6. Ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων. Σελ. 59—70.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἡ φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι. 1. Ἡ διανομὴ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. — 2. Κατάκτησις τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν ὑπὸ τῶν Φράγκων. Σχηματισμὸς νέων ἑλληνικῶν κρατῶν. — 3. Τὰ ἑλληνικὰ κράτη μέχρι τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. — 4. Ἀνάκτησις τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Σελ. 70—79.

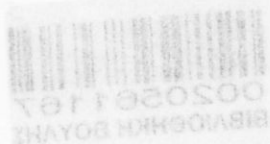
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Οἱ Παλαιολόγοι καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. 1. Ἡ κατάκτησις τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. — 2. Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι. — 3. Πρῶτοι ἀγῶνες τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον. — 4. Ὁ Ταμερλᾶνος. — 5. Νέοι ἀγῶνες τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον. — 6.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.—7. Τὸ
ἔθνικὸν φρόνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Σελ. 79—99.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Ἡ Εὐρώπη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
1. Ἡ Ἐναγέννησις. — 2. Ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις — 3. Ἡ
Μεταρρύθμισις. Σελ. 100—111.

Η Εταιρεία...
Σελ. 13-20

Η Εταιρεία...
Σελ. 100-111

Η Εταιρεία...
Σελ. 112-113

Η Εταιρεία...
Σελ. 114-115

Η Εταιρεία...
Σελ. 116-117

Η Εταιρεία...
Σελ. 118-119

0020561167
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐν Ἀθήναις τῆς 20—8—1934.

ΤΜΗΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀριθ. πρωτ. 51231, 51232

Π ρ ο ς

τὸν κ. Ἀντ. Χωροφᾶν

Συγγραφέα

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταριθμοῦ ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Νόμου 5911 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ὑριθ. 1ην πράξιν αὐτῆς, ἐνεκορίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Ε' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀυτοκρατορίας*» βιβλίον σας διὰ μίαν τετραετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1934, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ συμμορφωθῆτε ἐλακτικῶς εἰς τὰς ὑποδείξεις τῆς ἀρμοδίας κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐντολῆ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Τμηματάρχης

Σ. ΣΜΥΡΝΗΣ

Τιμᾶται Δραχ. 9.70

Δεμένον ἐπὶ πλέον » 3.—

Ἀριθ. ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως $\frac{51231/51232}{20-8-34}$

Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφορίας $\frac{66.747}{21-10-34}$

Ἄρθρον 6^{ον} τοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγκριμένων διδακτικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικά βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐξέδοσώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἄνευ βιβλιοσήμου τιμῆς, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.